

Barcode - 2020010005431

Title - jajimalli_navala

Subject - NULL

Author - sri adavi bapiraju

Language - telugu

Pages - 182

Publication Year - 1951

Creator - Fast DLI Downloader

<https://github.com/cancerian0684/dli-downloader>

Barcode EAN.UCC-13

2 020010 000543 1

జా జి య్ 300
(నవల)

శ్రీ అదివి బాపిరాజు

అంతుకొంగుంతుమొంతులి, విజయవాడు

జా జీ మ ల్లి
వ్రథమ ముద్రణ 1951
ద్వితీయ ముద్రణ 1957

ఆదర్శప్రచురణ
తృతీయ ముద్రణ 1961

వెల : రెండున్నర రూపాయలు

సర్వస్వామ్యములు
ప్రగంభకర్తవి.

ముద్రణ :
విక్టరీప్రెస్, విజయవాడము1.

అంకితం

భారత ప్రోభివృద్ధికి పురుషులతో
సమభాగం పంచుకొని ముందంజవేస్తున్న

ఆంధ్ర ప్రీతి

జా జి మ త్రి

చూ ల్లి క

త్యాగరాజనగరంలో వివిధ పుష్పజాతుల పొదలు వృక్షాలు వికసించిఉన్న తోటమధ్య శ్రీమతి గీతాదేవి, అంటే పద్మావతి, వెంకట్రావుల మేడ ఉంది.

పద్మావతి బిరుదనామం గీతాదేవి !

గీతాదేవిజీవితంలో ఈనాటికీ పూవులు అన్నిరంగులతో, వివిధ సౌరభాలతో నిండార వికసిస్తున్నవి.

గాంధర్వ దేవతై, ఉత్తమాంధ్రకర్ణాటకబాణిలో దివ్య మధురార్ద్రితమైన కంఠంతో సర్వరాష్ట్రాలవారిని సమ్మోహితుల, ఆనందపరవశుల చేయగలిగిన పద్మావతికి, సంగీతలోలురైన ప్రజలు "గీతాదేవి" అని బిరుదును సమర్పించారు.

ఆమె కంఠంవిప్పి, రాగం ఆలపించినప్పుడు అర్థ వికాసితములు, పూర్ణవికాసితములైన పూవులు జడులు జడులుగా కురుస్తవి. ఆమె వల్లవి ప్రస్తావనచేస్తే వివిధసౌరభాలు సుశుద్ధు దేసలు కలయజల్లుతాయి. ఆమె కీర్తనవత్తితే అమృతాలువాకలుకట్టి సర్వజీవితాలూప్రవహించిపోతాయి.

ఆమె ఆ ఉదయం జాజిమల్లె పందిరికడ నిలుచుండే అరవిచ్చిన మొగ్గులుకోసూ పాటపాడుకుంటున్నది.

ఆమెతోటలోలేని పూవులు మదరాసులోనే లేవు. బోగైన్ విల్లాలు, దాలియాలు, గులాబులు, చేమంతులు, కార్నేషనులు, నాగలింగాలు, జాజి, సన్నజాజి, విరజాజి, చెట్టుమలై, బొడుమలై, గుత్తిమలై, రేకమలై, జినియా, దయాంతస్, తోటంతా పూవుల జాతులే.

పూవుల వెండిసజ్జలోకి పూవులు కోసూడండగా నరసింహమూర్తిమాషాట రెండేళ్ళబాలకుని ఒకణ్ణి ఎత్తుకు వచ్చాడు.

“అమ్మ...పూలు కోతోన్నీ” అన్నా డా బాలుడు.

“ఒరే నాన్నా! అప్పుడే తాతయ్యగారిభుజం ఎక్కావు?” అంటూ పద్మావతి పూలసజ్జ మేష్టాకుకిచ్చి, బాలకుణ్ణి తా నందిపుచ్చుకొన్నది.

“పూవు—తే...” అని బాలుడు, తల్లి చేతుల్లో ఎగిరి అల్లరిచేస్తున్నాడు. ఇంతట్లో బుచ్చి వెంకట్రావు కూతురుచేయిపట్టుకొని తోటలోకి వచ్చాడు. బుచ్చి వెంకట్రావు పద్మావతి భర్త. “చూడు పద్మా! నీ కూతురు నాట్యం నేర్చుకుంటుందట. సంగీతంలో వాళ్ళ అమ్మకన్న గొప్పదవుతుందట. నా దగ్గర ఒకటే కోతలు!” అని వెంకట్రావు పకపక నవ్వాడు.

“అవునమ్మా! నాపాట చాలా బాగుంటుందని నువ్వు అనలేదేమిటి?” అని అయిదేళ్ళ సాగరిక నాట్యంచేస్తూ పాట పాడడం ప్రారంభించింది.

నరసింహమూ రిమాషారు తాళం వేయసాగారు. తాను తలిదండ్రులతో, నరసింహమూ రిమాషారుతో ఆ మధ్య చూచిన కుమారి నటసుందరి భరతనాట్యంవలెనే అద్భుతంగా నాట్యంచేస్తూ ముగించింది.

తనబాలికను చూస్తూఉండగా పద్మావతిమనస్సులో ఆమెజీవితం యాపత్తు సినిమావలె తేలిపోతూ ప్రవహించి జరిగిపోయింది.

పువ్వులు, పూవులే ప్రోవుగాజన్మించిన సాగరిక; తనకు పరమేశ్వరుడైన భర్తపోలికలతో, మురళీ మనోహరుడైన బాలగోపాలునిలా “వ్యాసమూ రి” తనబాలుడు; ఆ తోట, తనభర్త, తనకు చిన్ననాటి గుమ్మవై, తన కుటుంబానికి సంరక్షకుడైన నరసింహమూ రి మేషారు; అన్నీ కరిగిపోయి, సముద్రతీరంలో సముద్రనూరు శ్రుతిగా జీవితమూర్ఛన రచించుకొనే తన పల్లె ప్రత్యక్షంఅయినది.

ప్రథమ గుచ్ఛము

1

పువ్వులనుచూస్తే ఆనందపడని బాలిక ఎవరు? పువ్వులు జన్మచాలించి పూబోడులై పుడతాయో, పూబోడులే అవతారాలు చాలించి పువ్వులయి పుడతారో! పద్దాలు చిన్న బాలిక వాళ్ళింటి దగ్గర వున్న నాగమల్లి చెట్టు పువ్వులు వానాకాలంలో జలులు జలులుగా రాలుతూ వున్నప్పుడు, తెల్ల వాకుతూనే లేచి, ఆ చిరిగిపోయిన తాటాకు బుట్టలో పోగుచేసి ఏవేవో అరంకాని, అర్థానికి అతీతమైన, చిన్న బిడ్డల వెర్రిపాటలు పాడుకుంటూ పోగుచేసేది. “అమ్మా! యియాళ ఎన్ని పువ్వులు దొరికాయో! ఏంటనుకున్నావు. ఈవళ ఈ పువ్వులన్నీ ఎట్టి జడేసుకుంటానమ్మా!” అని వాళ్ళ పూరిగుడిసెలో గంతులు వేసేది.

“మల్లెలు మల్లెలు కాడల మల్లెలు
జలులు జలులు తెల్లని మల్లెలు”

అని ఓపాట సంపూర్ణమైన యాసతో పాడుతూ ఆ బుట్టను తన హృదయానికి అదుముకొని “ఓ అమ్మా! జడ యెయ్యవంటే?” అని తల్లిని ప్రశ్నించింది.

ఇంక ఏమి పువ్వులుంటాయి ఆమె ఈ చిన్ననాటి జీవితంలో! వాళ్ళ అయ్య పనిచేసే దళరథరామరెడ్డి పొలంలో సుంకాంతిరోజులలో వికసించే బంతిపూవులూ, బొడగ

బంతిపూవులూ, నీతామ్మవారిజడపూవులూ, బంగారం ముద్దలు పొద్దుపొదుపు పూవులూ.

రకరకాల గోంగూరపూవులు చెవుల్లో పెట్టుకొనడానికి ఎంత అందంగావుంటాయి. అందుకనే వాటిని పూర్వకవులు కర్ణి కాపుష్పా లనేవారు. గోంగూరపూవులలో ఎన్ని రంగులున్నాయి. ఎరుపు, నీలం, తెలుపు, పసుపు, చంద్ర బింబాలులా విచ్చియున్న ఆ పువ్వులహృదయంలో మధుర రాగము, రాగవర్జిత విరాగహరితమై పుప్పొడులు ప్రసరిస్తూ పొలయించివుంటుంది. దూరాన ఆవలి చిట్టడివిలో కొండ తంగేడుపూవులూ, మోదుగపూవులూ, వానకాలంనాటి దిరిశనపూవులూ ఆమెకు ఎంతో ఇష్టం.

ఆమెకు తల దువ్వడానికి నూనెలేదు. వాళ్ళదొర రెడ్డిగారింట్లో యిచ్చిన నువ్వులనూనె, కూర తాళింపు కోసంమాత్రం సరిపోయేది.

బిరుసైన ఉంగరాలజుట్టు తుమ్మెదరెక్కలలా నిగనిగలాడుతూవున్నా, సంస్కారంలేక బాగా పెరగక తొలకరి చిరుమబ్బుల్ని నలుదిక్కులకూ ప్రసరిస్తూ ఉండేది. దొరబండకు చక్రాలయిరుసులకు చుట్టిన నార తడపడానికి చిక్కని ఆముదం తెచ్చేవాడు తన అయ్య. అది నవ్వుకుంటూ చేతులకు రాసుకొని తలంతా పులుముకొనేది. తల్లి 'దువ్వకొనే కర్రదువ్వెనతో చేతులు పడిపోయేటట్లుగా దువ్వకొని, తల్లి డగ్గరకు పరుగెత్తి జడవేయించుకొనేది. అమ్మయ్య! అప్పుడు పెట్టుకొనేది పువ్వులు. ఆ బిడ్డ 'వద్ది' వల్లెవాళ్ళ ఎఱ్ఱ చందనంబొమ్మ!

ఎంత నికృష్టమైన జీవితం పల్లెజాతివారిది? వారిని వల్లీలంటారు. వారిలో పెద్దలు కొందరు అగ్నికులక్షత్రయులనుని పిలుచుకుంటారు. ఆలాంటివాళ్ళు యజ్ఞోపవీతాలు కూడా వేసుకుంటారు. వారిగ్రామం 'కావలి'కి నాలుమైళ్ళ దూరములోఉంది. అది గ్రామమేమిటి? అది పల్లెవాళ్ళ చిన్నపల్లె. ఆ బాలిక పూర్వీకులు అనాదికాలంనుంచీ సముద్రంలో పడవలు కట్టుకుపోవడం సాయంత్రానికి పడవలు చేపలతో తిరిగిరావడం. ఆ చేపలు ఎండబెట్టి ఎండుచేపల క్రింద ఎగుమతిచేయటం, లేక పచ్చిచేపలుగా ఎగుమతిచేయటమో, అలాంటి వ్యాపారముచేసి జీవితం సాగిస్తూండేవారు.

ప్రాణాలు ఒడ్డి, పడవడు చేపలు పట్టుకొనివచ్చినా మధ్యవర్తకుల పాళ్ళన్నీపోగా ఇంక వారికి మిగిలేది ఏముంటుందిగనుకా? అందుకని ఆమె అయ్య దశరథరామిరెడ్డి గారికి పాలేరుపని చేస్తుండేవాడు. దానా, దీనా ఆతడి పెద్దకుటుంబం ఆకలిగీత చాటకుండా బ్రతుకుదారిలో ప్రయాణం చేస్తుండేది.

ఆమె తాత, అవ్వ, పెద్దయ్య, అయ్య, చిన్నయ్య, వాళ్ళందరి బిడ్డలు, ఆమె అన్నదమ్ములు, అక్కసెల్లెళ్ళ మొత్తం వారి రెండుమూడు గుడిసెల్లో అందరూ కలిసి ముప్పైఆరుగురుండేవారు. ఏటిలో వలలు వేసి చేపలు పట్టినా, సముద్రంలోకి పోయి చేపలుపట్టినా, ఆ పాటు అంతా మగవాళ్ళదే. తటలతో కావలి, బిట్రగుంటా పోయి అమ్ముకురావడం వరకు ఆడవాళ్ళది.

తమ బట్టలన్నీ చేపలవాసనకొకటేవి. తమ యిండ్ల
చుట్టూ చేపలవాసన. ఇల్లంతా చేపలవాసన. చివరికి
వళ్ళంతా చేపలవాసనే! వారి పూర్వీకురాలైన మత్స్యగంధి
చరిత్ర ఎవరు వినలేదు! ఆమె జీవితములో పరాశరుడు ప్రవే
శించి ఆమెను యోజనగంధిని చేసినాడు. ఈ బాలిక పద్దాలు
జీవితములో బుచ్చి వెంకులు సరాశరుడూ, శంతనుడూ
కూడా!

3

పద్దాలుకు పదహారోపడు వచ్చింది.

సముద్రం మధించిన లావణ్యాలు సుడులు సుడులుగా
ఆమెలో చేరుకుంటున్నాయి.

చింపిరిజుట్టు పొడుగై, ఊంగరాలు తిరిగి, లోతు
సముద్రాల నీలాలై, సముద్రం ఆవలిగట్టు కాటుక కొండలై
నిగనిగలు తేలింది.

ఆమెకు యవ్వనంవచ్చి రెండేళ్ళయింది.

ఆ పల్లెవాళ్ళలో పల్లెనాయకుడు వీరాస్వామికొడుకు
బుచ్చి వెంకన్న. అతనికి పద్దిని ఇన్వడానికి వారిరువురి చిన్న
తనంలోనే నిశ్చయంచేశారు పెద్దలు. ఉక్కు విగ్రహం
లాంటి బాలుడు, సముద్రం మొసలిలాంటి శక్తివంతుడు.
నల్ల మద్ది చెట్టులా కమ్మెచ్చులు తిరిగిన కండలుకట్టిన దేహంలో
బార ఈతలో సముద్రములో ఎంతదూరానికైనా వెళ్ళే
వాడు.

బుచ్చివెంకలంటే పద్దికి ఎనిమిదోవటినుంచీ ప్రాణమే. ఆనాటికే వాడు ఒక్కడూ తెరచాప ఎత్తి నావ నడుపుకుపోయేవాడు! ఎంతదూరమైనా సముద్రంలోనికే! మాటలు తక్కువ, చేతకు ఎప్పుడైనా సిద్ధమే. తన పల్లెలో ఏవనివచ్చినా, అంత చిన్నతనంలోనూ అతడు ఎన్నడూ వెనుదీయలేదు. ఆమెకు పన్నెండువచ్చింది. అతనికి పదహారో ఏడు వచ్చింది. అప్పుడే వీళ్ళిద్దరి పెండ్లి చేయడానికి సంకల్పించారు. పెళ్ళి మూడురోజు లుండనగా బుచ్చి వెంకన్న పడన సముద్రములో మాయమైపోయింది. ఆ చుట్టుప్రక్కల పల్లెవాడలలో పల్లెనాయకులందరూ అతనికోసం ఆ తీరమంతా గాలించారు. ఆ బాలకునికోసం పల్లెవాడలన్నీ గగ్గోలుపుట్టాయి.

పద్దమ్మ దుఃఖానికి మేరలులేవు. ఆ లేతహృదయం చితికిపోయినట్లే అయింది. వారంరోజులకి పెన్న సముద్రంలోచేరే ప్రదేశానికి తెరచాప ఎత్తుకొని కొనవూపిరితో ధైర్యం చెడకుండా వచ్చి చేరుకున్నాడు బుచ్చి వెంకన్న. ఈ సంగతంతా చెప్పి కావలిలోఉన్న ఒక అయ్యవారిని అడిగితే ఆయన బుచ్చి వెంకన్నరోజులు మంచివికావనీ, రెండేళ్ళవరకూ బుచ్చి వెంకన్నకూ, పద్దమ్మకూ పెండ్లి చేయవద్దనీ సలహా యిచ్చాడు.

పద్దమ్మకు పదహారోయేట బుచ్చి వెంకన్నకు ఇరవయ్యోయేట వాళ్ళిద్దరకు పల్లెపాకలలో ఎన్నడూ ఎరుగని

వేడుకలతో పెళ్ళిచేశారు. కెరటమూ కెరటమూ కలిసిపోయి నట్లు, గాలీ గాలీ ఒరుసుకుపోయినట్లు, వరులో వరుసంగమించినట్లు, వారి జీవితాలు కలిసినవి. రెండు తిమింగిలములులా వారు ఉప్పొంగినారు. సముద్రాల ఈదులాడినారు. రెండు కృష్ణడేగలలా వారు మైమరపులతో ఆకాశాల తేలిపోయినారు !

ఇంతలో ప్రపంచపు బ్రతుకుమార్గాల జటల మారెమ్మ, ధాకినీదేవి యుద్ధము అవతరించింది. జపాను యుద్ధరంగంలోకి దిగింది. భారతీయయువకు లెంతమందో కడుపుకోసం యుద్ధంలోకి జేరేరు. ఎంతమందో సరదాకోసం యూనిఫారము వేసికొన్నారు. చాలామంది ఏసంగతీ తెలియకుండా మాయమాటలు నమ్మి సైన్యాలజట్టులలో జేరిపోయినారు. అలాగే యుద్ధములోకి వెళ్ళిపోయినాడు బుచ్చి వెంకన్న. తాను పద్మకోసమే యుద్ధానికి వెళ్ళనిశ్చయించాడు. వెళ్ళాడు.

చేరిన ఆరు నెలల్లో కోహిమారంగానికి వెళ్ళవలసి వచ్చింది. మరి ఆరు నెలలు తిరగకుండా యుద్ధం ఆగిపోయింది. టకటక సైనిక వేషంలో జేబునిండా డబ్బుకోసం చులనిండా చిత్రవిచిత్రమైన వస్తువులతో, సువాసన నూనెలతో, రంగు రంగులసబ్బులతో, ఫేసుపొడర్లతో, రిబ్బన్లతో లోలకులతో అనేకరకాల వెన్నెలలులాంటి చీరలతో యింటికి వచ్చాడు బుచ్చి వెంకట్రావు జమాదారు.

తనవల్లెలో తనవాళ్ళలో ఉండడానికి యిష్టంలేక
పోయింది బుచ్చివెంకట్రావుకు. నచ్చి కావలిలో మకాము
పెట్టాడు. తాను చేపలవర్తకము ప్రారంభించాడు. పెళ్ళానికీ
తనకూ చదువుచెప్పటానికి ఒక మేషర్ని పెట్టుకున్నాడు.
పెళ్ళాన్ని పద్మావతీ అని పిలిచాడు. తాను బుచ్చి వెంకట్రా
వయినాడు! పద్మావతి కంఠం ఎంత మధురమైనది? ఆమె
చిన్నతనంలోనే-

“ఏడుకలూ పెళ్ళి ఏడుకలూ
భూమంత పందిరే
పువ్వుల తోరణాలు
బూరాలు ఊదారు
ఏడుకలూ పెళ్ళి ఏడుకలూ
పడవెక్కి తెడేసి
నడిసముద్రాన్ని చేరి
ఆలిచిప్పల మద్దె ముత్యాల జాలరులు
ఏడుకలూ పెళ్ళి ఏడుకలూ.”

అని తల్లితో పాటు చేపలు ఎండవేసేటప్పుడుగాని, అయ్య
యిచ్చిన చేపల్ని బుట్టలో తీసుకొనివచ్చి అమ్మకు అందిచ్చే
టప్పుడుగాని, సన్నటి రొయ్యపప్పు రంగూన్ యెగుమతి
కోసం తండ్రితోపోయి బుట్టలలో కట్టెట్టప్పుడుగాని వెన్నెల
రాత్రుల ఒడ్డుకు తేలుకుంటూవచ్చి పాటపాడేటి ఉప్పనీటి
కెరటాలతో కలిపిగాని ఆమె గొంతెత్తి ఎన్నోపాటలు

పాడుతూఉండేది. ఆ పల్లెవార్ల వేడుకలలో, ఉత్సవాలలో పద్దమ్మ పాడకపోతే అనన్నీ పరిమళాలులేని పువ్వులులా అయిపోయేవి. అడవిపువ్వులకు దోహదాలుకావాలా అందమైన నువాసనలను నెదజల్లడానికి! కావలిలో ఆ బాలిక గొంతువిని ప్రయివేలుమేషకు “ఏమండీ వెంకట్రావుగారు! మీ వాళ్ళకు సంగీతం చెప్పించండి” అని ప్రోత్సహించాడు. అప్పుడే పద్మావతిజీవితములో నరసింహమూర్తి మేష్టారు ప్రవేశించాడు.

సముద్రపు ఒడ్డున పాలసముద్రపు కెరటాలులా ఉబికి ఉన్న ఆ ఇసుకతిన్నెలలో ఆటలాడుకుంటూ, నత్తగుల్లలు ఏరుతూ, శంఖాలు ప్రోగుచేసుకుంటూ, రంగురంగుల పీతల్ని తరుముతూ కూరకు పనికివచ్చే పెద్దపీతల జోలికిపోకుండా ఆటలాడుకునే పల్లెబాలికలకు ఆ సముద్రం అవతలఒడ్డున ఏమున్నదో ఏమి తెలుసు? కెరటాలు ఎందుకు పుడతాయో వాళ్ళు ఆలోచిస్తారు. సముద్రపులోయల్లో ఏ రాక్షసి నిట్టూర్పులు విడుస్తూవుంటే ఆ కెరటాలు ఏర్పడుతాయో? ఉత్తుకు ఎఱుగని పేలికలైన పరికిణీచొక్కాలుధరించి మహారాజు కుమార్తెలా గంతులుజేస్తూ ఆడుకొనే పద్దాలుకు, సూర్యోదయాలు, సూర్యాస్తమయాలు, సముద్రానికి ఇవతలఒడ్డు అవతలఒడ్డు, సముద్రుని పోటూ పాటూ, సముద్రుని పెండ్లాము నదీసుందరి రాక పోక, తోలుబొమ్మల ఆటలులా జరిగిపోయేవి.

ఎందుకు అందమైన బటలు కట్టుకోవాలో శైలియక పోయినా రంగురంగుల కొత్తపరికిణీలు చక్కని పల్లెవాటు

లను, చుక్కచుక్కల రవికెలు కావాలని చిన్నతనంనుంచీ వాంఛించేది పద్దాలు.

పెద్దవాళ్ళయిళ్ళలో తిండికోసము ఏమివండుకుంటారో అవి పద్దాలు ఎప్పుడూ ఊహించుకోనయినా ఊహించుకోలేదు. అనుకుంటే ఇంకా చిక్కటి గంజీ, ఇంకా చిక్కటి సంకటీ ఇంకా పెద్దవి చేపలు, కోడిమాంసపుకూరలు ఉంటాయి. అంతకన్నా ఏమిటో అవి ఎప్పుడైనా అనుకొన్నదేమో! కాని కావలిపట్టణపు బజారులలో మిఠాయి అంగదులమీద అమ్మే ఆ నోరూరిస్తూ ఘుమఘుమలాడే అవేనో పకోడీలు, కారంపూసా, అవి తన ఆయ్య వాలిపనిచేసే రెడ్డిగారింట్లో తింటారుకాబోలు అని అనుకుండేది.

ద్వితీయ గుచ్ఛము

1

ఎన్నో అందాలు ఎందరిజీవితాలలోనో ప్రత్యక్షం కాకుండానే, భావమాత్రంగానైనా దర్శనం ఇవ్వకుండానే ఈ జగత్తు నడిచిపోతూఉంటుంది. కాని ప్రాథమికమైన సౌందర్యభావం మానవులందరిజీవితంలోనూ వికసించిఉండనే ఉంటుంది. జీవితాన్ని నిజంగా అర్థంచేసికోలేని కర్కశ వాదులు రెండుచేతులా ఆ కాస్త అందాన్ని కూలద్రోసు కొని ధూళినిండినదారులలో యాత్ర సాగిస్తారు.

పల్లెటూరివారి జీవితాలలో కవిత్వమూ, సంగీతమూ నిత్యకర్మలో అంతర్భాగమైపోతాయి. అనతల ఒడ్డులేని సముద్రము, లోతు తెలియని కడలి, పద్దాలుకు ఎప్పుడూ ఏవో చిరుగాలులు ప్రసరించిన యేటిఅలలులా, ఆలోచనలను ఉద్భవింపచేసేది.

పల్లెవారికి సముద్రం ఒక మహారాజస్నేహితుడు. కాబట్టే వాళ్ళజీవితాలలో అనంతమైన దూరాలు, లోతులు, లోతులుమించిన పాదాలు! వాళ్ళు ఓడలునిర్మించే విశ్వకర్మలూ, ఆ ఓడలు దెసలకడపలకు తేలిపోజేసే నావికులూ కాగలిగారు.

పద్దమ్మకూడా తండ్రి తెప్పనావమీద చేపలకోసం ఉదయ దిశాంచలాలు దాటి వెళ్ళేటప్పుడు తానూ వెళ్ళింది. ఉప్పనీళ్ళలో చేపపిల్లలా ఈదగలిగేది. ఎంతమునిగినా, లోతులందని నీలజలాలు, ఎంత ఈదినా దూరమందని కెరటాలు; కొండవిరిగినట్లు ఒడ్డుకు దొర్లి పడే తరంగాలు, ఆకాశాలతో గుసగుసలుపోయే కల్లోలాలు; ఏకడనుంచి, ఏకడకు పోతాయో తెలియని అవ్యక్తవాంఛల్ని ఎన్నో అందిస్తూ ఉండేవి.

ఏడుసముద్రాలకూ పెంపుడుబిడ్డ పద్దమ్మ. ఆ సముద్రాల అమృతంఅంతా పద్దమ్మలో నవనవలాడుతూఉండేది. ఆ జవ్వనికంతమూ లావణ్యందాల్చింది.

సంగీతంమేష్టారు నరసింహమూర్తి నేడు పద్మావతి అయిన పద్దాలుకు గాన విద్యాశిక్షణ ప్రారంభించాడు. కెరటాలలోని, తుఫానులలోని, ఆకాశనీలాలలోని అనంత దూరాలలోని మాధుర్యాలు వాకలుకట్టించుకొన్న ఆమె కంతం ఆ శిక్షణకు ఎలా లొంగుతుంది? సముద్రానికి ఆనకట్టలు కట్టగలరా? లోతులకు కొలతలు వేయగలరా? నరసింహమూర్తి కష్టపడి కర్ణాటకబాణి సంపాదించుకొన్న సంగీతంమేష్టారు. కావలిలో, కావలిచుట్టుప్రక్కల గ్రామాలలో, సంగీతసభలుచేసి “పాటకుడు” అని పేరుపొందిన వాడే! అయితేమాత్రం సంగీతసముద్రాలకు వారధులు కట్టడానికి ఆతడు శ్రీరామచంద్రుడా ఏమన్నానా !

పద్మావతి ఒంటినిండా నగలుదింపాడు బుచ్చి వెంకట్రావు. ఆనాటికి అవి పదమూడువందల ఏబైరూపాయల మూల్యంకలిగిన బంగారం నగలు. తాను పెద్ద చేపలవర్తకుడవుతున్నాడు. యుద్ధంలో దేశాలుతిరిగివచ్చినవాడవటం చేత ఇంతో కొంతో లోకజ్ఞానం సంపాదించుకున్నాడు. దేశాలుతిరిగేవారికి దుమ్ముఘాళిలా అక్కర్లేదనుకొన్నా జ్ఞానం కాస్త అంటుకుతీరుతుంది. కాని ఇది ఏమిటీ అని ప్రశ్న వేసుకొనేయోగంతో బయలుదేరిన పురుషునికి అతడు ఎంత తక్కువబుద్ధి శ్రేణిలోవాడైనా లోకజ్ఞానం బాగా వచ్చితిరుతుంది. బుచ్చి వెంకట్రావు తన జీవితానికి నిచ్చినలు అమరించి, పైకి వెళ్లాలి అన్న పట్టుదల కలిగిన సంకల్ప జీవి. అతడు సముద్రదూరాలు ఈదుకు వెళ్ళిన మనిషి. యుద్ధంలో రంగూనుకు వెళ్ళినప్పుడు సముద్రం ఓడమీద దాటినవాడే! ఏరేవైనా సముద్రానికి అవతల వొడ్డు రేవు కాదు. సముద్రం వేరు, రేవులు వేరు. రేవులన్నీ సముద్రానికి సేవకులనంటివి అని బుచ్చి వెంకట్రావు ఊహించుకొన్నాడు.

తాను తన జీవితంలో గొప్పవాడవటం తన పద్మావతికొరకే. తనకూ తన పద్మావతికీ ఒకసారే చదువు రావాలి. తన జీవితం చెట్టు అయితే ఆ చెట్టంతానిండి వికసించిన పూవులప్రొగు పద్మావతి. పూవులు లేని చెట్టుకు అందమే లేదు. చెట్టు లేక పూవులు ఎట్లా వికసించగలవు?

ఇద్దరికీ ఒకడే ప్రయివేటు మాష్టరు. ఇద్దరికీ ఒకే పాఠాలు చెప్పతున్నాడు ఆ మాష్టరు. పద్మావతి దబ్బున గ్రహిస్తుంది. దబ్బున మరచిపోతుంది. బుచ్చి వెంకట్రావు ఒక పట్టాన పాఠం త్వరగా గ్రహించలేడు. గ్రహించిన పాఠం త్వరగా మరచిపోడు. కాబట్టి తన భార్యకు తానే రెండవ గురువైనాడు వెంకట్రావు. ఏ పాఠమైనా నాలుగు సార్లు త్వరగా గ్రహించి వెంటనే మరచిపోయిన తరువాత ఏదవ సారి పద్మావతికి పాఠం శాశ్వతంగావచ్చేది. ఈ విధంగా ప్రవాహాలు సుళ్ళు, ప్రవాహాలు సుళ్ళుగా వారిద్దరి జీవితాల లోకి జ్ఞానం ప్రవహించుకురాసాగింది. ఆ జ్ఞానంతో పాటు లోకానికి కప్పివున్న తెరలు ఒక్కొక్కటే పైకి చుటుకు పోసాగాయి.

పద్మావతి భర్తను తన్నుకూడా ఈ ప్రదేశాలకు ఆ ప్రదేశాలకు తిప్పి ఉత్తమ గాయకుల పాటలు తాను వినేటటు చేయవలసిందని ప్రార్థించింది. వాళ్ళిద్దరు సంగీతసభలకు మద్రాసుకు వెళ్ళసాగారు. వారిద్దరూ రామేశ్వరంనరకు ప్రయాణంచేసినప్పుడు దర్శనంచేసికొన్న తంజావూరు, చిదంబరం, శ్రీరంగం, మధుర, రామేశ్వరం మొదలైన దివ్యక్షేత్రాలలో ప్రత్యక్షమైన దేవాలయాల గీతిగానే కర్ణాటకబాణి వుంటుంది. రాగాలు, మూర్చనలు, కీర్తనలు, గతులు, తాళాలు, క్షేత్రాలై, మండపాలై ఉత్తుంగ గోపురాలై, విమానాలై పద్మావతికి గోచరించినవి. ఆమెకు ఆనందము కలిగినది, భయము వేసినది.

ఏ సుబ్బలక్ష్మీ, శమ్మంగుడో, కర్ణాటకసంప్రదాయ ప్రపంచమును ఇంద్రజాలికులులా ప్రత్యక్షంచేసేటప్పటికి పద్మావతి దిగ్భ్రమచెంది అతిలోకమైన దివ్యమాధుర్యంలో మైమరచిపోయి స్థాణువులా అయిపోయేది.

పద్మావతి : నా కీలాంటి సంగీతం ఏలా వస్తుందండీ? ఈ రాగాలపోకడలే నా గ్రహణశక్తికి మించిపోతున్నాయి. నేను ఎన్నాళ్ళు తపస్సుచేస్తే ఆ తపస్సు ఎన్ని జన్మలు వీడని దీక్షతో ఆచరిస్తే, నాకు ఈలాంటి సంగీతం అబ్బ గలదు? ఎందుకు నాకు ఈ సంగీతం చెప్పించడం. ఆ సుబ్బలక్ష్మీ అమృతప్రవాహంముందర నా కంఠం ఉప్పు నీళ్ళకాలవలా కనపడుతుంది.

బుచ్చి వెంకట్రావు : ఓసి వెరినాగమ్మా! ఒక్కరోజులో సుబ్బలక్ష్మీ తనకున్న యావత్తు సంగీతశక్తితోను వూడి పడిందా? ఎన్ని సంవత్సరాలు కష్టపడిందో. నేను లక్షాధి కారిని కావాలంటే ఒక్కరోజులో కాగలనా చెప్పా.

పద్మ : అంతవిద్య మన నరసింహమూర్తి మాష్టారు చెప్ప గలరనేనా?

బుచ్చి : నరసింహమూర్తి మాష్టారు కావలిస్తేషను అనుకో. ఇంకా బిట్రగుంట, నెల్లూరు, గూడూరుజంక్షను, చెన్న పట్టణం ఉన్నవి కదా?

పద్మ : ఎన్నివుంటే ఏమండీ? నా కెట్లావస్తుంది ఆ సుబ్బ లక్ష్మీ కంఠం.

బుచ్చి : ఎవ రందాలు వారివి; ఎవరి గొప్పలు వారివి.
 ఏమంటావ్ ! నీ కంఠలో తీపి ఆ సుబ్బులక్ష్మి కంఠంలో
 కనపడలేదు ! ఎవరికున్న గొప్ప వారిది.

పద్మ : ఐతే నన్ను పట్నం తీసికెళ్ళో లేకపోతే దక్షిణాదికి
 తీసుకుపోయో గొప్పవారిదగ్గర సంగీతం చెప్పించండి.

3

బుచ్చి వెంకట్రావు ఎండురొయ్య పప్పు ఎగుమతి
 మద్రాసునుండే చేయ సంకల్పించాడు. తన ఆఫీసు కావలి
 నుండి మద్రాసుకుమార్చాడు. కావలినుండి మద్రాసువరకూ
 ఉండే పల్లెగామాలలో పల్లెవాళ్ళను తన కంపెనీకే వారి
 రొయ్యపప్పు అమ్మేటట్టుగా ఏర్పాటుచేసికొన్నాడు. తన
 ఆఫీసు వాల్టాక్సురోడ్డులో కుదుర్చుకొన్నాడు. తను
 కాపురంఉండే యిల్లు రాయపేటలో కుదుర్చుకొన్నాడు.
 బ్రహ్మప్రళయంమీద ఊరంతా జల్లి సే ఆ ఇల్లు దొరికింది.
 భార్యకు సంగీతం చెప్పే నరసింహమూర్తి మాష్టారునుకూడా
 తీసికొనివచ్చాడు.

పద్మావతికి చెన్నపట్నం వచ్చినప్పటినుంచీ జీవితం
 ఒక అనంతమాలికలా అయిపోయింది. కావలసినన్ని జాజి
 పూవులు. కావలి వచ్చినప్పుడే ఆమెకు మెదటిసారి జాజి
 మల్లె ప్రత్యక్షమైనది.

ఒక్కొక్కవస్తువు ఒక్కొక్కరి జీవిత ప్రవాహాన్ని నూతనపథాలకు త్రిప్పుతుంది. ఒక్కొక్కపువ్వు ఒక్కొక్క బాలిక బ్రతుకునే మారుస్తుంది. పెద్దజాజిపువ్వును మదరాసులో జాజిమల్లి పూవు అంటారు. తెలుగుదేశంలో పెద్ద జాజి అని మాత్రమే పిలుస్తారు. అసలు జాజికి మల్లికి ఉద్భవించిన పువ్వు అయివుంటుంది. అటుమల్లి పువ్వులోని సౌందర్యాలూ ఉన్నవి. ఇటు జాజిలోని సుకుమారతా ఉన్నది. ఏదో వివశత్వంకలిగించే మత్తువాసన, నక్షత్రరూపమై, నక్షత్రలోకాల ఆవలిదశలకు కొనిపోయే రూప సౌందర్యము, స్వచ్ఛ జాజిమల్లి పూవులో నృత్యమాడుతూ ఆమెకు గోచరించినవి. ఆమె మల్లి పూవు తెరుగును; నాగమల్లి పూవులూ ఎరుగును. నాగమల్లి చెట్లు వాళ్ళ పల్లెదగ్గరనే ఉన్నవి. వర్షాకాలం రాగానే అవి చక్కగా వికసించి వానజల్లులతోపాటు పూవులు జల్లులు జల్లులై కురుస్తవి. శైలవారగట్లై లేచేది పద్దాలు వాటిని ఏరుకోటానికీ. చెవులలో జూకాలుగా అమరించుకొనేది. దండలుగుచ్చి మెడలో వేసుకొనేది. తన చింపిరిజుట్టులో అలంకరించుకొనేది. ఒక్కొక్క పువ్వు ముచ్చిక తెంపి ఆ పువ్వులోని తియ్యటి పాలను తాగేది. సన్నగా బూరాలు ఊదేది.

ఆ నాగమల్లి పువ్వులు జాజిమల్లి ఎదుట సామాజిక ఎదుట రాణులులా అయిపోయినవి. నాగమల్లి మల్లియవీతానికి దారిచూపిస్తుంది. మల్లిక జాజిమల్లి సింహాసన వితర్థిక కడకు గారవరగా తీసికొని వెళుతుంది.

కావలిపట్నంలో తాను తన భర్త కాపురంపెట్టిన మొదటి వసంతమాసంలో ఈ జాజిమల్లి పువ్వులు అమ్మకానికి వచ్చినప్పుడు, ఏమిటి ఈ కొత్తరకం పూవులు ఇంత అందంగా ఉన్నాయేమిటి అనుకొన్నది. జీవితం అడుగు భాగాలలో దాగుకొనిఉన్న ఎన్నో కాంక్షలనూ, ఆశయాలనూ ఈ జాజిమల్లి పూవుల వాసన రేకెత్తించినది. ఎక్కి ఎక్కి పైకి ఎక్కి, ఏదో ఒక మహానది ప్రవహించి క్రిందికి దిగే వర్షతసానువుల చరియల అనుసరెస్తూ, ఎక్కుతూ, కొండలు దాటుతూ, ఆ నదీబాలిక ఉద్భవించే పరమరహస్య ప్రదేశాలకే, ఆ జాజిమల్లి వాసనలు తీసికొనిపోతున్నట్లుగా ఆమె మనస్సునకు ఉప్పొంగులు కలిగించేది.

చెన్నపట్నంలో అన్నీ జాజిమల్లి పూలే! అరటి దొప్పలలో దొంతరలు; దండల చుట్టలు, తక్కెడతో తూకాలు; జాజిమల్లి యతో సంగమిస్తున్న కనకాంబరాలు, మకువం కుకువేకులున్న కదంబమాలలు; మదరాసు జాతీ కుసుమవైభవ సమృద్ధమైన మహానగరం.

ఎన్ని కాంక్షలు ఆ నగరంలో ఉద్భవించనున్నాయో! తీరనికలలు, గాఢవాంఛలు, ఉత్కృష్టమైన ఆశయాలు జాతీ కుసుమ పరీమళ సంఘాతాలై మదరాసునగరంలో ఎన్ని బ్రతుకులలోనో పుట్టి పెరిగి, మహార్యుంఝులై గాలివానలై పోతున్నాయో!

4

నరసింహమూర్తి సంగీతం మేష్టారు వాళ్ళింటిలోనే
 మకాం. నెమ్మదిగా సంగీతం మేష్టారు వంట బ్రాహ్మణుడూ
 అయ్యాడు; పద్మావతికి పితృ దేవుడూ గురువూ అయ్యాడు.
 పద్మావతి కనుముక్కు తీకుగల అందమైన ముఖముకల
 పడుచు. ఆమెలో నాగరికతస్థానం ఏర్పరచుకొన్నప్పటి
 నుంచీ ఆమెకున్న నీలోత్పలకాంతి ఉజ్వల శ్యామలకాంతి
 కాజొచ్చింది. శరీరం సామ్యాంగ పరిపుష్టమై కాకతీయశిల్ప
 బాలికా సౌందర్యం మూర్తించుకొన్నది.

సంగీతం మేష్టారు నరసింహమూర్తికి పల్లె పడుచు
 పద్దాలు ఏదో పరమరహస్యాల పాలసముద్రతరంగాలలో
 నుండి అవతరించిన లక్ష్మీలా గోచరమయ్యేది. పల్లెవారికి
 ఈ అందాలు ఎక్కడనుంచివచ్చాయి? కాశీరాజుకు మత్స్య
 గ్రంథి చేపగర్భంలో దొరికినట్లు ఈ పద్మావతికూడా ఏ
 సముద్రపు అలలతో కొట్టుకువచ్చిన వరుణదేవుని కొమరిత
 ఏమో! నల్లవా రున్నారు. వారు తెల్లచీర కట్టుకుంటే చీర
 నల్ల బడిపోతుందేమో అన్నట్టుంటారు. కాని పద్దాలు నలుపు
 రంగు ఆకాశనీలంలా, సముద్రంలోతుల గరుడవచ్చల
 నీలంలా నరసింహమూర్తికి దర్శనం అయ్యేది. జూకామల్లి
 పూవుల నీలంలో ఉన్న ఆర్ద్రత ఆమె శరీరచ్ఛాయలో
 వికసించిఉన్నదని నరసింహమూర్తి అనుకున్నాడు.

నరసింహమూర్తి : ఏమమ్మా పద్మావతీ! ఏదో ప్రేమేటు
 మాషరునుపెట్టి మీ ఆయన నీకు ఏదో వానాకాలం

చదువు చెప్పించాడు. నిజంగా సంగీతరహస్యాలే అర్థం
కావాలంటే చదువుకూడా బాగా వచ్చితీరాలి
అమ్మాయి.

పద్మావతి : ఇక్కడకూడా ప్రయి వేటుమాష్టారును పెట్టించు
కోవచ్చు కాదుటండీ!

నర : ప్రయి వేటుమాష్టారుచదువు ఆటా పాటలచదువు.
ఏదయినా స్కూలులో చేరి చదువుకోవాలి. ఆ చదువు
నకు ప్రయి వేటుమాష్టారుచదువు బలమిస్తుంది.

పద్మ : ఇంత పెద్దదాన్ని ఇప్పుడు స్కూలు ఏమిటండీ
మాష్టారు?

నర : ఆంధ్ర మహిళాసభలో చేరరాదూ. వాళ్ళు బెనారసు
యూనివర్సిటీ ప్రవేశపరీక్షకు పంపిస్తారు. రెండేళ్ళల్లో
టింగురంగా అని ఇంటర్మీడియట్లో చేరవచ్చును.

పద్మ : ఇవాళ మా వారిని అడుగుతానుండండి. ఒక్కప్పుడు
నాకు ఈ చదువెందుకు బాబూ అనిపిస్తుంది. ఈ పట్టణ
వాసం, ఈ మోటారుకార్లు ఈ గడబిడల్లో ఏమి ఆనందం
ఉంటుంది? మా పల్లెల్లో ఆ సముద్రంవొడ్డునే ఆ ఏటి
కాడనే ఎంతో ఆనందంగా ఉండేది.

నర : ఇక్కడమాత్రం సముద్రం లేదటమ్మా.

పద్మ : ఇక్కడ సముద్రం సముద్రంలా అనిపించదండీ.

నర : అక్కడ కెరటాలు ఇక్కడా ఉన్నాయి. అక్కడ
ఇసుక ఇక్కడా ఉంది.

పద్మ : ఎట్లా అయినా ఆ సముద్రం వేరు, ఈ సముద్రం
వేరు. ఇన్ని లక్షలజనంలో సముద్రం మన సముద్రంలా

కనిపించదు. ఎవరి సముద్రమో చూడడానికి వచ్చిన ట్లుగా వుంటుంది. మాష్టారూ ఈ సముద్రంలో చేపలు దొరుకుతాయి.

నర : అదేమిటమ్మా! పొద్దున్నే తెప్పలుకట్టుకొని మీ వాళ్ళెంతమందో తెల్లారగట్టే సముద్రంలోకి వెళ్ళిపోతారు. పది పన్నెండు గంటలకు తిరిగివస్తారు. తెప్పల నిండా కావలసినన్ని చేపలు పట్టుకువస్తారు.

పద్మ : అవి విదేశీ చేపలేమో ?

నర : మంచిదానవే !

పద్మావతి ఆంధ్రమహిళాసంస్థలో చేరింది. బుచ్చి వెంకట్రావు తాను అగ్నికుల క్షత్రియులమని చెప్పాడు. ఆంధ్రమహిళాసభ విద్యాలయంలో చేరినప్పటినుండి పద్మావతికి దీక్ష ఎక్కువఅయింది. రాత్రింబవళ్ళు చదువే. మహిళాసభ విద్యాలయంలోఉన్న బి. ఏ. పాసయిన ఉపాధ్యాయినిని ఒకరిని ఆమెకు ప్రయివేటు మాష్టరుగా కుదిర్చాడు బుచ్చి వెంకట్రావు.

మద్రాసు వచ్చినప్పటినుంచీ బుచ్చి వెంకట్రావు వ్యాపారం వృద్ధిఅయింది. వచ్చిన ఆరు నెలలలో ఆతనికి ఎనిమిది వేలు లాభంవచ్చింది. భర్తను ఆంధ్రమహిళాసభకు దగ్గిరగా ఇల్లు అద్దెకు పుచ్చుకోమని పద్మ పోరుపెట్టింది. సలివన్సాగర్లెస్సలో చిన్న మేడ నూకురూపాయలు అద్దెకు కుదుర్చుకొన్నాడు బుచ్చి వెంకట్రావు. అందుకు వేయి రూపాయలు అడ్వాన్సు యిచ్చాడు.

చదువువస్తున్న భార్య బుచ్చి వెంకట్రావుకు నిత్య

నూతన విద్యామూర్తిలా, సౌందర్యదేవతలా కనిపించేది. చదువుకున్న బాలికలతో సహవాసాలు అలవరచుకొన్న పద్మావతికి ఏదో ఒక నూతనప్రపంచం సన్నిహితము కాసాగినది. చదువులు, దేశాలు, దుస్తుల విధానాలు, వివిధ భాషలు, రాజకీయాలు, అలంకరణలు, ఆనందాలు, శుచి, శుభ్రతలు పద్మావతికి అర్థంకాసాగినవి.

ఆమె ఇల్లు అలంకరించటం నేర్చుకొన్నది. తాను కడిగిన ముత్యంలా ఎప్పుడూ నిర్మలంగాఉండటం నేర్చుకొన్నది. వివిధ సువాసనలు, తమతమ, వ్యక్తిత్వాలతో ఆమెజీవితంలోనికి వచ్చి చేరినవి. తాను అరంచేసికొన్న ప్రతి సంస్కృతినీ ఆ బాలిక తన భర్తజీవితంలోకూడా ప్రవేశపెట్టాలని ప్రయత్నంచేయసాగింది. బుచ్చివెంకట్రావు ఆమెకు దాసానుదానుడైన శిష్యుడైనాడు. వారిద్దరికీ ఈ దైనందిన సంస్కృతి విద్యాశిక్షణ ఎంతో ఆనందం కలిగించే వ్యావర్తి అయినది.

ఇల్లు అలంకరించుకొనే పాఠం ఉపాధ్యాయుని చెప్పేది. చెప్పిన పాఠమెల్లా ఆచరణలోపెట్టాలని పద్మావతికి కుతూహలం. భర్తతో మారాంపెట్టేది. రోజుకు ఒక కొత్తరకంభావం బుచ్చి వెంకట్రావును వుక్కిరి బిక్కిరి చేసేది. ఇవాళ కిటికీలన్నిటికి పచ్చరంగు, ఎర్రరంగులు కలిగిన పువ్వులు, రేపు నీలంమీద తెల్లచారలు కలిగిన తెరలు, ఇవాళి పేముకుర్చీలు, రేపు రోజువుడ్డు సోఫా కుర్చీలు. “నీ కేమైనా మతి పోయిందా” అంటాడు బుచ్చి వెంకట్రావు.

నరసింహమూర్తి మాష్టారు పద్మావతిభావాలన్నీ

వింటూ ఎంతో ముచ్చట పడిపోయేవాడు. ఎంతోకాలం సంగీతంతో ప్రయివేటుమాష్టరుగాఉండి నూరురూపాయలు నెల్లూరులో సంపాదించుకుంటూ కుటుంబం పోషించుకుంటూ ఉండేవాడు. నేడు అరవై రెండు ఏళ్ళు వచ్చాయి. భార్య పోయింది. బిడ్డలు లేరు. స్వచ్ఛమైన వెలనాటి బ్రాహ్మణకుటుంబానికి చెందినవాడు. పెద్దవాడవటంచేత నెమ్మదిగా పాఠాలు తగ్గిపోయినాయి. నెల్లూరువదలి స్వగ్రామమయిన కావలి చేరుకొన్నాడు. కావలి చేరుకొన్న కొద్దిదినాలకే బుచ్చి వెంకట్రావు 50 గూపాయలిచ్చి నరసింహమూర్తిగారిని భార్యకు సంగీతపుమాష్టరుగా ఏర్పాటు చేసినాడు. నేడు ఈ కుటుంబంతో తాను మదరాసు వచ్చాడు. తానింత నండుకొని వాళ్ళిద్దరిని వడ్డించుకు తినమని ఇవతల పెట్టేసేవాడు. పద్మావతే ఆతనికి కూతురైంది. బుచ్చి వెంకట్రావు అల్లుడైనాడు. వీళ్ళిద్దరి దినదినాభివృద్ధి ఆతనికి నిత్య సంతోషకారణమైనది.

తృతీయ గుచ్ఛము

1

ఏమిటీ సంగీతం, ఎందుకూ ఈ సంగీతం అని పద్మావతి అనుకొన్నది. ఎవరైనా మధురంగా పాట ఒకటి పాడుతుంటే విన్నవారికి మైమరపు కలగాలి! ఏ రాగాలాపనలోనో, కంఠంలో ఏ గమకము వికసించజేయటంలోనో, ప్రాణాలు కరిగిపోయి దొనదొన ఆనందరూపమై బాష్పాలు ప్రవహించినస్తాయి. అనుకుంటూ ఆమె రాగం ప్రస్తారము చేస్తూనేఉంది. ఆమె తన కంఠం పూర్ణ వికసితంచేసి మూడు స్థాయిలలో పాడుకుంటూ తన గాన సౌందర్యానికి తానే మైమరచిపోయేది. ఆమెకు లోకమంతా సంగీతమయమా అని ప్రశ్న ఉదయించేది. చప్పుడుచేయవు అని అనుకొనే కదలికలలోకూడా ఏనో అస్పష్టరాగాలు ధ్వనిస్తూనేఉంటవి. నిట్టూర్పులో పున్నాగవరాళి ఉన్నదా? సాయంకాలపు మలయమారుతంలో మలయమారుతమే ఉన్నది.

సంగీతంలో సహచరియంవల్ల గాంధర్వపీఠాన్ని ఆర్జించటంవల్ల పద్మావతికి పగటికలలు ఎక్కువ కాసాగాయి. వాస్తవిక ప్రపంచముకన్న భావనాలోకం ఆమెకు ఎక్కువ నిజం కాసాగినది. వాస్తవికప్రపంచంలో అన్నీ అపశ్యతులే. ఒక అపశ్యతిని శ్రుతిగా దిద్దుకొనేటప్పటికి యింకొక

కొత్త అపశృతి దాపరిస్తుంది. జీవితం నిత్య శోభనమయం చేసుకోవాలంటే నిత్య జాగరూకత అవసరంకదా?

పద్మావతికి పెళ్ళినాటిభర్త వేరు. ఈ నాటి భర్త వేరు. ఆనాడు తాను వద్దాలు, తన భర్త బుచ్చి వెంకులు. ఇద్దరూకలిసి తిరుపతికొండమెట్లు ఎక్కుతూఉంటే ఆమెకు తాను ఒక పర్వతం ముందర ఎక్కినట్లయిపోయింది. తన భర్తను యింకా చేపలవాసన పొదివికొన్నట్లు ఉన్నది.

నిద్రపోతూ గురకకొడతాడు. అతనికి లలితంగా ప్రణయవాక్యాలు సంకటం చేతకాదు. లాలించలేడు. అనునయించలేడు.

నిజమే! డబ్బు గణిస్తూన్నాడు. ఏ సిల్కు ఆగు పాలెస్ లోనో, ఏ బాలుసామి అయ్యర్ షాపులోనో చక్కని బెంగు ఊరు చీరలు, బెనారెస్ పట్టుచీరలు, ఖద్దరు సిల్కు అద్దకం చీరలు, వెంకటగిరి, ఒరయూరు, కోయంబత్తూరు, పుల్ల పాడు, నూలు నేత చీరలో బుచ్చి వెంకట్రావు కొనుక్కు వచ్చి భార్యకు బహుమతులు ఇస్తూవుండేవాడు. సెకండు హ్యాండ్ హిల్ మన్ మింక్సాకారు కొన్నాడు. భార్యను సినిమాలకు తీసుకొనివెళ్లేవాడు. బీచికి వాహ్యళికి తీసుకు వెళ్ళి భార్యతోపాటు సముద్రపువొడ్డున కూర్చునేవాడు.

ఆమెలో అసంతృప్తి, తొలకరివర్షం చినుకులు భూదేవి హృదయంలోకి ప్రసరించివచ్చినట్లు ప్రవేశించింది. ఈ జీవితంలో తనకేమి లోటున్నది? భర్త తనకున్న కోరికలనన్నిటిని నెరవేరుస్తున్నాడాయెను. బాగా సంపాదిస్తున్నాడు. బాగా ఖర్చుచేస్తున్నాడు. తన జీవితం యేదో ఓ ఉన్నత

పథాలకు యెక్కి వెళ్లేందుకు అతడు మెట్లు నిర్మిస్తున్నాడు. కాని డాక్టరుమూలం కనుక్కోలేని రోగికి కారణం తెలియలేని చిన్నరోగంలా, ఆమెజీవితంలో అసంతృప్తి ప్రవేశించింది. మృగశిరా క్కార్తి రాగానే ఆకాశంలోకి చిన్నచిన్న కారుమేఘాలు మూలమూలలగా ప్రయాణించినచ్చినట్లు ఆమెహృదయం మారుమూలలా అసంతృప్తి చొచ్చుకు వచ్చింది.

ఆమెలోని స్త్రీత్వము నూతనపరిణామం పొందుతున్నది. ఆమె చదివిన చదువులలో జీవితానికి నూతనార్థాలు పొడసూపినవి. రాత్రిళ్ళు తన ప్రక్క నిదురపోయే భర్త ఆమెకు ఎవరో క్రొత్తవానిలా గోచరింప ప్రారంభించినాడు. ఇన్నాళ్ళు యిరువురిజీవితాలు ఒకటిగానే ప్రవహించినచ్చినవి. ఆమెకు అతడు జీవిత సర్వస్వము, ఒకనాడు తన జీవితానికి పరమేశ్వరుడై తన ప్రపంచానికి చక్రవర్తియై తన ఆలోచనలు, హృదయము, ఆశయాలు, నిండియున్న తన ప్రాణసర్వస్వము. అణువు అణువున విడంబించియున్న ఈ పురుషుడు, ఈ రోజులలో ఎందుకు తనకు క్రొత్తవాడవు తున్నాడో?

2

ఒకనాడు పద్మావతీ బుచ్చి వెంకట్రావు ఎన్నూరు వైపుకు కారుమీదపోయి వస్తున్నారు. అతనికి ఎన్నూరులో ఏవో కొన్నిచేపలవిషయం కనుక్కోవలసివచ్చింది. ఈనాడు ఆ ఎండిపోయిన ఉప్పుచేపలవాసన పద్మావతి భరించలేక పోయింది. ఆమెకు తలతిరిగి వాంతి వెళ్ళిపోయింది.

బుచ్చి వెంకట్రావు కంగారుపడిపోయి మంచినీళ్ళు ముఖముమీద చల్లి యెత్తుకు తీసుకొనివచ్చి కాకులో పడుకోపెట్టి, ఇంటికితీసుకొనివచ్చినాడు. డాక్టరు వచ్చి మందు ఇచ్చినాడు. కొంచెము సేపటికి ఆమెకు బలమువచ్చి మామూలునునిషి అయినది.

తన జీవితం ముందుకుసాగివచ్చినవేగంతో తన భర్త జీవితం ముందుకుసాగిరాలేదు. అతనిగూపమే కర్కశమై ఆమెకు కనుపించినది. అతనిచుట్టూ ప్రసరించున్న గంధమే నే డామెకు భరింపరానిదవుచున్నది. ఆతనిమాటలలో అపశృతులూ, అపస్వరాలు స్వచ్ఛజలాలతో ప్రవహించివచ్చే శైవాలినిలో రాళ్ళు దొర్లుకువస్తున్నట్లునుకొని, పద్మ భరింపలేనని భావించినది.

ఆమె అతనితో ఏకశయ్యాగతురాలు కాలేకపోయినది. ఆ భావమే ఆమెకు నానాటికి దుర్భరమైపోయినది. ఏదేని వంకతో ఆమె తనకు వేరేపడక ఏర్పాటుచేసికొన్నది.

“అదికాదుబావా! వంట్లో అంత బాగుండటంలేదు!”

“ఏమిటిజబ్బు! డాక్టరుగారుచెప్పినమందు పుచ్చుకోవు, ఎప్పుడూ ఏదో ఆలోచిస్తూవుంటావు. నవ్వులతో ఎప్పుడూ కలకలలాడే నీ ముఖము వానలుకురవని పొలంలా బిగుసుకొనిపోయి ఉంటున్నది. నిజంగా నీ వంట్లో బాగుండటములేదా? నీకు చీరలుకావాలా సగలుకావాలా? పద్మా నీవు ఏదో మారిపోతున్నావు!”

“నావంట్లో బాగుండటములేదుబావా. తిండి తిన్నగా

సహించటములేదు. నళ్ళు అంతా నొప్పులుగా ఉంటున్నది రాత్రిళ్ళు నిద్రపట్టదు”

“రా వెంటనే డాక్టరుగారిదగ్గరకు వెళ్ళదాము ఇలాంటివి అశ్రద్ధచేస్తే కొంపలు ముంచుకువస్తాయి. అప్పుడ ఏమి అనుకున్నా ఏంలాభంలేదు.”

“నావంట్లో కొంచెము నలతేతప్ప డాక్టరుని చూడ వలసినంత అవసరములేదు. నువ్వు వట్టి కంగారుమనిషివి.”

ఏమైనా బుచ్చి వెంకట్రావు హృదయంలో ఏదో భయం ప్రవేశించింది. ఎప్పుడూ నిర్మలమైన హృదయంతో చంటిబిడ్డలా ఆడుకొనే తన పద్మావతి ఏమిటి ఇలా అయి పోతున్నది? నిజంగా దానివంట్లో పెద్దజబ్బు ప్రవేశించిందేమో! ఎలాగా? డాక్టరుదగ్గరకు రాదు. కనుక నిటమైన డాక్టరు ఒకరిని ఇంటికేతీసుకొనివచ్చి వద్దాటుని పరీక్ష చేయించడం మంచిది.

ఆ మర్నాడు ఉదయం డాక్టరు లక్ష్మి అనే ప్రసిద్ధి వహించిన వైద్యురాలిని బుచ్చి వెంకట్రావు తీసికొని వచ్చినాడు. ఆమె పద్మావతిని పూర్తిగా పరీక్షచేసినది. జ్వరము రావటంలేదాయెను. ఒళ్ళునొప్పులు మామూలే గాని, ఎచ్చటా ఎక్కువగా నొప్పిగాని పోటుగాని లేదాయెను. మొదట డాక్టరు లక్ష్మి బుచ్చి వెంకట్రావుమాటలు విని ఆమె గర్భవతేమోనని అనుకున్నది. అదీలేదు. ఇంక ఏమిటి?

పద్మావతికి వంట్లో ఏవిధమైనజబ్బూ లేదని నరములు నీరసించియుండవచ్చునని మానసికమైనవ్యధ ఏదో ఆమెకు తెలియకుండానే వుద్భవించియుండవచ్చునని డాక్టరు లక్ష్మి

బుచ్చి వెంకట్రావును వేరే తీసుకొనివెళ్ళి చెప్పినది. అతణ్ణి ఆమెకు సర్వదా సంతోషముకలిగేటట్లు చూడమని ఆమె నొక్కి చెప్పినది.

పద్మావతినిచూచి డాక్టరు లక్ష్మీ, “పద్మావతమ్మ గాగూ, శరీరసంబంధమైన జబ్బు ఏదీలేదు. కాని కొంచెం నరాలు నీరిసిరిచాయి, సరదాగా ఉంటూఉండండి. ప్రస్తుతం సంగీతంనేర్చుకోవడం ఆపి, నాలుగురోజులపాటు కాలక్షేపం చేయండి. రెండుమందుల పేర్లు మీ ఆయనకు వ్రాసి ఇచ్చాను. అవి పుచ్చుకు నేవిధానమూ వ్రాసియిచ్చాను. ఒక్కొక్కటి రెండేసిబుడ్లు చాలు. మీవంటి సంగీతపాఠకులు ఎంతో ఆనందముగా గడపవచ్చుకదా! సాయంత్రమపుడు మా ఇంటికి రండి. కొంతసేపు రోజూ కులాసాగా కాలక్షేపం చేయవచ్చును.” అని సలహా ఇచ్చినది.

పద్మావతి మందులు పుచ్చుకుంటున్నది. కాని ఆవిడ జబ్బేమీ నెమ్మదించినట్లు లేదు. రాత్రిళ్ళునిద్రలేక కూర్చో వడం సాగించింది. ఒక్కొక్కప్పుడు ఊరికే ఎక్కిఎక్కి ఏడ వడం, కొంచెం పని సరిగా జరగలేదనుకున్నా విపరీతమైన కోపంరావడం, చేతితో ఏముంటే ఆ వస్తువుని నేలకేసి గట్టిగా బద్దలకొట్టడం, చీరెలు, రవికెలు చింపుకోవడం, గబగబా తలనుబాదుకోవడం ఆనహించాయి.

బుచ్చి వెంకట్రావు భయపడి దయ్యమువట్టుకుం దేమోనని అనుమానపడి, కావలి తనవాళ్ళకు తెలిగ్రాము ఇచ్చాడు. అత్తగారు, మామగారు, తన తలిదండ్రులు,

ఇంకా ఇద్దరు ముగ్గురు చుట్టాలు చెన్నపట్నం చక్కా వచ్చారు.

చింతాది పేటనుంచి దయ్యాలమంత్రగాడిని తీసుకు వచ్చారు. పద్మావతికి మరీ మతిపోయింది.

“ఏమిటండీ మీ గొడవంతానూ! మీకన్నా మతి లేదు, నాకన్నా మతిలేదు. నాకు దయ్యంపట్టడమేమిటి? ఎందుకు బాధపడుతున్నానో నాకు తెలియదు. మనసంతా పాడై పోయింది. ఇలా దయ్యాలనీ, దేవతలనీ కుళ్ళుచేపలలో పొర్లాడే మనవాళ్ళ పిచ్చిభావాలన్నీ ఇంకా మిమ్ములను పట్టుకుని వేళ్ళాడుతూ నేవున్నాయి. ఇవన్నీ ఇంతటితో ఆపు చేయండి. లేకపోతే నేను నిజంగా ఏ సముద్రంలోనో పడి పోతాను.” అని పద్మావతి భర్తతో కేకలువేస్తూ ఒక రకంగా ఏడుస్తూ చెప్పింది.

ఆంధ్ర మహిళాసభ కార్యదర్శిని పద్మావతికి “నాలుగు రోజులపాటు మహిళాసభలోనే మకాముపెట్టండి పద్మావతి గారూ! పిల్లలతో, ఈ మాషరతో కాస్త కాలక్షేపంజరిగి మీ మనస్సు నెమ్మదిస్తుంది” అని సలహా యిచ్చింది. ఆ సలహా బుచ్చి వెంకట్రావుకు నచ్చింది. వాళ్ళ చుట్టాలందరు బాగుండన్నారు. పద్మావతి వచ్చి మహిళాసభ హాస్టలులో చేరింది. ఇదివరకల్లా విద్యార్థినిగా వుండనే వుంది.

ఆంధ్ర మహిళాసభలో చేరినదగ్గరనుండి పద్మావతి నెమ్మది నెమ్మదిగా శాంతించి ఆమెహృదయంలో ఏ మూలనో దాగికొనివున్న భయాలు మంచువలె మాయం కాసాగాయి. ఆ భయాలకు కారణమైన పరిస్థితులు ఆంధ్ర మహిళాసభలో లేవుకదా?

తాను తనభర్తతో ఏకశయ్యాగతురాలు కానక్కర లేదు. హాయిగా ఏవిధముగా పురుషుని సంపర్కములేని ఒక నిశ్చలత్వము ఆమెకు ఆంధ్రమహిళాసభలో దొరికినది. తోడుగా చదువుకునే బాలికలుగాని, ఇతరులుగాని అతితెలివితేటలుగా మాట్లాడుతారని కాదు; ఆధ్యాత్మిక చింతనచేసి వారు అక్కడ వున్నారనేకాదు; ఇన్నాళ్ళనుంచీ ఏ చిత్తవృత్తి తనలో నృద్ధిపొంది తనకు శాంతము దూరముచేసిందో ఆ చిత్తవృత్తికి కారణాలైన పరిసరాలనుంచి ఆమె విడివడి రావడమే పద్మావతికి శాంతం చేకూర్చింది.

సాయంత్రం వాళ్ళందరు సభకు ముందువున్న తోటలో చేరి కథలు చెప్పకుంటూవుంటే తాను “ఊ”కొట్టేది. తనకు తెలిసిన కథలు చెప్పేది. వాళ్ళతో ఉయ్యాలలూగేది. కారముబోరులో పందేలువేసేది. డాక్టరు లక్ష్మీ బుచ్చి వెంకట్రావుతోను పద్మావతితోకూడ వాళ్ళిద్దరూకొన్నాళ్ళ పాటు విడిగా వుండటమే మంచిదని సలహాఇచ్చింది.

బుచ్చి వెంకట్రావు ధనవంతుడు. ధనం తేనెవంటిది. తేనె ఈగలను ఆకర్షిస్తుంది. ధనం ఒకరకమైన ఈగజాతి

మనుష్యులని ఆకరి స్తుంది, వెంకట్రావుకు స్నేహితులకు కొదవేమిటి? మనుష్యులలో ధనము సంపాదించేవాళ్ళు మూడు జాతులుగా తయారవుతారు. ధనం, ఇంకా కావాలనుకునేవాడు. వాళ్ళు ధనం పోగుచేయడంలో ఆనందం. ధనం పెంచడంలో పరమార్థం ధనం పెరగడమే. రెండోరకంవాళ్ళు తాముసంపాదించిన ధనం, తాము సంతృప్తిగా అనుభవించాలని కోరుకుంటారు. మూడోరకంవారు తాము సంపాదిస్తున్నట్లు లోకానికి తెలీయాలి. తమ విశ్వర్యముచూచి లోకం దిగ్భ్రమ చెంది అనూయపడిపోవాలి. అది వారి కానందం.

బుచ్చివెంకట్రావు యీ మూడురకాలుగాకూడా ఆనందంపడేవాడు. భార్య చక్కని నగలతో, అందమైన చీరలతో దేవలోకంనుంచి తిలో తమలా దిగివచ్చినట్లు కనబడుతూ తనతోపాటు సినిమాలకు రావడం, బీచికి రావడం ఎంతో ఆనందంగావుండేది. ఏమాత్రమూ బొద్దుకాకుండా చిన్ననాటి అంగసౌష్టవమూ, పరిపూర్ణ తపోందిన శరీర సౌందర్యము కలిగి, లావణ్యము అమృతధునీ సంగమ మొంది, పద్మావతి నేడు ఎల్లారాలోని ముప్పదినాలుగవగుహలోని శచీదేవి విగ్రహంలా వున్నది.

ఆలాంటి భార్య ఈనాటి కాలానికి దూరమైనది. ఆమెకు స్వకీయమైన పరిమళము ఆమె తనప్రక్క నిదురపోవునప్పుడు, మేలుకొని తన్ను లతలా చుట్టిఉన్నప్పుడు, తనతో సమంగా నడిచివచ్చేటప్పుడు, తనఅంకాసనం అలంకరించిఉన్నప్పుడు, తన్ను పొదివికొనిపోయినప్పుడు, ఆ

సురభిశము తన జీవితంలో భాగమైనది. ఆ సుగంధము నేడు తనకు దూరమైపోయింది.

ఏమి జరిగినది? ఎందుకు తన కామె ఇలా దూరమైపోయినది? ఆనందపూర్ణమైన తమ దాంపత్యపూర్ణమను నేడు ఏ రాహుగ్రహము మింగివేసినది? పుష్పానికి పరిమళంలా తన చిన్నారిభార్యకు సంగీతము. నేడా సంగీతము ఆమెను ఎచ్చటికో లాక్కొనిపోతోందా? చిన్ననాటినుంచీ ఆ బాలిక తనకు వేయి తిమింగలాలబలం సమకూర్చేదికదా? ఆమెచూపుల రక్షణలో సముద్రపు మొసళ్ళన్నా భయపడక, అతివేగంగల ప్రవాహాలన్నా భయపడక ఎన్నిసార్లు తాను సముద్రంలో ఉరకలేదు!

తనకు చదువువస్తూ కవిత్వము అరమయ్యే ఈ రోజుల్లో, ఆమె తనకు వేయికాంతులతో^{థి} దర్శనమిచ్చే ఈనాడు, ఆమెపెదవులలో ఉద్భవించిన కాంతులలో నూరవపాలు ఎరువులలోనుండి పగడాలు పుట్టిఉంటాయి అని అనుకున్నాడు. ఆమె నవ్వితే తళతళలాడే పళ్ళ తళుకులలో నూరవపాలు ధగధగలోనుంచి ముత్యాలు పుట్టాయి అనుకున్నాడు. దట్టంగా, నల్లగా, ఒత్తుగా, పట్టులా ఉన్న ఆమెజుట్టు చీకటిలోనుండి నూరవపాలు నిగనిగలు సముద్రపులోతులై పుంటాయని బుచ్చి వెంకట్రావు సరిపోల్చుకునేవాడు.

పద్మావతి ఎందుకు వెళ్ళినట్లు? తా నే దోషము చేసినాడు? ఆమెమనస్సు చెడిపోలేదుకదా? ఆమె ఎడబాటు నానాటికి ఆతనికి భరించరానిదై పోయినది. సినీమాలకు వెళ్ళే

వాడు. కథలు అర్థమయ్యేవికావు. అప్పటి కింకా మద్రాసు నగరంలో ప్రొఫిబిషన్ రాలేదు. బుచ్చి వెంకట్రావు బసో ట్లోకో, కాన్పూరాకో పోయి కొంచెం ఘాటైనవి ద్రాక్ష సారాయి, బీకులు, విస్కీలు, బ్రాందీలు వగైరాలు, మొదట సోడాలలోకలిపి, ఆ తరువాత ఏమీ కలుపకుండా సేవించడం ప్రారంభించాడు. తనపనియందు శ్రద్ధ తగ్గి పోయినది. జాగ్రత్త తక్కువయ్యేటప్పటికి ఆతని కంపెనీ వ్యవహారాలు చిక్కులుపడసాగినవి.

ఆతని పురుషత్వము స్త్రీస్వర్ణను సర్వకాలము కోరే గాఢవాంఛతో నిండినది. స్త్రీశరీర సంచలిత సౌరభాలు ఆఘ్రాణించక ఒక్కనిమేషమైన ఆతడు మనలేకపోయినాడు. ఇంతవరకూ ఆతనిప్రపంచము ఆతనిభార్యే. నేడు ఆ ప్రపంచము శూన్యమైపోయింది.

4

పద్మకు కలలో ఎన్నిసార్లో భర్త కనపడేవాడు. ఆ కలలు ఒక్కొక్కప్పుడు హృదయబాధాపూర్ణమైన సంఘటనలతోనూ, ఒక్కొక్కప్పుడు ఉత్సాహసమ్మిశ్రితానుభవయుక్తంగానూ ఉండేవి.

ఎలావచ్చింది తనకీబాధాపూర్ణమైన పరిణామం? ఎందుకు? ఏ మార్గాల తనజీవితం ప్రవహించబోతున్నది? ఎంతవరకు? ఏదికోరి? దైవమనుకొన్న భర్తను వదిలిపెట్టుకో గలిగిందే! తన చిన్ననాటినుంచీ తనతో ఆడుకొన్నవాడు,

లోకం అందిచ్చే చేతులు పట్టుకొని, తనతో పాటు అతడున్నా
పై పథాలకు నడిచి వచ్చాడుకదా? ఏ జీవితం జీవితం ఆ జీవితాన్ని
సమగ్రంగా అందిపుచ్చుకొని, దృఢమైన నడకలు వేయగల
ధీమాగల్గిన మనిషి! అతనికి చేపల పేర్లన్నీ తెలుసు, వాటి
గుణగణాలు తెలుసు, వాటి జీవిత విశేషాలన్నీ తెలుసు. సము
ద్రపు మొసలి (Shark) కాని, తేకి చేపగాని, తూరగాని
ఎదుట వచ్చినప్పుడుగాని, పడవని ఎదుర్కొన్నప్పుడుగాని,
వాని బారినుండి ఎలా తప్పించుకోవాలో, కూడా వుండే
శూలభల్లంతో వాటిని హతమార్చడంగాని అతనికి
పూర్తిగా తెలుసు.

తన్ను పడవలో తీసుకు వెళ్లే వాడు. ఆతడు తెడ్డు
వేస్తే తాను తోలవేసేది. ఆతడు తెరచాప ఎత్తి చుక్కాని
తోలవేస్తూ వుంటే తాను డమాను దగ్గర కూర్చోచుని,

“ఏదిక్కు పోతాదొ

ఈ కడలి మన పడవ

ఆ తీరమేలేని

ఆ కాశమే నీరు

“ఏ దిక్కు”

పై కెగసి వాగుల్లో

పల పాల తుంపర

నీరాల బయలులో

దారడిగి దారంది

“ఏ దిక్కు”

తెరచాప రెక్కలతో

తెల్లని పులుగై పడవ

మన వలపు రేవునకు

మనల నిరువుర చేర్చు

“ఏ దిక్కు”

అని పాడుతూఉంటే తనబావ తన్ను చిరునవ్వులతో
చూస్తూ తానూ ఒకపాట ఎత్తుకునేవాడు.

“వాగువాగులుకలిసి సాగు దారులఎంట,

వాగువడిలో తేలి వడివడిగ మన పడవ

నా ముందు నీ నవ్వు నా ఎనక నా నువ్వు

ఈ పడవ తెరలెత్తు మనబ్రతుకు దవుదవ్వు.

చ తు ర్థ గు చ్చ ము

ఏమీ తెలియనివాళ్ళజీవితమే ఆనందమయము. సముద్రంలో ఏరు కలిసేచోట, బైస్కలపల్లెలో ఏటిలో పోటూ పాటులూ, సముద్రంకెరటాలూ, ఆటలాడుకొనే యిసుక వొడ్డులోనే, తాను బుచ్చివెంకులుగా వున్న నాటిజీవితమే ఏదిగులూ లేకుండా ఏ పొగులూతగలకుండా జరిగిపోయింది. వేసవిలో సాయంకాలం సముద్రమారాలనుంచివచ్చే చల్లగాలిలా హాయిగాఉండేది. చేపపారిన కొబ్బరిమానుల్ని ఏటిలో ఈ దరినో ఆ దరినో, నిత్రాళ్ళుగా పాతి, పోటులో వలలుగట్టి, పాటులో చేపలను పోగుచేసుకొనే ఆనందం, బంగారునాణేలను ప్రోగుచేసుకొనేటప్పుడేనా దొరకడుకదా! ఈ ఆలోచనలు బుచ్చి వెంకట్రావుహృదయంలో మేఘాలై కమ్ముకువచ్చాయి. పద్దాలు ఎంత ఒడుపుగా చేపలను పట్టుకొనేది. ఔను, తాను గడగాలంవేసి, కాచుకుని ఉంటే, గంటలుగంటలు ఇంత చిన్న చేపైనా తన గేలం ముల్లుకు తగిలేదా ఏమన్నానా? ఇంతట్లో పద్దాలు పరుగు పరుగున వచ్చి “బావా! ఎన్నిచేపలట్టినావు? ఏంది! ఒక్క సేపయినా గాలానికి తగల్గేదేం? సూసుకో, నే మంత్రంబెట్టి ఎన్ని సేపలాగేస్తానో! హామ్, మంకాళీ హూం మాంకాళీ ఓ యీశెడుసేపా పడవే” అంటూ గేలంగెడ చేత్తోపుచ్చుకొని తన అందమైనచేతులతో యిటూ అటూ కదిపేటప్పటికి జర్రని గేలంతాడు బిగువెక్కేది. “ఓ చేప పడింది. తాడుకికట్టిన బెండు ములిగిపోయింది. “తే! యిలాతే! నీవు

లాగలే"వని. తాననేవాడు; "ఓ లాగేయి. అబ్బో దిట్టమైన చేపే! నన్నే లాగేస్తున్నది" అన్నాడు. ఇద్దరూపట్టి నెమ్మదిగా వెనక్కినడుస్తూ ఒక సరివిచెట్టువూత పట్టుకొని ఒక మూరన్నర "వంజరం" చేపని యివతలకు లాగారు! ఎంత తెలివితో పద్దాలు ఆ చేపను ఒడిసిపట్టుకొంది! తా మిద్దరూ కలిసి ఎన్నిమార్లు చందువా చేపలూ, సొరలూ, సముద్రపు పెద్ద రొయ్యలూ, పండుగొప్పలూ, సావిడాయిలూ, నెత్తూ అతినేర్పుతో పట్టుకొని ఆనందంపడలేదు !

ఆ తీయతీయనిదినాలు వెళ్ళిపోయాయి. తమజీవితం లోంచి చేపలవాసన పోయింది. కొత్తగావచ్చిన శాండల్ వుడ్ సబ్బువాసనా, పేరీస్ సెంటుల పరిమళాలూ శృతులు కలియక, తెచ్చుకోలు మాయై, ఎరువులు సొమ్ములై నట్లు కదా !

ప్రపంచజ్ఞానంవల్ల ఇదివరకు ఎరుగనివిషయాలు జీవితంలో కొత్తగా ప్రవేశిస్తాయి. ఈ చెన్నపట్నం బ్రతుకు ఎప్పుడూ ఆగని గందరగోళంతో, తగ్గని వేగంతో, అంతులేని కాంక్షలతో నిండివుంది. కోరి అంతు తెలియరాని దుఃఖాలు తెచ్చిపెట్టుకున్నాడు తాను.

ఆతనిఆరోగ్యం చింది, జలజల కండలపొంకాలు విరిగి ఉంది. ఆతనిబలం సముద్రం కెరటాలులా ఉప్పొంగుతూ ఉంటుంది. ఆతని స్త్రీవాంఛ ఉత్తమ మానవనైజ ధర్మ యుక్తాపూర్ణము. ఎన్నడూ అది అతిగా ఉండలేదు. ఉత్తమంగా ఆరోగ్యవంతమై ఉండేది. నేడాతని సహధర్మచారిణి తన్ను ఒంటిగా వదిలి వెళ్ళిపోయింది. తనబ్రతుకు చుక్కాని

పోయిన నావలా అయింది. ఈ వాగుల్లో, వేగమైన ప్రవాహాల లాగుడులో, తననావ మునిగిపోవునో, ముక్కలవునో!

ఆతడు తనమనస్సులోని బాధను చంపుకోడానికై తన కులస్థులు నివసించే చేరీలలోనికి వెళ్ళేవాడు. ఎంత దుర్భరమైన జీవితం జీవిస్తున్నారు. వాళ్ళు గట్టిగా కాళ్ళు చావుకుంటే మనిషి పట్టనంత చిన్నస్థలాల్లో కట్టుకొన్న గుడిసెలలో కాపురాలు—పరిసరాలు ఎన్నో కల్మషాలు కూడుకున్న ప్రదేశాలు. ఇంత పెద్ద చెన్నపట్టణంలో జీవిస్తూ ఒక్కరై నా సినిమాకు వెళ్ళి చూడగలుగుతారా? ఆఖరికి చీనాబజారులో, రోడ్డుప్రక్కన పెట్టుకొని అమ్మేవస్తువుల్లో ఒక్క అణా సరుకై నా కొనుక్కొని ఆనందించగలరా! ఒక నాడైనా వారు కాఫీహోటా లెరుగుదురా! సంగీతం కచ్చేరులంటే ఏమిటో వారికి తెలుసా! ఎందరి జీవితాలలో నాట్యాలు నిండిపోయిఉన్నాయి! కాని ఒక్క నాట్యప్రదర్శనానికై యీ చుట్టాలు యీ ప్రజలు, యీ బెస్తలు, యీ చేపలుపట్టుకునేవాళ్ళు వెళ్ళగలరా? వాళ్ళకి సముద్రపు ఒడ్డున చిన్నవీతలులా బ్రతుకులే ఏనాటికీ రాసిఉన్నాయా అనుకున్నాడు.

ఎక్కడచూచినా వలలు - చేపలువుంచుకునే బుట్టలు! గేలాలు! కుళ్ళిపోయిన చేపల వాసన!!

ఏనాటికై నా, యీచేరీలు, తీర్చినవీధులతో, తోటల మధ్యవున్న సొగసైన యిళ్ళతో, శుభ్రమైన బట్టలుకట్టుకొని ఆడుకునే పిల్లలతో, పొందిక అలంకరించుకొని కళ్ళల్లో కాంతులు వెలుగుతూవున్నట్లుగా ఆరోగ్యదేవతలులా నడిచిపోయే

స్త్రీలతో కలకలలాడిపోగలవా! తెచ్చినచేపలువుంచేందుకు, వాటిని బుట్టలు కట్టేందుకు, తర్వాత యెగుమతిచేయడానికి వేరే ఒకటి ఫ్యాక్టరీలాంటి కర్మాగారం వుండవచ్చుగాక! ఆలాంటి సంస్థను శుభ్రంగా, శాస్త్రయుక్తంగా వుంచవలసి వుంటుంది. కర్మాగారానికీ, ఆ కర్మకూ జనకులైన బెస్తల జీవితానికీ యితర సంబంధమేమీ వుండకూడదు. వస్త్రాల ఫేక్టరీలో పనిచేసేవారి యిళ్ళలో దూది పడివుంటుందా?

ఆతడు గాలివానంత నిట్టూర్పు విడిచాడు.

2

ఆంధ్రమహిళాసభ విద్యార్థిను లందరు కలిసి వారి ఉపాధ్యాయునుల ఒద్దికలో ప్రత్యేకం బస్సుఒకటి కాంట్రాక్టు తీసుకొని, మహాబలీపురం వెళ్ళారు. బాలికలందరూ కలకల లాడుతూ ఆ ప్రదేశమంతా నిండిపోయారు. బొమ్మలు చూస్తున్నారు కొందరు, ఒక్కొక్క శిలతోటే నిర్మాణం చేసిన చిన్న ఆలయాలైన శిలారథాలకడకు పరుగిడిపోయారు కొందరు. కొందరు సముద్రతీరందగ్గరవున్న దేవాలయానికి పరుగెత్తారు. భీమునిపొయ్యి చూశారు. అరునునితపస్సు ఆశ్చర్యం పొందుతూ గమనించారు. వేణుగోపాలుని వెన్న ముద్ద చూశారు.

వాళ్ళకి శిల్పరహస్యాలు అర్థమయ్యాయి అనీకాదు, వల్లవశిల్ప విశిష్టత తెలిసిందనీకాదు! శిల్పసాందర్యమే వారిని హత్తుకొన్నది. ఆ ప్రదేశముయొక్క మంత్రశక్తి వారందరిని ఆవహించింది. ఏ యుగాల్లో అనుభూతులో,

ఏ మహాశిల్పల దివ్యస్వప్నాలో, ఆ ప్రదేశంనిండి, ఆ షేత్రానికి వచ్చిపోయే యాత్రికులహృదయాలను స్పృశిస్తాయి.

పద్మావతి దేశాలుతిరిగింది. కంచిలో కామాక్షీ, ఏకామేశ్వరుడూ, వరదరాజూ; అనేక షేత్రాలు దర్శించింది. తంజావూరులో బృహదీశ్వరుడూ, పెరియనాయకీ, చిదంబరంలో నటరాజూ, శివకామసుందరీ; శ్రీరంగంలో రంగనాయకుడూ, లక్ష్మీదేవీ; మధురలో మీనాక్షీ, సుందరేశ్వరుడూ; రామేశ్వరంలో రామలింగస్వామి, పర్వతవర్ధనీ, వీరు ప్రత్యక్షమయ్యారు. ఆ పవిత్రషేత్రాలలో భక్తుల ఆనందం ఆ మెహృదయానికి పులకరింపులు కలుగజేసింది.

ఇంక ఈ శిల్పక్షేత్రాలేమిటి? పూజలుపోయినా శిల్ప సౌందర్యంఉంటే, ఆ విగ్రహాలు మనుష్యునకు కళానందం కలిగిస్తాయని మహిళాసభలో కొందరు కళావిద్యార్థినులు అంటూఉంటారు. దేశం అంతా ఇట్లాంటి షేత్రాలెన్నో ఉన్నాయట. ఎల్లోరా, అజంతా, నాగార్జునకొండ, హంపీ లేపాక్షి, అనుమకొండ, ఒరంగల్లు, సాంచీ మొదలయిన షేత్రాలెన్నో ఉన్నాయట. ప్రసిద్ధికెక్కిన దేవతలగుళ్ళల్లో కూడా ఎన్నో ఉత్కృష్టమైన శిల్పాలు ఉన్నాయట. శిల్ప షేత్రాలలో ఈ మహాబలిపురం ఒకటి అన్నారు. ఈ విగ్రహాలన్నీ అదో అందం కలిగిఉన్నట్లు ఆమెకు తోచింది. శిల్పం అన్నా, చిత్రలేఖనంఅన్నా తన ఉద్దేశాలు ఇదివరకు వేరు. దేశంఅంతా గాంధీవిగ్రహాలు వెలిశాయి. అవే శిల్పాలను కొంది. మదరాసుల్లో కొందరి తోటల్లో, సిమెంటుతోచేసిన

సింహం, కుస్తీపట్టేవాడు, బంట్లోతు మొదలైన విగ్రహాలే నిజమైన శిల్పం అనుకొన్నది పద్మావతి. చిత్రలేఖనాలు అంటే బజారులోదొరికే అచ్చుబొమ్మలనే ఆమె ఉద్దేశం.

దారిలో తిరుక్కలికుండ్రంలో ఆగి ఆ పక్షి తీర్థంచూశాను వారంతా. తామంతా సర్దాగా కొండ ఎక్కారు ! దారిలో అల్లరుచేశారు. ఆడుకొన్నారు, పాడుకొన్నారు. కొండమీదికి వెళ్ళినవెనక, పూజారి పక్షులను పిలవడం అవి రావడం, ప్రసాదం ఆరగించడం, మళ్ళీ దేని ప్రయాణాన్ని అది వెళ్ళిపోవడం. ఆ దృశ్యాలు పద్మావతి కెంతో ఆనందం కలిగించాయి. ఒక పక్షి కాశీనుండి వస్తుందట, యింకొక పక్షి రామేశ్వరాన్నించి వస్తుందట.

ఆ పక్షులు మొదట ఏ అనంతనీలాల్లోనుండో ప్రత్యక్షమయ్యాయి. ఆ కాశంలో గాలిపడగల్లా తేలుకొనివచ్చాయి. తన మనస్సు తిరిగిపోయినట్లే ఆ రెండు పక్షులు వాలుతూ గిరగిరా తిరిగినవి. తేలుకొని తేలుకొని వచ్చి పక్షులు పూజారికడ వాలినవి.

కొందరు ఉపాధ్యాయులు ఇదంతా హుళక్కి అన్నారు. “ఆ పక్షులు ఆ చుట్టప్రక్కలనే కొండలలో ఉంటాయి. సరిగా భోజనంవేళకు అవి వచ్చి వాల్తాయి!” అని సైన్సు ఉపాధ్యాయుని.

“అయితే, ఈ చుట్టప్రక్కలకున్న అన్ని గరుడ పక్షులూ ఎందుకు రాకూడదండీ?” అని పద్మావతి ప్రశ్నించింది.

“వాటికి భయం!”

“వీటి కెందుకు లేకపోయింది?”

“వీటిని పెంచి ఈలా అలవాటుచేసిఉంటారు!”

“ఈ పక్షులు ఎంత పూర్వకాలంనాటివో?”

“ఒకజత ముసలివైపోగానే ఇంకో జతను తయారు చేస్తారు!”

ఈ సంభాషణఅంతా వింటూవున్న ఇంకో ఉపాధ్యాయుని వీరిద్దరిద్దరకూవచ్చి కూర్చుంటూ, “ఒక మహాభావాన్ని ఎంత ముక్కలు చేశావమ్మా మాలతీ?” అని అన్నది.

“ముక్కలుచేయడ మేమిటి ఇందిరగారూ? భావం ముక్కలు అవడమేమిటి?”

“అవును, భావం ముక్కలవడమేమిటి? భావం రబ్బరుముక్కలు కాదులే! గాజుసామాను ముక్కలవుతుంది. ఎంతశాస్త్రజ్ఞురాలివి. కలలు విచ్చిన్నం కావూ? ఆశయాలు భగ్నంకావూ? ఆశలు ముక్కలుకావూ? ఆవిధంగానే భావాలు ముక్కలవుతాయి.”

మాలతి : నువ్వు కవయిత్రివి. కథలు రాస్తావు. మధురమైన కంఠంతో పాటలు పాడుతావు. వీణతీగలు మీటి మంత్రాలు పన్నీరుజల్లుతావు.

పద్మావతి : మాటలలో కవిత్వం ప్రదర్శిస్తున్నారే టీచరు గారు!

ఇందిర : ఆలాంటి అమ్మాయిభావం ముక్కలవడమంటుం దేమిటి పద్మా!

పద్మా : సంభావం ముక్కలయింది ఇందిరక్కగారూ!

ఇందిర : ఈ విచిత్రసన్నివేశము అనేకశతాబ్దాలనుండి జరుగుతూ ఉన్నదని, చరిత్రలు చెప్పతూన్నవి. ఈ పూజారి పూర్వీకులు ఈ పూజారివలెనే పక్షులను పిలిచారు. ఈ పక్షుల పూర్వీకులు యీ పక్షులవలెనే సరిగా వేశకు యింత అందంగా వచ్చి తమకర్పించిన ప్రసాదము ఆరగించి, రివ్వున నీలాలలోతులోనికి ఎగిరిపోయి తెల్లని మేఘాలలో కలిసిపోతున్నాయి.

మాలతి : ఎంత తియ్యగా చెప్పతున్నావు అక్కా ! కోతులను తయారుచేసి మనయింటికివచ్చి ఆటలాడించే చెంచు, జంగాల ముసలమ్మల కన్న ఈ పూజారులు ఎక్కువేమిటి.

ఇందిర : ఇక్కడ ఈ దృశ్యంలో వుండే భావము చాలా ఉత్తమమైనది కదా ! కోతులాట ఒక బిచ్చకత్తై అడుక్కునేందుకు వుపయోగించేందుకు మాత్రమే.

మాలతి : ఆ కోతిని హనుమంతుడని ఆడించుతుందిగా ! అది గొప్పభావమే.

ఇందిర : ఎంత చక్కగా పోల్చావు ! ఈ కొండశిఖరాలమీద వచ్చనివృక్షాలునిండిన యీ చరియలలో మేఘాలు మనకడకు వచ్చి మేలమాడే పవిత్రప్రదేశాలలో ఒక దివ్యలోకము ప్రత్యక్షమౌతుంది. ఆ లోకంలో శ్రుతి కలిసిపోయి, మహద్వైచిత్ర సన్నివేశము మానవజీవితాలను మహోన్నతపథాలకు కొనిపోతుంది. హిమాలయాలలో నిత్యజన్మయై దిగివచ్చి భరతదేశంలో నిత్య ప్రవాహయై, నిత్యసముద్రసంగమయైన గంగానదీ భావం

భారతీయజీవితానికి ఎట్లు నిత్యసూతనో తేజము చేకూరు
స్తున్నదో, ఆలానే యీ తిరుక్కళికుండ సన్నివేశ
మున్నూ !

పద్మా : ఇందిరక్కయ్యగారు చెప్పినమాటలు నాకేనో
పులకరాలు కలుగజేస్తున్నవి. నేను గ్రహించుకోలేని
ఆలోచనలు జాజిమల్లి సునాసనలుగా నన్ను అలుముకు
పోతున్నవి.

3

సరసింహమూర్తి మేస్తారు నానాటికి చిక్కులెక్కువ
పడిపోతున్న బుచ్చివెంకట్రావు పద్మావతుల జీవితసూత్రాలు
గమనిస్తూ గాఢవిషాదంలో పడిపోయాడు. వాళ్ళ బ్రతు
కులే ఒక సంగీతమైతే అపశ్రుతులులా, అపస్వరాలులా,
తప్పడు తాళాలులా ఏవేనో వచ్చిపడినవి. అతిశయ
మైన ఒక ప్రపాహంలోపడి తాను కొట్టుకొచ్చాడు. అగల
శిష్యురాలై తనకు పేకుప్రతిష్ఠ తెచ్చిపెట్టుతుంది అనుకున్న
పద్మావతి తనదగ్గరకు రావడమే మానేసింది. పోనీ, సంగీతా
భ్యాసంకోసం ఎవరైనా ఒక పెద్దసంగీతవిద్వాంసునిదగ్గరకు
వెళ్ళుతున్నదా అంటే ఆ వెళ్ళడం మానుకుంది. ఆడవాళ్ళ
మనోభావా లెవరికర్థపకాతాయి ? అసలే సంగీతం మాని
వేస్తుందేమో, అని లోలోన అతడు భయపడినాడు.

తాను వట్టి నంటబ్రాహ్మణుడై పోయినాడు వీ రిరు
వురి కోసమూ ! తాము పాడుకునే సంగీతముకూడా అభ్యా
సముచేసుకోడములేదు. సంగీతము భగవతార్చన అని అను

కున్న తాను చేపలవాసనకొట్టే ఒక బెస్తల దాంపత్యం, తన్నంత ఇంద్రజాలంలో ముంచివేయడం ఒక విచిత్రమే. ఆమె తనకు ఒక కూతురుకన్న యెక్కువైనది. ఉత్తమవిద్య విషయములో కులంతేడాలు వుండనేవుండవు. అసలు కులం తేడా లేమిటి? ఏవిధంగానూ గోడలుకట్టని మూడు ముఖ్యమైన కులాలు వేదకాలంలో వుండేవంటారు. వారిలో ఒకరి కొకరికి సంబంధబాంధవ్యాలు, భోజన ప్రతిభోజనాలు ఉండేవి కాదా! రానురాను జనసమృద్ధి ఎక్కువై భావ సంఘర్షణలు వృద్ధియై అనేకకులాలు ఉద్భవించాయి! ఏమిటి తనకీ ఆలోచనలు! ఏది ఎట్లాయినా వీరిద్దరు తన బిడ్డలు! వీళ్ళు వృద్ధి అవడం అతను కన్నులార చూశాడు. ఆ వృద్ధిలో తానూ పాలుపంచుకొన్నాడు. వాళ్ళిద్దరిని తల్లిలా పెంచాడు. చూస్తూచూస్తూ ఉండగా ఏదో పెనుభూతం వాళ్ళజీవితాన్ని ఆవహిస్తున్నట్లు ఆతనికి భయం ముంచుకు వచ్చింది.

ఏమిటి పెనుభూతం? ఎవరిలోటు? అంత ప్రేమించు కున్నారే! ఒకరినొకరు విడవకుండా ఉండేవారే! విడిచి బ్రతుకలేకపోయేవారే! ఒకరికోసం ఒకరు ఉద్భవించినట్లుగా, ఒకరికోసం ఒకరు రూపాలు దాల్చినట్లుగా, ఈడుజోడై తన కన్నులయెదుట తిరుగుతూ ఉండేవారే! ఏమిటి ఈనాటి ఈ పరిస్థితి! నరసింహమూర్తి మేష్టారు దినదినమూ ఆంధ్ర మహిళాసభకు వచ్చి పద్మావతిని చూచిపోతూ ఉండేవాడు. సాయంకాలముకాగానే పిల్లలందరు సభలోఉన్న తోటలో ఆడుకొంటూ ఉండేవారు. కేరంబోర్ను కొందరు ఆడేవారు,

ఊయల ఊగేవారు కొందరు. బల్లబంతిఆట ఆడేవారు కొందరూ, బల్ల ఊపుఆట ఆడేవారు మరికొందరు. ఇలా కలకల ఆటల్లో పొంగిపోయే బాలికలమధ్య ఎక్కడో ఒక్కతే కూర్చుని పద్మావతి ఆలోచించుకొంటూ ఉండేది !

ఆమె కేమీ ఆలోచనలు తెగేవికావు. ఇంతట్లో నరసింహమూర్తి మేషారుగారు వచ్చారనగానే ఆమెకు కొంత ఊరటకలిగేది. వెంటనే అధికారి అక్కగారిని సెలవు వేడి, ఆ బాలిక నరసింహమూర్తితో సముద్రంబిడ్డుకు వాహ్యాళికి బయలుదేరేది. పన్నెండోనెంబరు బస్సుఎక్కి, ట్రిప్పి కేనులోదిగి సముద్రంబిడ్డుకు పోయేవారు వారిద్దరూ !

ఓనాడు వారు అక్కడ కూర్చుండగా నరసింహమూర్తి సతీర్థునిశిష్యుడైన ఒకయువకుడు వీరిద్దరూ కూర్చున్న కడకు వచ్చాడు. ఆయువకుడు నరసింహమూర్తికి కొన్నాళ్లు శిష్యురికంచేసినాడు.

యువకుడు “నమస్కారం నరసింహమూర్తి మేషారు! మద్రాసు ఎప్పుడు వచ్చారు? ఇక్కడ పనేమిటి? ఎంత కాలం ఉంటా రిక్కడ?” అని ప్రశ్నలవర్షం కురిపించాడు.

నరసింహమూర్తి ఒక్క నిమిషం ఆతడ్ని ఆనవాలు పట్టలేకపోయినాడు. “ఓహో! నువ్వటోయ్ రాధాకృష్ణా! నీ వేషంచూచి నిన్నానవాలుపట్టలేకపోయినాను సుమా! ఏంచేస్తున్నా విక్కడ? ఎన్నాళ్ళనుండి ఉన్నావు?” అని ఆనందంతో లేచి, అతన్ని కొంచెందూరంగా తీసుకువెళ్ళి

ఆ ఇసుకలో ఆతన్ని కూర్చోబెట్టి తానూ కూర్చున్నాడు. వారిమాటలు పద్మావతికి వినబడుతున్నాయి.

ఆ యువకుడు రాగానే పద్మావతి అతన్ని కొంచెం ఆశ్చర్యంగానే చూచింది. పట్టు పయిజామా, పట్టు లాల్చీ, చేతికి కొంచెం ఖరీదుగల రిమ్మవాచీ, మెళ్ళో బంగారపు సన్నని గొలుసూ, ఆ గొలుసును వేలాడుతూ ఏదో ఓ చిన్న పతకమూ! కళ్ళకు ప్రేములేని అద్దాలజోడూ! కాళ్ళకు జరీపూవులు కుట్టిన మొఖిమల్ చడావులుఉన్నాయి! ఈ యువకుడు చాలా గమ్మత్తుగా ఉన్నాడు. గిరజాలులా జుట్టు చిత్రంగా సముద్రపు గాలికి ఎగురుతూ ఉంది! అతనూ నరసింహమూ రి మేష్టారు మాట్లాడే మాటలు వింటూ ఆ యువకుని గమనిస్తూ ఆమె కూర్చుని ఉన్నది.

“నేను ఇక్కడ ఓ సినిమాకంపెనీలో సంగీతదర్శకునిగా ఉన్నాను. భరతనాట్యంకూడా బాగా నేర్చుకున్నాను. గొంతుకు చాలా తియ్యగా సైగల్ కంఠంలా ఉండడంచేత, కథానాయకునికి నా కంఠం ఇస్తూ ఉంటాను.”

“ఆశ్చర్యమే! ఎంత సంపాదిస్తున్నావు?”

“ఏదో లెండి, నెలకు రెండు మూడు వేలు! సంగీత దర్శకునిగా ఒక్కొక్క చిత్రానికి పదివేలు చొప్పున ఇస్తారు. కంఠం ఇచ్చినందుకు పాటకు వేయి రూపాయలు, డాన్సు డ్రైరెక్టరుగా ఉంటే అయిదారు వేలు. ఒక్కొక్కసారి రెండు మూడు కంపెనీలలో పనిచేస్తూ ఉంటాను.”

“ఏమిటి! బాగానే ఉందోయ్ నీవని, నాకూ సినిమా లలో పని ఇప్పించకూడదటయ్యా?”

“దానికేముందండి మేష్టారు! అదిగో ఆ అందమైన చిన్న కాసు చూశారా! బేబీఫియట్టంటారు దాన్ని. అది నా స్వంతకారు. మా కుటుంబానికి ఒక “హిల్ మాన్ మినుక్స్” కొన్నాను. దానికి డ్రైవరున్నాడు.”

“చాలా బాగా ఉంది. ఫస్టుకాసు! ప్రజ్ఞ అంటే నీదీ ప్రజ్ఞ!”

“మా యింటి కోసారి రండి మేష్టారు!”

“తప్పకుండానోయ్”

“అచ్చా! అయితే అడగవచ్చునో అడగకూడదో! మరి, ఆ అమ్మాయి ఎవరు? మీ బ్రహ్మచర్యానికి స్వస్తి చెప్పారేమిటి? ఎవరా సినిమాతార! సినిమాలో చేర్పించడానికి తీసుకువచ్చారా? అయితే మనం చాలా సహాయం చేయగలము.”

“ఛా! ఛా! ఆ అమ్మాయి నా బిడ్డవంటిది, వంటి దేమిటి, నా పెంపుడు బిడ్డే! నా దగ్గిర సంగీతం నేర్చుకుంటూంది. మావూరే. కావలి. వాళ్ళు బెసలులే! అయినా భాగ్యవంతులు. ఆవిడభర్త ఈ ఊళ్ళోనే పెద్ద వ్యాపారం చేస్తున్నారులే!”

“ఆలాగా! క్షమించాలి మీరు. కాని కాస్త నలుపైనా ఏమి అందంగాఉందండి ఆ అమ్మాయి! పేరుమోసిన మా సినిమాతారలు చాలామందికన్న నయం. సంగీతం బాగుంటుందా అండి, మేష్టారు!”

“బాగుండడ మేమిటోయ్ ! తిలో తమ కంఠమే.
తారలందరికన్న చాలా బాగా పాడుతుంది.”

“నా కోమాటు వినిపించేటట్లు చేయరా?”

“చూద్దాములే !”

“ఆ అమ్మాయిలో ఏదో అద్భుతమైన ఆకర్షణ
ఉంది మేష్టాకు ! ఆ అమ్మాయిభర్త ఒప్పుకుంటే ఆవిణ్ణి
మొదటిరకం తారగా తయారుచేయగలను. ఈమధ్య మన
కంఠం మీరు వినలేదు. మొన్ననే రికార్డు ఇచ్చిన ఈ పాట
వినండి !”

పంచమ గుచ్ఛము

“ఇంతేనా ? నా సంగతి విన, నా
వంతైనా ప్రియురాలి మనసు కరిగదు
పంతమో, చింతయో
కంతుడుంటే నా ఎడద గాసిపెట్టి దూసిపెట్టి
చింతాకులంత చిందరిచేసినా
డింతేనా ?

అతని కంఠం చాలా మధురంగా ఉంది. ఆ పాట
వదో కొత్తరకం బెంగాలీ వరసలా ఉంది. ఆ కొద్దిమాటలూ
మూడు నిమిషాలు పాడాడు రాధాకృష్ణ.

ఆ యువకుడు ఆ పాట ఎంత లోగొంతుకతో పాడినా
చుట్టప్రక్కలవారికి కొంతమందికి వినిపించింది గాబోలు
నెమ్మది నెమ్మదిగా పదిమంది ఆ ప్రాంతాలకు చేరినారు.

“అడే రాధాకృష్ణడా !”

“అదు ! ఎన్న రొంబ నైసా యిరుకు అంద కంఠం!”

“రాధాకృష్ణ ఏమి బాగా పాడతాడయ్యా !”

“ఆ అమ్మాయి కొత్త సినిమాసాకులా ఉంది.”

“మాంచి చురుగ్గా షోగ్గా ఉంది.”

ఈ మాటలు అస్పష్టంగా ఉన్నా, పద్మావతి చెవిలో
పడ్డాయి. ఆమెమోము కెంపువారింది. ఆమె గుండెలు
కొట్టుకున్నాయి. ఆమెకు కోపమూ వచ్చింది, సంతోషమూ
వచ్చింది. ఆమె నెమ్మదిగా లేచి, తల వంచుకొని, బీచిరోడ్డు
వైపుకు నడవడం ప్రారంభించింది. అది గమనించి నరసింహ

మూర్తి “వస్తున్నాను ఉండు అమ్మాయి!” అని కేక వేసి రాధాకృష్ణవైపు తిరిగి, “మళ్ళీ కలుసుకుంటాను. నీ అడ్రెస్సు మురుగప్ప వీధి, పదో నెంబరు ఇల్లుకాదూ, త్యాగరాజ నగరంలో! తప్పకుండా వస్తాను. ఎప్పుడు నీకు సావకాశం? అని ప్రశ్నించాడు.

“నాకా మాష్ట్రూ! ఎల్లండి షూటింగు లేమీ లేవు. సాయంకాలం అయిదు తర్వాత మా యింటికి రండి. ఉండండి! ఉండండి! మిమ్మల్ని ఆ అమ్మాయినీ నా కాదు మీద దిగబెట్టనా?” అని రాధాకృష్ణ అడిగాడు.

“వద్దులే, ఆ అమ్మాయికి ఇష్టం ఉండదు.”

ఎంత చక్కగా ఉంది అతని కంఠం! ఎంత శెచ్చి పెట్టుకుంటే వస్తుంది సంస్కారము? ఈ ప్రశ్నలు పద్మావతి హృదయంలో దారిపొడుగునా ఉన్నాయి. బస్సులో ఆమె నరసింహమూర్తి మేష్ట్రూగారితో మాట్లాడలేదు. ఏలాగో ఆంధ్రమహిళ కడ దిగింది. ఆమెను దించి నడిచి ట్రాం కడకు వెళ్ళి రాయపేట చేరుకున్నాడు నరసింహమూర్తి మేష్ట్రూ. ఆ రాత్రంతా పద్మావతికి నిద్రరాలేదు. పక్కమీద ఇటూ అటూ దొర్లింది. లేచి ఎలక్ట్రిక్కు దీపం వెలిగిద్దామా అంటే తన గదిలోని ఇతర బాలికలు లేస్తారు.

నెమ్మదిగా పక్కమీదనుండి లేచి, పైడాబామీదకు వెళ్ళింది. సభాభవనాల మధ్యనున్న పూలతోటలోనుండి, పూలవాసన పైకి ప్రసరించి వస్తున్నది. ఆకాశాన అక్కడక్కడ మబ్బులు ప్రయాణంచేస్తున్నాయి. చంద్రుడు

అస్తమించడంచేత నక్షత్రాలు తళతళలాడుతూ ఆకాశం అంతా చిత్రమైన ముగ్గుల పట్టులులా నిండిఉన్నాయి.

ఆ తారకలను చూస్తూ వాటి విచిత్రరూపాలూ, చిత్రమైన కాంతులు గమనిస్తూఉన్న పద్మ ఈ తారలపేరు సినిమాస్ట్రీల కెందుకు వచ్చింది, అని ఆశ్చర్యం పొందింది. ఈలా వారు మినుకు మినుకుమంటారా! ఇంత ఎత్తున ఉంటారా అందుబాటులో లేకుండా! చూపులకు చిన్నగా ఉన్నట్లు కనబడి నిజంగా బ్రహ్మాండాలంతవారా వారు! చల్లని రాత్రిలో మినుకుమనే ఈ చుక్కలు సూర్యునికన్న ఎక్కువ వేడిమికల మహా సూర్యగోళాలని టీచరుగారు చెప్పింది. ఆలానే సినిమాతారలు పైకి ఒకరూపూ, లోపల ఒకరూపూ కలవారనా తాత్పర్యం?

ఆమె చిరునవ్వు నవ్వుకుంది. ఎందుకు వచ్చిందో ఆ పోలికా ఆ పేరు. తాను సినిమాతార అయితే అద్భుతం అన్నాడేమి ఆ సంగీతదర్శకుడు. తనలో ఏమి ఉంది! తనలో ఏదో ఆకర్షణ ఉందట! ఏమిటో ఆ ఆకర్షణ? తెల్లని బంగారం చాయతో మిలమిలలాడే బాలికలు ఎంతమందో తనతో చదువుకుంటున్నారు. మదరాసులో ఆ బంగారు విగ్రహాలు జలజలలాడే చీరలు ధరించి చిత్రమైన ఫేషనుల బ్లాజులు తొడిగి, కొందరు పంజాబీ కుడతాలు తొడిగి, విచిత్రమైన నగలు ధరించి ఎంత అందంగా ఉంటారు. తాను వారి ముందు కోతిలా ఉంటుందేమో!

ఆ అబ్బాయి ఎంత అందంగా పాడినాడు.

ఆ రాత్రి ఆచుక్కల వెలుగులో కలిసిపోయేటట్లు

తానూ తన మధురమైనకంతంతో ఆ పాటే పాడింది. తన కంతం కృష్ణవేణి కంతంలా ఉంటుందా? భానుమతి గొంతు వరలక్ష్మి గొంతులకు సరిపోల్చడానికి వీలుందా? ఆ సంగీత దర్శకుడు తన కంతం వింటే ఏమంటాడో? ఏమంటాడు?

ఆ సంగీత దర్శకుడు రాధాకృష్ణకూ రాత్రి నిద్దరపట్ట లేదు. ఏదో 'సెక్సు' ఆకర్షణ ఉంది ఆ బాలికలో! ఎంత జిగిగా ఉంది ఆమె అంగసౌష్ఠవం! ఆమె నరసింహమూర్తి మేష్టాగు శిష్యురాలా? అంటే సంగీతములో నిధి అన్నమాట. నిజంగా ఆ యువతి సినిమాలో చేరవలసిందే! ఏమి తీవిగా నడిచింది! బెస్తలా? అయితే దాశరాజుకూతురు యోజన గంధిలా ఉంది. మత్స్యగంధి నూత్రం కాదు. ఏదో చక్కని సువాసన ద్రవ్యం ఉపయోగించింది. ఆమె మూర్తి శిల్పం వలెనే ఉంది. ఈనాడు తానో మొదటిరకం సినిమా తారను లోకానికి ఇస్తాడుగాక. పుల్లయ్యగారివంటి దర్శకులే కాదు సినిమాప్రపంచానికి కొత్తతారను ఇచ్చేది! 'వాహిని'వారి వంటి సంస్థకాదు పాతతారలను నూతనకాంతితో వికసింప చేసేది! ఒక సంగీతదర్శకుడు తెలుగు సుబ్బలక్ష్మిని ప్రపంచానికి ప్రత్యక్షంచేస్తాడుగాక. మరునాడు నరసింహమూర్తి రాధాకృష్ణ ఇంటికి వెళ్ళినాడు.

2

రాధాకృష్ణ మేడ చిన్నదైనా చాలా అందంగా ఉంది. ఆ మేడ తాను కట్టించుకున్నానని రాధాకృష్ణ చెప్పినాడు. వంటిళ్లు, భోజనశాల ఆ రెండు ఇళ్ళనూ కలిపి

వరండా ఉంది. వరండాకు ఈవలావల దొడ్డి. ఆ దొడ్డికి గోడలు వున్నాయి.

అసలు మేడకు దూరంగా తూర్పున ఇంకొక చిన్న మేడ కట్టించుకున్నాడు రాధాకృష్ణ. ఆ మేడకు పైన ఒక పడకగది, ప్రక్కగది—క్రింద ఆలాగే పడకగది, ప్రక్కగది ఉన్నాయి. పెద్దగది అతని సంగీతం గది. క్రిందగది అతని గాంధర్వమేళం గది. రెండు ఫిడెల్లు, రెండు వేణులు, రెండు వీణలు, ఒక క్లారియెనట్, ఒక పియానో, ఒక జలతరంగము, ఒక తబలాతరంగము, ఒక మృదంగము, ఒక తబలా, ఒక సారంగి, ఒక దిల్చుఖా, ఒక మాండొలిన్, రెండు వీణలు, ఒక సితార్, ఇవి అతని మేళ వాద్యాలు. ఆ వాద్యాలు వాయించేవారికి ఆతడే జీతమిస్తాడు. ఆ మేళంకోసం తనజీతం కాకుండా ఇంకో వేయిరూపాయలు ఆతడ్ని సంగీతదర్శకునిగా పెట్టుకున్న సినిమాకంపెనీవారు జీతం ఇచ్చుకోవలసి వస్తుంది. అతని పైగదిలో “హిజ్ మాష్టర్స్ వాయిన్” కాబినేట్ గ్రాండ్ గ్రామఫోను ఉంది. ఒక గోడ్రెజ్ ఇనప బీరువానిండా ఉత్తరాది దక్షిణాది వారల రికార్డులు ఉన్నాయి. ఇంకో బీరువానిండా హిందీ, తెలుగు, తమిళ, బంగాలీ, మరాఠీ, గుజరాతీ, రికార్డులున్నాయి.

మూడవ బీరువానిండా ప్రసిద్ధికెక్కిన పాశ్చాత్య సంగీతమేళాల రికార్డులు, ప్రసిద్ధ పాశ్చాత్య గాయకుల రికార్డులూ ఉన్నాయి.

ఫ్రాంసునుండి వచ్చిన “ఆర్గను” ఒకటి ఒక మూలను ఉంది. ఆతడు అన్ని వాద్యాలూ వాయించగలడు.

అన్నిగదులు చక్కగా అలంకరించుకొన్నాడు. క్రింద ప్రక్కగది తనతో పనిఉండి వచ్చిన పెద్దమనుష్యులు కూర్చుండేగది. పైన ప్రక్కగది తన పడకగది.

ఇవన్నీ నరసింహమూరి మేషారుకు చూపించాడు.

“ఎంత వాడవయ్యారోయ్! అంతా డబ్బే సినిమాలో” అన్నాడు నరసింహమూరి మేషారు.

“అవునండీ! మీ అమ్మాయి పేరేమిటి?”

“పద్మావతి!”

“ఆ అమ్మాయి కంతం చాలా బాగుంటుందనుకుంటాను.”

“బాగుండడ మేమిటోయ్, కిన్నెరకంతం! నువ్వు వినితీరాలి!”

“ఎప్పుడు తీసుకువస్తారు?”

“ఏదో సెలవురోజున. కాని, ఆ అమ్మాయిభర్త ఈ డొళ్ళోనే ఉన్నాడు. పెద్ద చేపలవర్తకుడు. ఆతని ఆజ్ఞలేకుండా ఆ అమ్మాయిని ఎక్కడికీ కదిలించడానికివీలులేదు.”

“ఏమిటి? భర్త ఒకడున్నామా, పైగా ఆ భర్త ఈ డొళ్ళోనే ఉన్నామా? ఆతని ఆజ్ఞకూడా కావాలి? అయితే మీరు ఆ అమ్మాయిని బీచికి ఎట్లా తీసుకువెళ్ళారు?”

“అది ఆ భర్త ఆజ్ఞవల్లనే!”

“సరేలెండి! ఆ భర్తనే అడగండి. ఆతన్నికూడ వెంటబెట్టుకురండి. నాకు కావలసినవి మధురమైన కంఠాలు. కనక, ప్రథమం ఆ బాలికవాణి వినాలి. ఏమంటారు?”

“సరే సరే! ప్రయత్నిస్తాను.”

అక్కడ సద్మానతికి మరునాడు రాత్రికూడా నిద్రపట్టలేదు. ఆ యువకుడు ఎంత అద్భుతంగా పాడినాడు. ఎవరాయన? సంగీతదర్శకుడా? సినిమాలో పాడతాడా? అనుకున్నది. ఆ పాటంత అందంగా తానూ లోగొంతులో పాడుకున్నది. ఆ పాటవిన్న సహాధ్యాయులైన కొందరు బాలికలు సుడిగాలులులా వచ్చి, ఆ మెచుటూ చేరినారు. “ఆ పాట ఇంకోమాటు పాడు పద్మా!” అని కొందరు. “ఏదీ ఏదీ కాస్త కంఠమెత్తండి!” అని కొందరు ఆ బాలికను వేధించసాగినారు.

ఆంధ్రమహిళలో ఆమె సంగీతమంటే బాలికలందరూ ప్రాణాలిస్తారు. రోజూ చదువులయ్యాక పడుకునేముందర హాస్టలుభవనంపై మేడమీద ఉపాధ్యాయులు, బాలికలు చేరి పద్మావతిని పాడమంటూ ప్రార్థిస్తూఉంటారు. ఆ బాలిక తన మధురగాంధర్వం వెన్నెలలోనో, తారకంకాంతిలోనో మేళనంచేస్తూ వుంటుంది.

ఈ దినం ఆ బాలిక లెంతమంది బ్రతిమాలినా పద్మమళ్ళి పాడడానికి వప్పకొనలేదు. ఏదో కంఠంలో మంట వచ్చిందంది. విసుగుచెంది ఒక్కొక్క బాలికా వెళ్ళిపోయింది. పద్మావతికి ఏదో బాధవచ్చింది. తనభర్త అంత చక్కని గాయకుడు ఎందుకు కాలేకపోయాడు అనుకున్నది. ఇంతట్లో ఆతనిమూర్తి తన మనస్సులో ప్రత్యక్షమైంది. ఎంత నాగరికతను అతడు దగ్గిరకు తీసుకున్నా, అది అతని పైన కప్పిన పట్టుపచ్చడంలా ఉందికాని, అతడు ఫేషనుతో కలకలలాడిపోయాడు. ఆతనికంఠం ఉరుములా ఉంటుంది.

ఆతనిదేహం నల్ల రాతితో చెక్కిన విగ్రహంలా ఉంటుంది. ఆతడు బుష్కోట్లు ధరించినా, పట్టులాల్చీలు తొడుక్కున్నా, ఆతడూ ఆతని దుస్తులూ ఏమాత్రమూ శ్రుతికలియలేదు.

ఈ సంగీతదర్శకుడు ఎంత అద్భుతంగా పాడినాడు. తమ తోటలోని పూలన్నీ ఒక్కసారి పరిమళాలు వెదజల్లి నట్లయినదికదా! అది మనుష్యుని కంఠం కాదు, దేవతల కంఠం.

ఆమె మంచంమీద నాలిపోయి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది. ఆ సమయంలో అందరు బాలికలూ నిద్రపోయేదీ, చదువుకొనేది గమనించడానికి వరండాలో తిరుగుతున్న వసతిగృహాధికారిణి, కిటికీలోనుండి చూచి, పద్మావతి ఏదో బాధపడుతున్నట్లు గ్రహించింది. తలుపుతీసిఉండడంచేత, ఆమె చల్లగా పద్మావతి గదిలోనికి వచ్చి, ఆ బాలికప్రక్కనే మంచంమీద కూర్చుండి, పద్మమీద చేయివైచి, “పద్మా! ఏమిటిది? ఈ పాటికి నిద్రపోతూఉంటావు అనుకున్నాను. వంట్లో ఏమీ బాగాలేదా?” అని ప్రశ్నించింది. ఆ అధికారిణి పేరు శ్రీమతి కరుణామయి. హాష్టలులోని బాలికలందరూ ఆమె బిడ్డలు, తన తీయనికంఠంతో మెల్లగా మాట్లాడుతూ, బాలికల మనస్సులు గ్రహించి వారిని కంటికి రెప్పల్లా కాపాడుకుంటూ ఉంటుంది. శ్రీమతి గారంటే బాలికలందరూ ప్రాణాలర్పిస్తారు. ఆమెతో తమ సంతోషాలూ, ఆశయాలూ, కష్టాలూ చెప్పుకుంటారు. ఎవరికైనా ఏ క్లాస్ జ్వరమువచ్చినా ఆవిడ పారి ప్రక్కను ఉండాలని గోలపెడతారు.

శ్రీమతి అంతతీయగా తన్ను ప్రశ్నించగానే ఆమెకు మరీ దుఃఖం ఎక్కువైంది. గబుక్కున పద్మ తలను శ్రీమతి ఒళ్ళోపెట్టి వెక్కివెక్కి ఏడ్చింది. ఎందు కా బాల ఆలా ఏడుస్తున్నదో శ్రీమతి కేమి తెలుస్తుంది. కాని పద్మకు నరాలజబ్బు వచ్చి ఆరోగ్యం చాలా చెడిపోవడంచేత భర్త ఆమెను ఆంధ్రమహిళా సభ విద్యాలయంలో చేర్పించాడు. ఆ జబ్బు ఇంకా పోలేదు అని అనుకుంది. చదువూ వస్తుంది, ఆమె ఆరోగ్యమూ పూర్తిగా కోలుకుంటుంది అని కదా ఆమెను తమ విద్యాలయంలో చేర్పించి హాస్టల్లో ప్రవేశ పెట్టించి నా డాయన. కాని నరాలజబ్బుతగ్గినా ఎన్నాళ్ళకో గాని పూర్తిగా వదలదు. అందుకని పద్మ ఏడుస్తున్నదను కుని శ్రీమతి నెమ్మదిగా ఆ బాలికను అనునయించ ప్రారంభించినది.

“ఏమి పద్మా! ఈ స్వాతంత్ర్యమహాయుగ ప్రారంభంలో భారతీయాంగనలు తమ మహాత్మమ కర్తవ్యం నిర్వర్తించడానికి సిద్ధంగా ఉండవద్దూ?

పద్మావతి మానం.

“మనం ధైర్యం వహించి, బాధ్యతలు గుర్తించి, నిజమైన శాంతి దేవతలమై, మగవారికే దారి చూపించవలసి ఉన్నది గదా!”

పద్మావతి తల ఊపింది.

“అనేకమంది బాలికలు ఎంత చదువుకున్నా జ్ఞానవిదగ్గ మూర్ఖత్వం వదలలేక వారిదగ్గర వీరిమీద నేరాలూ, వీరిదగ్గర వారిమీద నేరాలూ చెప్పతూ తగాదాలు పెంచు

తుంటారు. ముప్పైముళ్ళు ఇముడుతాయి. మూడుకొప్పలు
ఇమడవు అన్నసామెత మూడువందల రెట్లు నిజంచేస్తున్నారు.
అందుకు కారణం తమసహజమైన స్త్రీత్వం దగ్ధంచేసుకొని
మగవారిసుగుణాలు అలవాటుచేసుకొనలేక మగరాయళ్ళలా
సంచరిస్తూవుంటారు.”

“మగవారుమాత్రం ఉత్తమంగా సంచరిస్తున్నారా
పిన్నిగారూ?”

“ఆనాటికీ ఈనాటికీ మగవాళ్ళలో మార్పువమీ
రాలేదు తల్లీ. పనివేడితగ్గగానే వారికి భామవేడి కావాలి.
ఉత్తమమైన ఉద్యమంలో చటుక్కున చేరుతారు. తీవ్రంగా
పటుదలతో పనిచేస్తారు. జయమో అపజయమో తేలగానే
చప్పబడిపోతారు.”

“గాలిపోయిన రబ్బరు బుడగలులా!”

“అదీ! సరసయైనపోలిక తెచ్చావు. విజయమే సంభ
వితే వాళ్ళ ఆత్మబలిభావం ఎగిరిపోయి, స్వలాభాపేక్షా,
స్వకులపరాయణత్వమూ స్వీయయశోకామత్వమూ ఉద్భ
వితాయి. ముప్పైమంది, మూడువందల ముఠాలవుతారు.
దేశాన్ని గంగలో దింపుతారు.”

“మన ఆంధ్రదేశవ్యవహారాలన్నీ అలానే ఉన్నాయి
కాదండీ అక్కా”

“నిజం చెప్పావు, ఇంక మనమూ అలానే సిద్ధం
అయితే?”

“ఆడవాళ్ళు దేవతల బిడ్డలాండి ! వారికీ అధికారం చేతికివస్తే మీ రన్నటు గర్వాలు ఆకాశంఅంటుతా యేమో ! అప్పచెల్లెళ్ళకన్న ఎక్కువగా స్నేహంగా ఉన్న స్త్రీలు ఒకరినొకరిని భరించలేనంత విరోధం వహిస్తారు.”

“అందులోనూ నిజం ఉంది. అయినా ఆడవాళ్ళు కూడా ఎక్కువగా జాతీయజీవనంలో పాలుపుచ్చుకోవాలి!” ఆవిధంగా పద్మావతిని ఊరడింపచేసి శ్రీమతి వెళ్ళి పోయింది.

పద్మావతికి ఏదో వర్ణనాతీతమైన శాంతి కలిగి దిండు పైన తలవచ్చింది. ఆ మరునిమిషంలో నిద్రాదేవి ఆమెను తన ఒడిలోనికి గాటంగా ఒదిగించుకొన్నది.

3

సంగీతదర్శకుడు రాధాకృష్ణ స్వయముగా తనగురువు గారైన నరసింహమూర్తి మేషారినీ వెంకట్రావుగారింటికి చేర్చాడు. వారు ఇంటికివెళ్ళేటప్పటికి బుచ్చి వెంకట్రావు హాల్లో ఎలక్ట్రిక్ దీపం వెలుతురున పేపరు చదువు కొంటున్నాడు.

“మేషారూ, రావడం ఆలస్యం చేశారే! పద్మ కులా సాగా ఉందికదా?” అని బుచ్చి వెంకట్రావు నరసింహ మూర్తి మేషారును పలకరిస్తూ ఆతనితోవచ్చిన రాధాకృష్ణ వెళ్ళు తేరిపారచూచాడు. ఆ చూపులలో ‘ఎవరయ్యా ఈ అతిపట్నవాసంవాడు?’ అన్నప్రశ్న స్పష్టంగా మూర్తించింది.

“ఏమీలేదు. ఈయన రాధాకృష్ణ ! చాలా పేరు

పొందిన సంగీతదర్శకుడు. నాతోపాటు మాగురువుగారి దగ్గర సంగీతం నేర్చుకొన్న వెంకటరత్నం శిష్యుడు. నా దగ్గర కొంతకాలం శిష్యురికంచేశాడు. ఈతనిది బాపట్లలే! చటుక్కున సముద్రంబిడ్డన కలుసుకున్నాం.” అని నరసింహమూర్తిమేష్టారు తొందరగా జవాబు చెప్పినాడు.

“అలాగా, చాలాసంతోషం!” అంటూ లేచి బుచ్చి వెంకట్రావు రాధాకృష్ణచేతిని స్పృశించి కరవందనంచేశాడు.

రాధాకృష్ణచేయి నెప్పెట్టింది. ఆరి ఉద్దండపిడుగా, చేయి కాస్తయితే ముక్కలయిఉండును. ఎంత బండగా ఉన్నాడు! అందుకనే ఆ నీలికలువపూవులాంటి ఆ అందమైన బాలిక అంత బాధపడుతున్నట్లు కనబడింది, అని అనుకున్నాడు రాధాకృష్ణ.

బుచ్చి : కూర్చోండి రాధాకృష్ణగారూ! మిమ్ములను కలుసుకోవడం చాలా ఆనందంగా ఉంది. మా ఆవిడ చాలా గొప్ప సంగీతపాటకురాలు అంటారు మా నరసింహమూర్తిమేష్టారు. మీరు వినాలి, మీ అభిప్రాయం చెప్పాలి.

నర : అదేనయ్యా వస్తూ అనుకున్నాము. రాధాకృష్ణ సంగీతం నువ్వు విని తీరాలి. ఏమయ్యో రాధాకృష్ణ! మా బుచ్చి వెంకట్రావుకు సంగీతం అంటే ప్రాణం.

రాధా : అవును! ఆయన్ని చూడగానే గ్రహించవచ్చును. ఆయన కళాహృదయం, ఈ హాళి చూడగానే గ్రహించవచ్చును.

నర : ఈ రోజుల్లో డబ్బున్న ఒక్క పెద్దమనిషి ఒక్క కళా పూర్ణమైన బొమ్మనుకొని తన ఇల్లు అలంకరించుకొన్న పాపానపోతున్నాడటండీ ?

రాధా : ఈ రోజులలో లలితకళలు నేర్చుకోడం ముప్పి ఎత్తు కోడానికే ! జమీందారులు వారికి శతాబ్దాలనుంచీ వచ్చిన సంస్కృతీ భోజత్వంచేత కళావేత్తలను పోషిస్తూ వచ్చారు. ఇప్పుడేముంది ? జమీందారీలు లాగేశారు. స్వతంత్ర స్థానాలు ఎగిరిపోయాయి. ఎక్కడనుంచి వస్తారినక అపరభోజులూ, కృష్ణ దేవరాయలూను !

బుచ్చి : జమీలూ అవీ పోవలసిందే అనుకోండి, కాని లక్షలు ధనం ఆర్జించే ధనస్వాములకు ఏం పొయ్యేకాలం వచ్చింది చెప్పండి ?

నర : ఈ దేశంలో ప్రభుత్వం కులతత్వప్రభుత్వం ! తక్కిన దేశోద్ధారక ప్రణాళికలన్నీ కులతత్వరాక్షసి కడుపులో ప్రాణాయస్వాహా అయిపోతున్నాయి.

రాధా : ధనస్వాములకు కళలెందుకండీ. సంగీతంపాడే బాలికమీద ఎక్కువమోజు. అందుకనే సినిమాలు సినిమాలు అని కంపెనీలు పెడుతూఉంటారు. ఆలా పెట్టడం మాబోటివారికి లాభమే అనుకోండి. లేకపోతే ఎంతమందో చిత్రకారులూ, గాయకులూ మాడిపోవలసిందేకదా !

బుచ్చి : నేను ఇంతవరకూ కొంచెం కళావేత్తలు అనుకున్నవారి సలహాతో ఒకడజను మంచిబొమ్మలు కొన్నాను రాధాకృష్ణగారూ ! రండి చూద్దురుగాని.

రాధా : మొ తం ఏమాత్రం అయి ఉంటుందండీ !

బుచ్చి : పదిహేనువందలు కర్చయ్యాయి. కాని, అంతవిద్య సంపాదించుకొని, అలా అందంగా బొమ్మలు వేసే నూరూ నూటయ్యై వారిని ఏం పోషిస్తాయి చెప్పండి?

రాధా : చూడండి, మా సినీమావారు లక్షలు సంపాదిస్తారు. ఒక్కబొమ్మ కొన్న డైరెక్టరుగాని, తారగాని, తార కుడుగాని ఉన్నారా? ఒక్క రామబ్రహ్మాంగారు తప్ప బుట్టాడు మహానుభావుడు.

నర : ఏమనుకుంటే ఏంలాభం? ప్రభుత్వం ప్రజారాజ్యం అంటారు. ప్రజలకు కళకావాలి కదా, ఆ కళను ప్రద ర్శనశాలలుగా ఏర్పాటు చెయ్యాలి ప్రభుత్వం. ఈ ప్రజా ప్రభుత్వాలకు మాటలు జాస్తీ, చేతలు నాస్తీ.

బుచ్చి : ఎప్పుడండీ మీ సంగీతం మేము వినడం?

రాధా : నా కారు పంపిస్తాను.

నర : మాకారుమీదే వస్తాములే! నీకు ఎప్పుడు వీల్ అప్పుడే వస్తాము. మా అమ్మాయిని తీసుకువస్తాము.

రాధా : రేపురాత్రి ఎనిమిదిగంటలకు రండి. మా ఇంట్లోనే మీ భోజనాలు. మళ్ళీ కాదనకండి. మాకు కులం తేడాలు లేవండోయ్ బుచ్చి వెంకట్రావుగారూ.

బుచ్చి : నాకు ఆవిషయంలో ఎవరినీ, ఏమీ ఇబ్బంది పరచకూడదని నియమం.

రాధా : మా ఆవిడ ఒక నాయరమ్మాయి. సంగీతానికీ, నాట్యానికీ నాకు శిష్యురాలయింది. ఆ తర్వాత భార్య అయింది. కాని మన బ్రాహ్మణులకన్నా ఆచారాలే.

మాంసంచూడలేదు. చేపవాసనేగిట్టదు. కోడిగుడ్డుకూడా పడదు.

బుచ్చి : మాకు ఈ మాష్టాకు పుణ్యమా అని చప్పటి భోజనమే అలవాటయింది.

రాధా : కాబట్టి తప్పకుండా రేపురావాలి. మీ భోజనం నెంబరిన్వండి. భోజనం జాపకంచేస్తాను. సెలవు. నమస్కారం మేష్టా రూ.

రాధాకృష్ణ సెలవుపుచ్చుకుని వెళ్ళిపోయాడు.

4

రాధాకృష్ణ ఇంటిలో బుచ్చి వెంకట్రావు, పద్మావతీ, నరసింహమూర్తి, రాధాకృష్ణభార్య సుశీల చేరాడు. నాయకు వంటపండితుడు, మధురమైన మలబారు శాకాహార భోజనమూ, పిండివంటలూ వడ్డించగా భోజనాలు పూర్తి చేసి, తాంబూలాలు వేసుకుంటూ లోనిహాలులో కూర్చున్నారు. రేడియో చక్కనిసంగీతం పాడుతున్నది.

పద్మా : ఇప్పుడువచ్చే సంగీతం అంతా వట్టి కాఫీహోటలు సంగీతం మేష్టా రూ!

నర : అవునమ్మా అవును, ఎవరికీకావాలి ఉత్తమమైన కర్ణాటక బాణి?

రాధా : ఉత్తమమైన ఉత్తరాదిబాణికూడా ఉత్తరాదివారికే అక్కరలేకపోతోంది.

సుశీ : నాకుమాత్రం ఈనాటిసంగీతం చాలా అందంగా ఉంటుంది.

బుచ్చి : కొన్నికొన్ని ఉత్తరాది సినీమాపాటలు సురయా పాడినవీ, కన్ననబాల పాడినవీ, లతామంగేష్కర్, మేం షెడబీగం పాడినవీ, చాలాయిష్టం నాకు. ఆలాగే సైగల్, పంకజ్ మల్లిక్, వసంతదేశాయిలూ నాకు ఇష్టం.

అక్కడనుంచి అందరూ రాధాకృష్ణ గాంధర్వమంది రానికిపోయారు. అక్కడ రాధాకృష్ణ మేళంవారు అంతా సిద్ధంగాఉన్నారు.

రాధాకృష్ణ తన భార్యనూ, ముగ్గురు అతిథులనూ అక్కడఉన్న సోఫాలపై కూర్చుండపెట్టి, తాను వెళ్ళి తన మేళవాయిద్యాలవారిమధ్య తన దర్శకాసనంపై అధివసించాడు.

అక్కడనుంచి ఆతడు గంభీరమైన తన కంఠమెత్తినాలుగుపాటలు పాడినాడు. ఆ తర్వాత సుశీల వెళ్ళి రాధాకృష్ణ ప్రక్కకూర్చుండి రెండు, మలయాళపుపాటలూ, ఒక తెలుగుపాటా పాడింది.

నరసింహమూర్తి మేష్టారు ఆనందంతో చప్పట్లు కొట్టి, “చాలా ఆనందంగా ఉందయ్యా, ఇంక మా అమ్మాయి పద్మావతిపాట వినాలి నువ్వు. అమ్మా వీదీ ఒక్కపాట వినిపించూ. రాధాకృష్ణా! ఒక్కఫిడేలూ, మృదంగమూ మాత్రమే మేళం. నా ఫిడేలు తెచ్చుకున్నారే! దానితో నేనే వాయిస్తాను” అన్నాడు.

“పాడు పద్మా! భయమేమిటి? అంతా మనవాళ్ళే!” అని బుచ్చివెంకట్రావు భార్యను కోరినాడు.

పద్మావతి శ్రుతిచూచుకుని తనగురువు అందివ్వగా నెమ్మదిగా రాగం ప్రారంభించింది. రెండు మూడుసార్లు భయంచే శ్రుతి తప్పిపోయింది. కాని వెంటనే అందుకుంది. నెమ్మది నెమ్మదిగా తనకు ఇష్టమైన ఆ తోడిరాగం సాగించింది. ఆ రాగంలో తానవర్ణంలోనికి ప్రసరించింది. ఆ వెంటనే త్యాగరాజకృతి అందుకుంది. ఆ కృతికి సరిపడిన స్వరకల్పనాకావినంతో ఆపాట పూర్తిచేసింది. అంతా పదిహేనునిముషాలు పట్టింది.

ఆపాట పాడినంతసేపూ అందరూ మంత్రముగ్ధులై విన్నారు. రాధాకృష్ణకు ఆపాట వింటూఉంటే తాను ఒక నాడు సందర్శించిన ఉదకమండలం ప్రకృతిదృశ్యం ప్రత్యక్షం అయింది. ఒత్తుగా వివిధములైన ఆకుపచ్చనిరంగుల చెట్లు నిండిఉన్న కొండచరియలు, చిన్నచిన్న సెలవళ్ళు, చెరువులు, లేళ్ళగుంపులు, పూవులు, నెమళ్ళు, పక్షులు, మేఘాలు ఒక మహాశ్రుతిలో స్వర్గాలై దర్శనమిచ్చినట్లు ఆతనికి తోచింది. ఆ కంతం అంత అమృతమయమని ఆతడు కలలోనైనా అనుకోలేదు. ఆ బాలికా, ఆమె గానమూ, చంద్రమూర్తి, చంద్రికా అయి అతనిఎదుట లోచనగోచరమైనట్లయినది.

ఆమె వెంటనే రాగమాలికతో “కస్తూరి తిలకం” అన్న శ్లోకం పాడింది. శ్రీకృష్ణభగవానుడు నీలమేఘ శ్యామలకాంతిపూర్ణుడై, కోటిసౌందర్య - రాజిత హాసాం చలవదనుడై, సదస్యులందరికీ గాంధర్వరూపంలో ప్రత్య

క్షమెనట్లనిపించినది. క్షేత్రయ్యపదం ఆ వెంటనే ఎత్తుకొన్నది.

నరసింహమూరి ఆనందం వర్ణనాతీతం. ఆతడా ఆనందంతో అచేతనుడోతూ తనఫిడేలును వాయింపడం మానుతూ ఉండేవాడు.

మేళంవాడు ఆ పరమసౌందర్య గాంధర్వం వింటూ శిల్పాలే అయిపోయినారు. ఏమి బాణి! ఇది మానవ మాత్రుల బాణియా అని బుచ్చి వెంకట్రావు, ఆమెను తప్ప సర్వమూ మరచిపోయాడు. సుశీలాదేవి కనురెప్పవేయని అనిమిషత్వంతో పద్మావతినిచూస్తూ ఆమె గాంధర్వంలో మేళవించిపోయింది. ఇవన్నీ ఒకగంట పట్టాయి.

పద్మావతి పాటచాలించి అక్కడే తనతల వంచుకొని కన్నులనీరు కారిపోగా వెక్కివెక్కి ఏడవడం ప్రారంభించింది. అది గమనించగానే సుశీలాదేవి ఒకగంతున ఆ బాలిక కడకు వరుగిడి ఆమెను పొదివిపట్టుకొని, లేవదీసి తన గదిలోనికి తీసుకుపోయింది. అక్కడ ఆమెను ఒక సోఫాపై కూర్చుండ బెట్టి తా నామెవ్రక్కనకూర్చుండి, “అంతసిగ్గుయితే ఎలా అమ్మా!” అని తెలుగులోనే మాట్లాడుతూ, “నీ సంగీతండా నేను వర్ణించ శక్తి చాలదే. జన్మకోసారికూడా ఇందమాదిరి పరమసౌందర్యస్వరూపమైన సంగీతం దొరుకునో ఏమో” అని అన్నది.

ఇంతట్లో నాయరును పిలిపించి “కోకోచేసి, వెంటనే తీసుకురమ్మని” ఆజ్ఞ ఇచ్చి, ఈలోగా తాను మలబారునుంచి

తెచ్చిన మంచికౌషధం రెండుమాత్రలు మింగించి, మంచి నీళ్ళు త్రాగింపించింది.

సుశీల పద్మావతిని గదిలోకి తీసుకు వెడుతూఉంటేనే పద్మావతి తేరుకుంది. మందు బాగావనిచేసింది. కోకో పద్మావతిని పూర్తిగా మామూలుమనిషిని చేసింది.

సుశీలాదేవి పద్మావతిని తన స్నానాలగదిలోకి తీసుకు పోయి, మొగం కడుక్కోమని, తుడుచుకునే తువాలు ఇచ్చింది. ఆమెకు తలసర్ది, పొడరూ అవీ రాసి, బొటుంచి, తన పూలబుట్టలోనుంచి జాజిమల్లియదండను తీసి ఆమె తలలో అమరించింది.

పద్మావతి జాజిమల్లియదండను చూచింది. ఆమె మనస్సు తేటబారింది. ఆ దండతో తనతలను అలంకరించిన సుశీలను పద్మావతి సిగ్గుతో పలకరిస్తూ ఇంగ్లీషులో “వదినా ఈనాటినుంచి మనమిద్దరం పాణస్నేహితులంసుమా!” అంది.

షష్ఠ గుచ్ఛము

1

సంగీత దర్శకుడైన రాధాకృష్ణియ్యంట్లో, పద్మావతి సంగీతప్రదర్శనమైన కొద్దిరోజులకు, ఒక సాయంకాలం, పద్మావతి స్నేహితురాండ్రతో చీనాబజారుకు వెళ్ళింది. ఫేసు పోడనూ, తిలకాలూ, సబ్బులూ అలాంటివన్నీ కొనుక్కుం దామని వారిఉద్దేశం. హాసలుకుకావలసిన సరుకులు కొత్తాల్సావిడిలో కొనడానికి వసతిగృహాధికారిణి శ్రీమతి కరుణామయిగాను వస్తూవుంటే, వారితో ఈ బాలికలందరూ వచ్చినారు. అచ్చట ఒక కొట్లలోనికి ఎగబడి ఏవో రంగు రంగుల చీరలూ, రవికలగుడ్డలూ బేరంచేస్తున్నారు. అక్కడికి రాధాకృష్ణ ఆతనిభార్య సుశీలాదేవీ చక్కావచ్చారు.

“నమస్కారం పద్మావతీదేవిగారూ! చీరలు కొంటున్నారా ఏమిటి?” అంటూ సుశీల, పద్మావతి తక్కిన బాలికలూ ఉన్నచోటికి వచ్చింది.

“నమస్కారం సుశీలాదేవిగారూ! అదిగో రాధాకృష్ణగానుకూడా వచ్చారు. నమస్కారం రాధాకృష్ణగారూ! వీరందరూ మా సభాపాఠశాలలో చదువుకుంటున్నారు. వీరు కరుణామయిగాను, మా హాసలు అధికారిణి! అక్కగారూ, వీరు రాధాకృష్ణగాను, వీరు వారిభార్య సుశీలాదేవిగాను. ఈమె మలయాళీలు, రాధాకృష్ణగాను తెలుగువారు. ఎంతో

ప్రసిద్ధిపొందిన సంగీతదర్శకులు” అని తొందరతొందరగా మాట్లాడింది.

పద్మావతిమోము ప్రఫుల్లమవడమూ, ఆమెకళ్ళల్లో కాంతి శ్రీమతి చూచింది. శ్రీమతి కరుణామయికి ఏమిబుద్ధి పుట్టిందోకాని సుశీలను చూచి, ‘ఏమండీ సుశీలా దేవిగారూ, మీరు తెలుగు బాగా మాట్లాడుతున్నారే! కొంచెం మళయాళీయాస ఉందనుకోండి! మీరు తప్పక మా ఆంధ్ర మహిళాసభలో మెంబరుకాకూడదా?’ అని అడిగింది.

సుశీల : తప్పక చేదుతానండీ. రేఫో, ఎల్లుండో వీలుచేసుకుని వస్తాను.

కరుణా : మీరు మీ భర్తగారిచేత మాసభలో పదిహేను రోజులతర్వాత జరిగేసభలో సంగీతం పాడించాలని ప్రార్థిస్తున్నాను.

రాధాకృష్ణ : మా గృహలక్ష్మిగారిని ప్రార్థించనక్కరలేదు కరుణామయి దేవిగారు! మీరు ఎప్పుడువచ్చి పాడమంటే అప్పుడు వచ్చి, పాడడానికి సిద్ధం.

పద్మావతి : తప్పకరండి రాధాకృష్ణగారూ! ఆ సందర్భంలో సుశీలా దేవిగారుకూడా పాడతాను.

సు : పద్మావతి దేవిగారూ పాడుతారు.

క : చాలాబాగాఉంది. ఆ సభ దివ్యంగా రక్తికడుతుంది.

పద్మా : అమ్మో! నేను పాడడమే!

సు : నేను పాడితేదా చాలా బాగాఉండునా ఏమీ? ఏమమ్మా నీవుదా చెబుతావు. నువ్వు పాడతానంటేనే నేనుపాడటానికి మాట ఇస్తును.

క : మా పద్మావతి తప్పక వప్పకుంటుందిలెండి.

రాధా : పద్మావతీదేవిగారి గురువుగారు నాకూ కొంతకాలం గురువుగారు సుమండీ! మాగురువుగారు నరసింహ మూర్తిగారు ఫిడేలు వాయిస్తారులెండి.

పద్మా : మా మేష్టారి అనుమతిపుచ్చుకోవద్దా రాధాకృష్ణ గారూ!

రాధా : ఆయన అతిసంతోష పడతారు.

ఇంతటా చీరలబేరం సాగింది. సుశీల మంచిచీర ఒకటి తీసి, “ఇది కొనుక్కో పద్మావతి వదినా! నీకు ఇదిబాగా ఒప్పతుంది!” అన్నది.

ఆ చీర కరుణామయికి నచ్చలేదు. అదిఅతి నవీనవిధానంగా ముందు కుచ్చులకు వచ్చేభాగం ఎంతో పెద్దలతలతో, తక్కిన చీరరంగుకు భేదంగాఉన్న రంగుతోఉంది. చీర అతిపల్చన. అలాంటిచీరలు కొందరు సినీమాతారలూ, పెద్దఉద్యోగస్తుల తనయలూ కడుతున్నారు. అయినా పద్మావతి అలాంటిచీర కట్టుకుంటే, ఆమెమనస్సు ఏవ రీతుల ప్రవహిస్తుందో అని కరుణామయి అనుకున్నది. ఒక్కొక్కరకం మనకిప్రవృత్తికలవారు ఒక్కొక్కరకం చీరనూ, రంగునూ ఎన్నుకోడంఉంది. ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక్కొక్కచీరా ఒక విచిత్రమైన లతలూ, నేతా, రంగులూ కలిగిన జ్ఞాజు, స్త్రీలలో ఒక్కొక్కమాడ్పు కలుగజేస్తుంది, అని కరుణామయి అనుకున్నది. ఆచీర కొనవద్దని చెప్పదామని రెండు సార్లు అనుకున్నది. నాలుక చివరివరకూ మాటవచ్చింది. తాను మాటంటే పద్మావతి అది రాజాజ్ఞగా పరిపాలిస్తుంది

నిజమే! కాని లోన ఎంతో బాధపడుతుంది. ఎవరి జ్ఞానం వారే సంపాదించుకోవాలిగదా అని నిశ్చయానికి వచ్చి కరుణామయి మాట్లాడక ఊరుకుంది. పద్మావతి ఆ చీర కొనుక్కుంది.

తక్కిన బాలికలకు చీరలూ, రవికలగుడ్డలూ ఏరుతూ, కరుణామయి, బాలికలూ ఆ పనిలో నిమగ్నలయ్యారు. సుశీలా, రాధాకృష్ణా, పద్మావతి, షాపులోనుండి వీధిలోనికి వచ్చి అక్కడఉన్న వారి కారులో కూర్చున్నారు. సుశీల తన కారు నడుపుకుంటుంది.

“నువ్వే కాదు నడుపుతావా ఏమిటి వదినా?” అని పద్మావతి సుశీలను అడిగింది.

“అవును. ఇది నాకారు. మీ అన్నగారికి వేరే కారు ఉంది. నాకారు ఇంకోరు నడిపేందుకు అవుసరంలేదు”, అని సుశీల పకపకనవ్వుతూ జవాబు చెప్పింది.

రాధాకృష్ణచూపులు ఇంతవరకూ పద్మావతిపైనే ఉన్నాయి. అతడు సిగరెట్టుమీద సిగరెట్టు ఊదేస్తూనే ఉన్నాడు. ఆ అమ్మాయి దేహావిన్యాసము అతణ్ణి వివరీతంగా ఆకర్షించింది. శిల్పశాస్త్రరీత్యా ఇంత మనోహరమైన శరీరం ఈలోకంలో ఉండదు అని ఆతడనుకొన్నాడు. ఆ రూపానికి తగినట్లు మోము, ఆ మోము సౌందర్యంలో ఆర్యజాతి వారి రేఖలు ఉండకపోవచ్చుగాక. ఆ చామనచాయ ఎంత బిప్పిందో! ఆ దేహం ఎంత స్నిగ్ధంగా ఉన్నదో, స్వచ్ఛ

మొన రంగు, ధనమూ, సంపదా రాగానే రంగుకూడా వచ్చింది. వీళ్ళు మాంసాదులు తినడం మానివేశారట. దాని వల్ల మానసికంగాకూడా మాపులువస్తాయి కాబోలు!

ఆ బాలికకళ్ళు విశాలంగా సోగ్గలై, వెన్నెల కాంతులు పొదుపుకొని ఉన్నాయి. చామనచాయ కల వారిలో ఇంతఅందం ఉంటుందని ఆత డిదివరకు ఊహించుకోలేదు.

ఆలా ఆతనిఆలోచనలు ప్రవహించిపోతున్నవి.

ఆర్ద్రతకలిగిన ఆతని చూపులు తనపై పూర్తిగా ప్రసరించిపోవడం పద్మావతి గ్రహించింది. ఆతని హృదయంలో తన్ను గురించిన ఏదో ఆలోచనలు గుబాళించుకొంటున్నాయనీ ఆమె ఊహించుకుంది. ఇంత పేరుపొందినవాడు. ఇంత గాయకుడు తానంటే సమ్మోహపడడం తనకెంతో గొప్ప అనుకుంది. ఆమెకు ఏదో పట్టరానిఆనందం కలిగింది. 'మీరూ మావదినా పాడేటట్లయితే నేనూ పాడతానండీ రాధాకృష్ణగారూ!' అని చటుక్కున పద్మావతి అన్నది.

రాధాకృష్ణ చకితుడై "ఆఁ ఏమిటి! చాలా శాగుంటుంది. ఆరోజు మనవాళ్ళందరికీ దివ్యమొనసంగీతం పిండివంటలు విందుచేద్దాము," అన్నాడు. ఇంతట్లో కరుణామయి తక్కినబాలికలూ పైకివచ్చారు. పద్మావతి వారందరితో కలిసి ఆంధ్రమహిళాసభకు వెళ్ళిపోయింది.

2

బుచ్చి వెంకట్రావు, రాధాకృష్ణయింటిలో జరిగిన సంగీతప్రదర్శనం వెనక పదిరోజులకు ఒక సాయంకాలం తన కారుమీద ఒంటిగా రాధాకృష్ణమేడకు వచ్చినాడు. ఆతనికి ఇన్నాళ్ళూ మంచి స్నేహాలు దొరకలేదు. వ్యాపార సంబంధంకలిగినవారు పదిమందితో అతనికి పరిచయంకలిగిన మాట నిజమే! కాని అది పరిచయంగానే ఉండిపోయింది.

ఆతనికి అతిసన్నిహితమిత్రుడు నరసింహమూర్తి మేష్టారే! ఇంతవరకూ భార్య, తను సర్వతోముఖంగా జ్ఞానవంతులవ్వాలన్న దీక్ష అతనికి స్నేహాలు అవసరం లేకుండాచేసింది. ఇప్పుడు భార్య దూరమైపోయింది. మద రాసులో నరసింహమూర్తి మేష్టారు నానాటికి తనకు తాబేదారయ్యాడు. స్నేహం చాకిరిగా మారిపోయింది.

ఇంక ఆతనికి తన వ్యాపారంతప్ప ఇంకోవృత్తి లేక పోయింది. సాయంకాలం ఏమీతోచేదికాదు. బీచికివెళ్ళటం మొదటిదినాల్లో కొంత కాలక్షేపం అయింది. సినీమాలు కొంత కాలక్షేపం తీర్చేవి. చివరికి రెండూ విసుగుపుట్టి చాయి. కొన్నిదినాలు అలా కారువేసుకొని మద్రాసంతా తిరిగేవాడు. ఆతడు వెళ్ళని పేటలేదు, తిరగని సందులేదు. అదీ విసుగుపుట్టింది.

ఆలాంటి బుచ్చి వెంకట్రావుకు రాధాకృష్ణ మంచి స్నేహితుడు కావచ్చును అనిపించింది. ఆ ఆలోచనతో రాధాకృష్ణయింటికి వచ్చాడు.

రాధాకృష్ణ ఇంటిలో లేడు. “ఏదో సినిమాచిత్రంలో ఒక పాట రికార్డు చేసుండడంవల్ల వారు వెళ్ళినారు.” అని సుశీలాదేవి ఆయనతో చెప్పి, “రండి! కాస్త కాఫీతాగు దురుగాని!” అని లోనిహాలులోనికి ఆహ్వానించింది.

బుచ్చి వెంకట్రావు బలసంపద కళ్ళు తనివోవ సుశీల చూస్తూ, ఆతడు కూర్చున్న సోఫాకు ఎదురుగా ఉన్న సోఫాలో కూర్చుంది.

“మీరు యుద్ధానికి వెళ్ళినప్పుడు వెంకట్రావు గారు?”

“వెళ్ళినప్పుడు. కాని అది నాకు ఉపకారమే చేసిందో, అపకారమే చేసిందో?”

“అదేమిటి ఆలా అంటారు?”

“అవునండి! యుద్ధానికి వెళ్ళకముందు నేను వట్టి పల్లెటూరి పల్లెవాడిని. యుద్ధంనుంచి వచ్చాను. ఏదో పిచ్చి పిచ్చి ఆలోచనలుపుట్టాయి. చేపలవ రకంపెట్టాను. రంగూ నుకూ ఆలాంటి ఇతరదేశాలకూ వాయిపప్పు ఎగుమతీ. ఆ మూలాన బాగా లాభంవచ్చింది. వస్తూఉన్నది. ఇంక నాకూ మా ఆవిడకూ జ్ఞానసముపార్జన తృష్ణ ఉద్భవించింది. నాగరికతా, చదువు కావాలి. ఆవిడకు సంగీతమూను. మేము నాగరికులమయ్యాయి. కాని తృప్తీ, ఆనందమూ మాత్రం మాయమయ్యాయి సుశీలాదేవిగారూ!”

బుచ్చి వెంకట్రావు మాట్లాడుతున్నంతసేపూ సుశీల ఆతనివైపు రెప్పవాల్చుకుండా చూస్తూంది. ఎంత విచిత్రంగా ఉంది బుచ్చి వెంకట్రావుకథ. పద్మావతిలోనూ ఏదో అసం

త్వప్తి ఉంది. ఈతనిలోనూ ఏదో అనూహ్యమైన ఆవేదన బయలుదేరింది. తన జీవితమూ చిత్రమైనదే. తనకు ఈవివాహం కాకముందే పురుషసంబంధం ఉన్నది. స్కూలుఫైనల్ పరీక్ష అయి తిరువాన్కూరులో సంగీతమూ, నాట్యమూకొంత నేర్చుకొంది. ఒక మలయా సినిమా చిత్రంలో వేషం వేయడానికి (ఏదో చిన్న నాట్యవేషమే అనుకోండి) తను మద్రాసు వచ్చింది. ఇంతట్లో తను, రాధాకృష్ణదగ్గిర శిష్యురాలయింది. ఆతనితో నాట్యభాగస్వామిని అయింది. ఆతడు బ్రాహ్మణుడు, తాను నాయకుబాలిక. అయినా తనకు అతడు సరియైన పురుషుడని తోచింది. ఆతనివల్ల తనకూ పేరువచ్చింది. ఆతడు సంగీత దర్శకుడుగా, నాట్యదర్శకుడుగా ఉన్న ప్రతి చిత్రంలో తనకూ నాట్యవేషమో లేక రెండవ నాయికవేషమో వస్తోన్నది. ఆతడు తనపేర ఒక యిల్లు కొన్నాడు. కొంతడబ్బు బ్యాంకిలో వేస్తున్నాడు. తన జీవితం హుసారుగా ప్రవహించిపోయింది. ఇంతట్లో ఆతని పేరు హెచ్చిపోసాగింది. అనేక కంపెనీలవారు ఇతర నాట్య కత్తెలు కావాలనేవారు. ఇంక రాధాకృష్ణ దూరమైపోతాడని ఊహించింది. వివాహప్రసక్తి తెచ్చింది.

“బుచ్చి వెంకట్రావుగారూ! త్వప్తి, ఆనందమూ అనేవి మనలో ఉన్నవి అంటారా, పైనుంచిదా వచ్చేవంటారా?”

“మనలోనే ఉన్నాయనుకోండి. కాని పైన మనకు సంధానమయ్యే పరిస్థితులనుబట్టికదా మనకు ఆనందమూ, త్వప్తి కలగడము!”

“అవునుదా ! నిజమే కాని, ఏలాంటి పరిస్థితి మనకు సంఘటించినా, దానివల్ల మన మనఃప్రవృత్తి ఎందుకుదా మారాలి?”

“నిగ్రహాంకలవారికి మారదనుకోండి. కాని ఎందుకు మనం ఈ పనులన్నీ చేస్తున్నామో తెలియనివారికి నిగ్రహం కలుగదు. జ్ఞానం వృద్ధిఅయినకొద్దీ, మనస్సుకు నిలకడ తక్కువౌతుంది.”

“సంపూర్ణ జ్ఞానంకలవారికి ?”

“సంపూర్ణత అనేది జ్ఞానానికి ఉందా?”

“కాబట్టి, జ్ఞానం సంపాదించడానికి అంతులేదు. జ్ఞానం సంపాదించేవారందరికీ అసంతృప్తి అన్నమాటేనని సెప్పండిమీ ?”

“ఈ విషయాలన్నీ ఆలోచించడానికి నాకు శక్తి ఎక్కడ ఉందండి !”

“కాబట్టి ఏమీ ఆలోచించకుండా ఉండరాదాఅండీ”

“అది ఎల్లా సాధ్యం! నేను యోగినా? ఉప్పు, పులుసూ, కారము తినేవాడిని.”

“అయితే ఆ ఆలోచనలవల్ల వచ్చే బాధలను, ఆవేదనలను భరించడం నేర్చుకోవలసిదాఉంటుంది. అసంతృప్తి వల్ల వచ్చే హృదయబాధ భరించవలసిదా ఉన్నది.”

“అందుకోసమే సర్వకాలమూ ప్రయత్నం చేస్తున్నాను!”

ఇంతట్లో నాయరు ఏవేనో ఫలహారాలు, “టీ కెటిల్” పాల “జగ్గూ”, పంచదారభరిణా, చంచాలూ, అన్నీ పట్టుకు వచ్చి, ఆ లోని హాలులో ఒక మూలగాడెన్న టీ బల్లపైన ఉంచాడు. సుశీల “రండిమీ వెంకట్రావుగారూ!” అని పిలిచి ఆతడ్ని టీ బల్ల కడడెన్న కుర్చీలో ఒకదానిలో కూర్చుండకోరింది. వారిద్దరూ కూర్చుండి ఉపహారం సేవింప సాగించారు.

“ఏమండీ వెంకట్రావుగారూ! మీరు తోచనప్పుడల్లా మా ఇంటికి రండిమీ. ఎప్పుడుపడితే అప్పుడే రావచ్చును. అరవ సినిమాచిత్రాలలో, మళయాళచిత్రాలలో, నాకంతము కొందరు సినిమాతారలకు ఇస్తున్నాను. అందుకై పాటలు రికార్డింగుకుమాత్రండా వెడుతూఉంటును. నాట్యకత్తెగా సినిమాచిత్రాలలో నటిస్తాను. గనుక, ఆ సమయాలలో తీరుబడిఉండదు. మీరు ముందు ఘోనుచేసి, మా ఇద్దరిలో ఎవరన్నా ఉన్నారో లేరో కనుక్కుని, ఎవకున్నా తప్పకుండా రండిమీ. మీ ఆవిణ్ణిదా తీసుకువస్తూఉండండి ”

“మా ఆవిడ ఆంధ్రమహిళాసభ విద్యాలయంలో విద్యార్థిని. ఆవిడ ఆసభవిద్యాలయం, వసతిగృహాల క్రమ శిక్షణకు బద్ధురాలుకదా! కాబట్టి ఎప్పుడు ఆవిణ్ణి వీలుగా తీసుకురావచ్చునో అప్పుడల్లా తీసుకువస్తాను.”

“మీ రెప్పుడు ఇంటిదగ్గిరదా ఉండురు?”

“ఇల్లా, ఆఫీసూ ఒక్కటే గనుక ఎప్పుడుపడితే అప్పుడే ఉంటాను.”

“అయితే చూస్తారా? నేనుగాని, నేనూ మా ఆయన గాని, మా ఆయన ఒక్కరేగాని మీ ఇంటికి తరుచుగా వస్తూవుంటుమే.”

“అంతకన్న భాగ్యమేముందండీ!”

అంతకంతకు బుచ్చి వెంకట్రావుకు సుశీలతోనూ, రాధాకృష్ణతోనూ స్నేహం ఎక్కువయినది. ఈతడు వీరింటికి రావడమూ, వీరు బుచ్చి వెంకట్రావుఇంటికి వెళ్ళడమూ! అందరూ కలిసి సినీమాకు వెళ్ళడమూ. వెంకట్రావుకు కాలం జరగడంలేదన్న ఆవేదనపోయింది.

ఆతనికీ సుశీలకూ స్నేహం ఎక్కువైంది. సుశీల ఆతణ్ణి ఒక్కణ్ణే కలుసుకునేది. ఆతణ్ణి కారుమీద ఈ ఊరు ఆ ఊరు ప్రయాణం చేయించేది. రాధాకృష్ణ “సుశీల మీ చెల్లెలను కోండి. మీ రామెస్నేహంలో ప్రపంచజ్ఞానం పూర్తిగా అలవరచుకొంటారు బావగారూ!” అనేవాడు.

సుశీల బుచ్చి వెంకట్రావుకోసం రాగానే అతని భుజాలమీద చేయి వేస్తుంది. ప్రక్కనేకూర్చుంటుంది. ఆతని ఛాతీ మంచి విశాలమైనదని తడుముతుంది. దండలు ఉక్కుతో చేసివుంటాయని నొక్కుతుంది. తనకు బలమైనవాళ్ళను చూస్తే ఆనందమంటుంది.

సుశీల కలుపుగోరుతనమూ, ఆమె లేనిపోని పిచ్చి

పిచ్చి ఊహలు పెట్టుకోకుండా తనతో సాయిలా వాయిలాగా ఉండడమూ ఆతనికి చాలా ఆనందంకలిగింది. ఆతని హృదయంలో ఏనో బనువులు కరిగిపోయినట్లయినది.

మధ్యమధ్య ఆంధ్రమహిళాసభపాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయుని అనుమతితోనూ, వసతిగృహాధికారిణి అనుమతితోనూ పద్మావతిని రాధాకృష్ణగారింటికి బుచ్చి వెంకట్రావు తీసుకువచ్చేవాడు. ఆ సమయంలో రాధాకృష్ణ ఆనందానికి మేరలేకపోయేది. పద్మావతి ఆతడూ సంగీతం అని కూర్చునేవారు. రాగాలు, తాళాలు, సినిమాలలో ఆనాడు ఎక్కువగా వాడుకలోనికివచ్చిన పాటలు, అవి విపరీతంగా ప్రజామోదంపొందడానికి హేతువులు, గట్టిసంగీతం ఎందుకు ప్రజలకు భరింపరానిదవుతుంది—ఈవిషయాలు ఆమెకు చెప్పేవాడు రాధాకృష్ణ. ఆమెకు ఉత్తరాది, మహారాష్ట్ర సినిమాలపాటలు గ్రామభానులో వినిపించేవాడు. తానిచ్చిన వరసలు ఉత్తరాది వరసలకన్నా, దక్షిణాది వరసలకన్నా ఎందుకు బాగుంటాయో చెప్పతూ, తనవరసలూ ఆయా పాటల వరసలు పాడి వినిపించి ఆమెకు తెయలిజేసేవాడు.

ఆ మేడలో సుశీలా, వెంకట్రావు లొకవైపునకూ పద్మావతి రాధాకృష్ణ లొకవైపునకూ తేలుకువెళ్లేవారు. పద్మావతిని ఏదేనివంకతో రాధాకృష్ణ స్పృశించేవాడు. ఆమెదేహం తనశరీరానికి తగులుతూఉండేట్లు సోఫాలో కూర్చుండేవాడు. నడుస్తూఉన్నప్పుడు, ఆమె నడుంచుట్టా చేయి వేసేవాడు.

మొదట పద్మావతి భయపడింది. ఈవిధానం అతి

నవీనంకాబోలు. ఇందులో తప్పలేదని సమాధానపెట్టుకున్నది. అంతకంతకు రోజులు గడిచినకొద్దీ ఆ బాలికకు రాధాకృష్ణస్నేహం అతి అవసరమైనది. సంగీతంవిషయాలు నేర్చుకొనడం ముఖ్యమే! అంతకన్న ముఖ్యం రాధాకృష్ణమాటలే! ఆతడు మాట్లాడేవన్నీ ఆమెకు తెలియవు. ఆతడు ఏవేవో చెప్పేవాడు. ఆతడు ప్రపంచంలోని అన్ని విషయాలు తెలిసికోలేదు. ఆతనిచదువూ అంత పెద్దదికాదు. రోజూవచ్చే దినపత్రికలు వార్తలిస్తాయి. కొన్ని ఉపన్యాసాలు ముద్రిస్తాయి. అవి విజ్ఞానవిషయాలేమి చెప్పగలవు? స్నేహితులైన సినీమావారు మాట్లాడుకునే మాటలూ, చప్ప చప్పని ఆరణాల మాస, పక్షపత్రికలు ఏమంతజ్ఞానం ఈయగలవు?

అయినా ఇప్పుడిప్పుడే ప్రపంచజ్ఞాన వాతావరణంలో హృదయపుష్ప పుటాలు విప్పతూన్న పద్మావతికి ఆతడు ఏ విషయం చెప్పినా అవన్నీ అద్భుతంగానే ఉండేవి. ఇంతకూ ఆతడు అదృష్టవంతుడూ, చాలా తెలివైన సంగీతదర్శకుడూ!

ఇటు పద్మావతికి ఏ రీతిగా ఏదోసంతృప్తి హృదయం నిండిపోయిందో, ఆరీతిగా సుశీలాదేవి స్నేహంవల్ల బుచ్చి వెంకట్రావుకూ వర్ణింపరాని తృప్తికలిగింది.

ఆతని హృదయంలోనూ సుశీలాదేవి విషయంలో స్త్రీ-పురుష సంబంధవిషయికమైన భావాలు కలుగలేదు. ఆలాంటిభావా లేమైనా పద్మావతి వెంకట్రావుల హృదయమూలాల స్పందనం అయిఉండేనో ఏమో, కాని వారిద్దరి ఆవేదనలూ తగ్గిపోయాయి.

పద్మావతి ఇప్పుడు విద్యాలయంలో తృప్తిగా చదువు

కుంటున్నది. తోటిబాలికలతో ఎక్కువ చనువు సంపాదించు కుంటున్నది. వారితో కలిసి మెలసి తిరగడం ఆమెకు ఎక్కువ ఇష్టమైనది. అంతకంతకు శ్రీమతి కరుణామయిగారితో స్నేహం వృద్ధిపొందింది.

కరుణామయికి పద్మావతి అంటే చెప్పలేని దయ కలిగింది. ఆమె ఎక్కువశ్రద్ధవహించి తానే ఎన్నో విషయాలు ఆమెకు బోధించేది. పద్మావతి సభలలో నిర్భయంగా సంగీతం పాడేటట్లుచేసి ఆమె సభాపరికితనం మాయంచేసింది.

ఇంతలో దసరాఉత్సవాలు వచ్చినవి. ఆ ఉత్సవాలలో ఒకరోజున రాధాకృష్ణ, సుశీల, పద్మావతిగార్ల సంగీతపు కచ్చేరీ జరిగింది. ఆరోజున పద్మావతి అపర మీరాబాయిలా ప్రకాశించింది. సంగీతంలో సుబ్బలక్ష్మికి దీటనిపించుకుంది. పాడినపాటలలో ఒకటిమాత్రమే త్యాగయ్య కృతి. తక్కిన వన్నీ ఈనాటి కవులలో ప్రసిద్ధికెక్కినవారిపాటలు. కృష్ణ శాస్త్రిగారి ఊర్వశీ గీత మొక్కటి, మురళీగీత మొక్కటి పాడింది.

“మోయింపకోయ్ మురళి మోయింపకోయ్!” అన్న పల్లవిలో రాధాదేవిలో, ప్రతి భక్తునిలో, మురళీ కృష్ణ దివ్యభావంపల్ల ఉద్భవించే పరమ మనోహరానందం, రాగంలో అవరోహణంలో, చూపించింది. “తీయ తేనియ బరువుమోయలేని బ్రతుకు” అని అనుపల్లవి ఎత్తుకొని, ఆ

ఆనంద వివశత్వం, ప్రేయా వ్రణయగాఢోత్కంఠ అయిన రాధ ఆ విశ్వసాందర్యంలో లయమూకావాలి. లయము కాకుండా తన దివ్యపురుషునితో సాలోక్య, సారూప్య సామీప్యానందమూ పొందాలి.

ఆ పాట శ్రోతల హృదయాలు కరిగించినది. ఆనందంతో అనేకమంది స్త్రీల కన్నులనీరు జలజల ప్రవహించాయి.

సప్తమ గుచ్ఛము

1

“ఈ పద్మావతి దేవి గారికి గాయకులమైన మేమంతా ‘గీతా దేవి’ అని బిరుదు ఇస్తున్నాము” అని రాధాకృష్ణ ఆ సంగీతసభ అనంతరం, పద్మావతి సంగీతాన్ని మెచ్చు కుంటూ ఉపన్యాసం ఇచ్చి ముగించాడు. సభ అంతా కరతాళధ్వనులు నిండిపోయాయి.

అక్కడనుండి “గీతా దేవి” సంగీత కచ్చేరీలు మద్రాసులో ఎన్నో జరిగాయి. కొన్ని ఆంధ్రవిద్యాసంస్థల పోషణార్థం ధనం వసూలు చేయడానికి గీతాకుమారి సంగీత సభలు ఏర్పాటుయ్యాయి. ఒక్కొక్క గానకచ్చేరీకి పది వేలు, పదిహేను వేల రూపాయలు రాబడి రాసాగింది. ఆంధ్ర తుఫాను నిధికి, తమిళ దేశం వరదల నిధికి, ప్రభుత్వం వారు ఆ బాలికను కచ్చేరీలకు ప్రార్థించి ఒప్పించుకొన్నారు.

‘గీతా దేవి’ ప్రసిద్ధనానుమయింది. గ్రామఫోను కంపెనీల వారు ఆ మెపాటలు రికార్డు తీయ ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు. ఒక ప్రసిద్ధ ఆంధ్ర సినిమా కంపెనీ వారు ఆ మెను తమ చిత్రంలో ఉపనాయికగా రమ్మనమని పిలిచారు. ఆమె రానని చెప్పితే, ఆమె కంతం నాయికకు గాంధర్వ కంతంగా బుక్ చేసుకున్నారు.

నీటి అన్నింటికీ కారణం రాధాకృష్ణ. రాధాకృష్ణ పద్మావతీ చరణచారణచక్రవర్తి అయిపోయినాడు. ఒక్క

రోజు పద్మావతిని చూడకపోతే అతనికి తోచదు. తాను ఆంధ్రమహిళాసభకు సుశీలనుపంపి పద్మావతిని తీసుకురమ్మంటాడు. 'గీతాదేవికి' చదువు సాగటంలేదు. పద్మావతికి మతిలేదు.

మహిళాసభావిద్యాసంస్థాధ్యక్షురాలు పద్మావతిని సంకలముముందర తనగదిలోనికి పిలిపించుకొంది. "ఏమమ్మా పద్మావతీ! నువ్వు సంగీతంలో అతి ప్రసిద్ధురాలవైపోయినావు. నువ్వు మా సభలో ఉండటంకీ రే! కాని, విజయం పొందదలచుకొన్న పరీక్షమాట ఏమిటి? ఇంతవరకూ చదువులో బాగావచ్చావు. కాని, ఈ సంగీతం గొడవవల్ల కాబోలు మొన్న అర్థసంవత్సరం పరీక్షలో చాలా తక్కువ మార్కులు వచ్చాయి. పరీక్షలు ఇంక నాలుగునెలలే ఉన్నాయి. ఇప్పటినుండి గట్టిగా చదవకపోతే నువ్వు పరీక్షకు వెళ్ళి లాభంవుండదు. నీకు సంగీతంలో పేరురావడం, నీవల్ల లోకానికంతకూ ఉపకారం జరగడం మా కందిరికీ ఎంతో ఆనందంగానే ఉంది. అయితే మరి చదువుమాట?"

"అవునండీ, అదే నేనూ ఆలోచిస్తున్నాను. ఇంతా కష్టపడి చదివి, పరీక్షకు వెళ్ళకపోతే ఏమిలాభం? ఈ ఏడు పరీక్షకు వెళ్ళలేకపోతే, ఇంక జన్మలో పరీక్షకు వెళ్ళలేను."

"కాదుమరీ! కనుక బాగా ఆలోచించుకో. పరీక్షకు వెళ్ళడం మానివేస్తే, నువ్వు హాస్టలునుంచి వెళ్ళిపోవాలి. నిరుదు పరీక్షలో నెగ్గని ఇద్దరుబాలికలు ఈ నాలుగునెలలు

ఇక్కడేఉండిచదవాలని వస్తామనివ్రాసినారు. వారిని నీగదిలో ప్రవేశపెట్టగలను.”

“నేను పరీక్షకు వెళ్ళితీరుతానండి!”

“అయితే సంగీతం ? పేరు ? సభలూ ? రికార్డులూ? సినీమా ?”

“ప్రస్తుతం అన్నీ మానేస్తాను!”

“రేపు రాధాకృష్ణగారువచ్చి బలవంతంచేస్తారు. సుశీల గారు వచ్చి బ్రతిమాలుతారు!”

“అవన్నీ లెక్కచేయనండి! పరీక్షకని సంకల్పంతో కదా ఇక్కడ చేరింది! అది పూర్తిచేసుకునితీరుతాను.”

“ఇంక నేనుచేసేవర్పాట్లువిను. నీభర్తగాని, నరసింహ మూర్తి మేష్టారుగాని సాయంకాలంవచ్చి మాట్లాడనచ్చును. సుశీలగారూ, రాధాకృష్ణగారూ వస్తే నీకు తీకుబడిలేదన్న మాట! సంగీతబేరాలు ఏవీ ఒప్పుకోవడానికి వీలులేదు. ఏవైనాసరే! ఎంతగొప్పవాళ్ళయినాసరే! సాయంకాలం పికారు బంధు! ఇవి ఇష్టమైతే పరీక్షకు దరఖాస్తు పెట్టిస్తాను. లేదంటావూ నువ్వు మీ ఇంటికి వెళ్ళవలసిందే!”

ఈ మాటలు ఖచ్చితంగా అధ్యక్షురాలు అంటూవుంటే పద్మావతిముఖం వెలవెలపోయింది. అది చూచి,

“నే నింత నిష్కర్షగా అంటూఉంటే, మనస్సులో బాధపడకు తల్లీ! నీకోసమేచెప్పాను.. ఏ విషయమూ వేళా కోశంగా చూడకూడదు. తర్వాత నీ ఇష్టము” అని అన్నది. పద్మావతి ఆలోచించుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది.

నరసింహమూర్తి మేఘాదుకు ఏదో ఆ వేదన పట్టుకుంది. పద్మావతి విషయం చూస్తూవుంటే అతనికి మతిపోయింది. ఈ నాడు ఆ మెజీవితం తనకందని వేగంతో ప్రవహిస్తోంది. ఆ మహార్యుంఝామాకుతంలో తానోమూలకు కొట్టుకొని పోయినాడు. ఆతడ్ని గమనించేవారే లేరు. రాధాకృష్ణ “ఓహో!” అంటాడు. “మేషారూ! ఎప్పుడు వచ్చారండోయ్?” అంటాడు. “సుశీల లోపల ఉందండీ!” అంటాడు; ఆ తర్వాత ఆ ముక్కలూ అనడంమాని వేశాడు.

రాధాకృష్ణ గానమేళంలో, మొదట ఆతడు ఫిడేలు వాయిచేవాడు. ఆ రోజుల్లో “మేషారూ! ఈపాట ఈ రకంగా ప్రారంభిద్దాము అనేవాడు. “గురువుగారూ, ఇప్పుడు ఆ ప్లూటు ఈ సంగతులు వేస్తే బాగుంటుంది కాదండీ?” అనేవాడు. నేడు ఆలాంటి సలహాలు అడగడు. ఆయన రాక పోయినా రాధాకృష్ణ మేళం సాగిపోతూనేవుంది. రమ్మన మనీ అడగడం తగించాడు.

అప్పుడంత గౌరవంచేసిన రాధాకృష్ణ, నేడింత ఉదాసీనంవహించాడేమి?

నరసింహమూర్తి మేఘారిహృదయం కృంగిపోయింది. అటు బుచ్చి వెంకట్రావు తనకు దూరమైపోయాడు. ఇటు పద్మావతి చదువులో పడిపోయింది.

బుచ్చి వెంకట్రావు సుశీలాద్వితీయుడై లోకంఅంతా తిరుగుతున్నాడు. ఇప్పుడంత త్రాగడానికి వీలులేదు. పట్ట

ణంలో ప్రాహిబిషను వచ్చింది. రహస్యంగా ఏలాంటి బుడ్ల
యినా దొరుకుతాయి, కాని అతనికి ధైర్యంలేకపోయింది.
త్రాగు డాతనికి జీవితంలో భాగంకాలేదు. పైగా త్రాగుడు
కన్న నిషాకలిగిన సుశీలస్నేహం దొరికింది. ఆ స్నేహంలో
బుచ్చివెంకట్రావుకు పద్మావతీ అవుచరంలేదు, నరసింహ
మూర్తిమేస్టానూ అవసరంలేదు అనిపించింది.

రాధాకృష్ణకు సుశీల అంటే నమ్మకమే! మలబారు
నాయర్లమ్మాయి. సంగీతమూ, నాట్యమూ తిరువాంకూరులో
నేర్చుకుని, మద్రాసులో భరతనాట్యంలో అందె వేసినచేయి
కావాలని, ఆ మహానగరం వచ్చింది. మదరాసులో కామా
క్షీశ్వరపిళ్ళ దగ్గర తంజావూరివిధాననాట్యం నేర్చుకునే
రోజుల్లో రాధాకృష్ణ కామాక్షీశ్వరపిళ్ళింటికి వచ్చినాడు.
కామాక్షీశ్వరపిళ్ళకు ఆతడు శిష్యుడు.

రాధాకృష్ణ తనగతిఏమిటి అని పదేళ్ళక్రిందట తట
పటాయించేరోజుల్లో కొంతకాలం కూచిపూడివెళ్ళి నాట్యం
నేర్చుకున్నాడు. కొన్నాళ్ళు వేదాంతం లక్ష్మీనారాయణ
గారికి శిష్యుడయ్యాడు. ఆతడు ఆడవేషంవేసి నాట్యంచేస్తే
ఆడవాళ్ళనాట్యంకన్న, అతనినాట్యం బాగుంటుందన్నారు.
“నేషము స్థానం నరసింహారావుగారి చిన్ననాటి ఆడవేషం
అంత బాగుంటుంది!” అని ఒక నాట్యకళావిమర్శకుడు
వ్రాసినాడట. ఆ వెనుక తంజావూరివిధానంకోసం ఆతడు
మదరాసువచ్చి కామాక్షీశ్వరపిళ్ళకు శిష్యుడయ్యాడు.
అక్కడ తోటిశిష్యురాలైన సుశీలతో ఈతనికి పరిచయం
గాఢమైనది.

సుశీలకు ఆ మెళ్ళంటిదగ్గర కూచిపూడినాట్యం నేర్పినాడు. ఆ మెకు ఆంధ్రసంగీతం నేర్పినాడు. వారిద్దరి స్నేహమూ ప్రేమగా మారింది. రాధాకృష్ణ సంగీతదర్శకత్వంలోకి వురికాడు. వివిధవాద్యకుశలులైనవారిని చేర్చి, సంగీతమేళం ఏర్పాటుచేశాడు. ఎందులోనన్నా చొచ్చుకుపోయేజాతి గనుక ఆతడు మేళవిధానంలో ప్రథమశ్రేణిలోకి వెళ్ళినాడు. వెంట వెంటనే, ఒకసినీమాకంపెనీ ఆతణ్ణి సంగీతదర్శకుడుగా నియమించింది. వారు తీసే బొమ్మలు పాటలు డివ్యంగా జనానురంజకంగా తయారై దేశమంతా మారుమోగిపోయినవి. సుశీలా దేవినాట్యమూ ప్రసిద్ధిపహించింది. రాధాకృష్ణ సుశీలలు రిజిష్టర్ వివాహం చేసుకున్నారు. వారి వివాహానికి సినిమాప్రపంచం, రసజ్ఞ లోకం బంధుమిత్రసమేతమై హాజరైంది.

బుచ్చివెంకట్రావుకు సుశీలకు స్నేహం లతలా అల్లుకు పోయి వారిద్దరూ విడవకుండా ఉండడము నరసింహమూరి మేష్టారుకు భయం వేసింది. వీళ్ళిద్దరూ ఎంతవరకు వెళ్ళినారో, ఈ అతిస్నేహంలోంచి ఏ విషాదపరిణామం ఉద్భవిస్తుందో? రాధాకృష్ణ ఉద్దేశమేమిటి? రాధాకృష్ణ మన స్వత్వం ఏలాంటిది? అతనికి ఇతరస్త్రీలతో సంబంధాలున్నాయా?

ఏమి టీ సినిమాప్రపంచం? నీతి నియమాలకూ ఈ ప్రపంచానికే ఎక్కడా చుట్టరికమేలేదా? సినీమాలోకం సుడిగాలి లోకం. అతి అనేది తప్ప ఇంకొటి క్షణనబడదు. ఆ వాతావరణంలో స్త్రీ పురుషసంబంధాలకు ఒక దారి మార్గమూలేదు. ఒక హద్దుపద్దు లేదు. ఈ సినీమావాతా

వరణం ఇతరమైన జీవితపథాలకుకూడా ప్రసరించి దై నందిన నిత్యజీవితాన్నికూడా కల్మషం చేస్తున్నది. నరసింహమూర్తి మేష్టారు గడగడ వణికిపోయాడు.

ఈ ప్రళయంలో ఒంటివాడై పోయినాడు నరసింహ మూర్తి మేష్టారు. అవతల బుచ్చివెంకట్రావు ఇంటినిండా సినీమాతారలు, తారకులు నిండిపోసాగినారు. చిటిచిటి దర్శకులూ, మేదుపర్వతంలాంటి దర్శకులూ కాఫీ వేళకూ, సినిమా వేళకూ షికారు వేళకూ సిద్ధం. బుచ్చివెంకట్రావుతో “మనం ఇలాంటి ఆదర్శరూపమైనచిత్రం తీయాలండీ వెంకట్రావు గారూ!” “మీరే నాయకులు, సుశీలా దేవి నాయిక, ఇంక చిత్రం పట్టపగ్గాలుంటాయా?” ఇవి నిత్యసంభాషణలు.

ఇంక తనూ! “మేష్టారు! కాస్త కాఫీ తయారు చేయండి.” “ఏం మేష్టారు కొంచెం వుడ్లొండ్సుకు ఫోనుచేసి, ఇన్ని ఫలహారాలు అవీ తెప్పించండి!” “ఇదిగో నిద్రా? మేష్టారు, ఏమిటయ్యూ వెళ్ళి నాకాదుమీద సుశీలా దేవిని తీసుకురండి!” ఇలా బుచ్చివెంకట్రావుకు పెద్ద బంట్రో తెనాడు.

అన్నీ ఓపిగ్గా చేస్తున్నాడు! పెద్దవాడు! అయినా పూర్వకాలపు ఘటం కనుక కాస్త జబ్బుపుష్టి, శక్తి కలవాడు.

బుచ్చివెంకట్రావు చినరకు ఒక సినిమాతీయడానికి నిశ్చయించాడు. తను కంపెనీకి పేరుపెట్టమని సుశీలనే అడిగినాడు. నరసింహమూర్తి “నీ కెందుకు వెంకట్రావూ, ఈ

సినిమాపిచ్చి? ఏదో రొయ్యపప్పు వ్యాపారం చక్కగా సాగుతోంది. నాలుగురాళ్ళు వస్తున్నాయి. సినిమా అంటే లక్షలమీద మాట. ఆ డబ్బంతా గంగపాలే కావచ్చును. లేకపోతే కూపంపాలే అనుకో” అని నరసింహమూర్తి మేష్టారు అన్నాడు.

“ఉండవయ్యా! నీ సలహా ఎవరికి? ఇందులో మంచి చెడలన్నీ సుశీలకు తెలుసును” అన్నాడు బుచ్చివెంకట్రావు. రామచంద్ర అనే ఒకడై రైతులు : ఊరుకోవయ్యా స్వామీ! పానకంలో పుడకలా అడ్డంరాకు.

సోమేశ్వరరావు అనే సినిమానటుడు : మాకు సంబంధించిన విషయాలలో మీ సలహా ఎందుకండీ! లక్షాధికారి వెంకట్రావుగారు బొమ్మతీస్తామనడం ఏమిటీ, వెధవస్త్రీ దారిలో ఎదురుపడినట్టు మీరు అడ్డంరావడం ఏమిటీ?

సుశీల : మేష్టారూ! సినిమా గొడవలు మీ కేమీ తెలియవు. మీరు వింటూ ఊరుకోండి!

వెంక : మీ వంటపని మీరు చూసుకోండి బాబూ!

ఆమాటలు వెంకట్రావు అన్నాడు. నరసింహమూర్తి మేష్టారుకు పిడుగు తాకినట్లయింది. ఆతడు తెల్లబోయి ఆలా నిలుచుండిపోయినాడు. గజగజవణకిపోయినాడు. ఆతని కళ్ళలో నీరు తిరిగింది. తూలుతూ ఆతడు లోపలికి వెళ్ళి పోయాడు.

“అమ్మాయి! మీ ఆయనసంగతి శ్రుతిమించి రాగాన్ని పడింది” అన్నాడు పద్మావతితో.

“ఏమిటండీ అది? నాకు పరీక్షరోజులు వస్తున్నాయి, రాక్షసిలా చదువుతున్నాను. మొదటితరగతిలో నెగ్గితీరాలి!”

“నాకు చాలా సంతోషంగా ఉంది. నువ్వు షికార్లు మానివేసి చదువులోపడ్డావు. ఆ రాధాకృష్ణస్నేహం తగ్గించావు; కాస్త నాకు మనస్సు ఊరటపడింది.”

“ఏం? రాధాకృష్ణస్నేహానికి ఏమి వచ్చింది? పరీక్షలో నెగ్గాలని పంతంతో చదువుతున్నాను కనుక షికార్లు మానాను. అంతే. రాధాకృష్ణగొడవ ఏమివచ్చింది? రాధాకృష్ణగారు చాలా మంచివాడు. ఆయనవల్ల ఇంతపేరూ, ప్రతిష్టా, స్వంత సంపాదనా వచ్చింది.”

“అలాగా!”

“కాదుటండీ, మేష్టారూ, నా మనస్సంతా ఇప్పుడు పరీక్షమీద లగ్నంఅయిఉంది. మీరు రాధాకృష్ణగారిమీద నేరాలుగీరాలు చెప్పి మనస్సు పుండుచేయకండి. మీరు ఈ రెండుమూడు నెలలూ నాకు కనబడకుండాఉంటే మంచిది. నే వెడ్తాను. సెలవు.”

పద్మావతి లోనికి వెళ్ళిపోయింది. నరసింహమూర్తి మేష్టారు దిగులుపడిపోయినాడు. ఆతనిమనస్సు క్రుంగిపోయింది. కాళ్ళీడ్చుకుంటూ బస్సుదగ్గరకు పోయినాడు.

ఆతనికి తాను అతివృద్ధుడైనట్లు తోచింది. రాధాకృష్ణ

ఎందుకు దాపురించాడు ? ఓ పార్శ్వం పండింది. తానింక ఎవరికి కావాలి. తన అవసరం ఎవరికింక ? బుచ్చివెంకట్రావు ఇంట్లో తాను వంటవాడు. తన బాణి పాతరకం. రాధాకృష్ణ సంగీతమేళానికి తానెందుకూ పనికిరాడు. తెలుగుతనంలేని పిచ్చిపాటలు కోరే లోకానికి కళాయుక్తమై, పరిపూర్ణ సౌందర్యరూపమైన తన ఆంధ్రబాణి ఎవరికి అవసరం గనుకనూ ! దేశం నీచస్థితిని పొందినప్పుడు కళకూడా నీచస్థితిని పొందుతుంది. కవులు నీరసించారు, గాయకులు నీరసించారు. శమ్మంగుడి, ముసిరి, సుబ్బలక్ష్మి, వెంకటస్వామి నాయుళ్ళను ఎవరు శారవిస్తారు ? వారిగానం దేశంలో లక్షకు ఒకరు వింటారేమో ! తప్పితే ఇద్దరు వినవచ్చును. కాదయ్యా పదిమంది. ఆంధ్రులైన హరినాగభూషణంగారు, పారుపల్లివారు, వారణాసి బ్రహ్మయ్య, బలరామయ్య గార్లు, మంత్రవాది వేంకటప్పయ్య కాంగ్రెసులో సినల్దైన పెద్దలలా వెనకే ఉండవలసివచ్చింది.

ఆతడు పెద్దనిట్టూర్పువిడిచాడు. నల్ల బజారు నాయకులు, మాయాబజారు సినీమాలు, మాయారంభలైన తారలు, గారడివాండైన గాయకులు ! చాలయ్యామదరాసు !

ఏమిటి తనకర్తవ్యం. తానూ క్షేత్రయ్యలా తీర్థయాత్రలు సేవించి, “భగవాన్ నువ్వైనా విను ఈ పౌరాణికమైన బాణి” అని ఆయనదగ్గర పాటలు పాడుకోవచ్చును.

ఏమి బుద్ధిపుట్టిందో ఆతడు చటుక్కునలేచాడు. అర్ధరాత్రిదాటినా ఏదో ఉత్తరం వ్రాస్తూనే ఉన్నాడు. హాలు గడియారం రెండుకొడుతూఉండగా బుచ్చి వెంకట్రావు,

నుశీలాకారులోంచి దిగి, పకపకనవ్వుకుంటూ, తలుపుతట్టి నప్పడునరసింహమూరి మేష్టారు పదిపేజీలు ఉత్తరం డ్రాయి రులో దాచి, వచ్చి వీధితలుపు తెరిచాడు.

ఆతడున్నాడనైనా లేకుండా బుచ్చి వెంకట్రావు నుశీలను కౌగలించుకొని “ఇవాళ మనపోగ్రాం గ్రాండుగా సాగింది కదూ! ఏం ఇవాళ ఇక్కడ పడుకోరాదూ?” అని ఆ యువతిమోము తనవైపు తిప్పుకొని, పదిముద్దు లామె పెదవులపై కురిపించినాడు.

నుశీల చల్లగా ఆతని ఆలింగనాన్నుండి చిత్రంగా తప్పకొని, “ఆలాంటి విద్రోహాలులేవు మనజాతకంలో! ఇంతవరకూ, మనసరిహద్దు! సో! సో! సెలవు! నరసింహ మూరి మేష్టారినిద్ర చెరిపాము! సెలవు గురువుగారి గురువు గారూ!” అంటూ తుర్రున వీధిలోనికి తేలిపోయింది. గుమ్మం దగ్గరనుంచి “బుచ్చీ! రేపుసాయంకాలం రా! మరచిపోకు” అని కారెక్కి బుర్రుమనిపించి, మాయమైంది.

బుచ్చివెంకట్రావుకు కోపంవచ్చింది. “ఈ ఆడవాళ్ళు వట్టి బ్రహ్మరాక్షసులయ్యా!” అంటూ సోఫాలో కూర్చుండి సిగరెట్టు వెలిగించాడు.

“ఎంతవరకూ వెళ్ళింది ఈ వ్యాపారం?”

“ఎంతవరకూ వెళ్ళడమేంటి? చాలాదూరం వెడితే ఆ అప్పరస రాక్షసి అలా పారిపోతుందటయ్యా వెట్టి బ్రాహ్మణ్డా?”

నరసింహమూరి మేష్టారు ఒక్కనిమేషం బుచ్చి

వెంకట్రావును తీక్షణంగా పరికించినాడు. సరే ఇంకా రాగా లాపన ప్రారంభం కాలేదనుకొన్నాడు.

“ఏంది అట్టా చూస్తున్నావు. నేను రాక్షసునిలా కనబడుతున్నానా, లేక నేజెప్పింది అసత్యమనుకుంటుండావా?”

బుచ్చి వెంకట్రావు మోము జేవురించింది. ఆతడు జరుమని లేచి తన పడకటింటిలోనికి పోయినాడు.

4

మరునాడు చాలా ప్రొద్దెక్కేవరకూ బుచ్చి వెంకట్రావు లేవలేదు. మామూలు అలవాటుగా నరసింహమూరి మేష్టారూ లేవలేదు. పనివారులేచి, ఇల్లంతా సర్దినారు. పనిమనిషి వచ్చింది. అంట్లు వేసే నరసింహమూరి మేష్టారు కనపడలేదు. వంటగదిలోకి ఎవ్వరూ వెళ్ళడానికి వీలులేదు. కాబట్టి పనివాడు లోపలికేవెళ్ళి చూడలేదు.

బుచ్చివెంకట్రావుకు తొమ్మిదిగంటలకు మెలకువ వచ్చింది. స్నానాలగదిలోనికి వెళ్ళి మొగంకడుక్కుని కాఫీ కనివచ్చి, “మేష్టారూ! కాఫీ ఏదయ్యా” అని పొలికేకపెట్టినాడు.

పనివాడు పరుగునవచ్చి “పొద్దున్నుండి ఆయనఅలికిడి లేదు స్వామీ? ఏందో?” అని మనవిచేశాడు.

“ముసలివాడయిపోతున్నాడు! ఎవర్నన్నా పెట్టుకోవాలి” అంటూ వంటయింటివేపుకు వెడితే, బుచ్చి వెంకట్రావుకు తలుపులు వేసేడన్నట్లు తెలిసింది.

“ఏడీ మేష్టారు” అని వెంకట్రావు గొణుగుకుంటూ మళ్ళీ మేడయెక్కి నరసింహమూర్తి మేష్టారు గదిదగ్గరకు వెళ్ళితే ఆతలుపుపైన గొల్లెంపెట్టిఉంది.

“ఇదేంది చెప్పా!”

బుచ్చి వెంకట్రావు తలుపు గొల్లెంటీసి లోనికి వెళ్ళాడు. అన్నీ సర్దిఉన్నాయి. బల్లమీద తనకువ్రాసినట్లు కవరుఉంది. ఆతడా కవరుచింపి లోనిఉత్తరం చదవడం సాగించినాడు.

“చిరంజీవి నా పుత్రసమానుడైన బుచ్చివెంకట్రావును దీర్ఘాయువుగా, ఆరోగ్యయుతునిగా బహు సంతానవంతునిగా ఆశీర్వదిస్తూ!

“నాయనా! చుక్కానిలేని నావలాఉన్న ఈ చీకు పడవకు నీహృదయం అనే రేవులో ఆశ్రయం యిచ్చావు. అరవెమూడుసంవత్సరాలుగడిచి, అరవె నాలుగోవడు జరుగుతోఉంది. ఇంతవరకూ నాజీవితంలో అసత్యము, అధర్మమూ ప్రవేశించలేదు. నేను నీదగ్గర ప్రవేశించనిమునుపే బ్యాంకిలో రెండువేలు దాచుకున్నాను. నువ్వు నాకిచ్చిన జీతాలు పదిహేనువందలవరకూ ఉన్నాయి.

“నువ్వు, నీభార్య బిడ్డలులేనినాకు బిడ్డలయ్యారు. మీమీద నా ఆశలన్నీ పెట్టుకుని, మీఆనందం నాఆనందం అనుకుని, మీవృద్ధి నావృద్ధి అనుకొని సంతోషంతో పొంగి పోయాను.

“కాని పరిస్థితులు కులా తారుమారుఅవుతాయని అనుకోలేదు. వచ్చావతి సినిమాతార సగంఅయింది. తక్కిన

సగమూ పూ ర్తి అయిపోతుంది. నువ్వు తారలమధ్య చంద్రుడవు అయిపోతున్నావు. ఈ విధానం ఎంతవరకూ సాగిపోతుందో! నీకంపెనీ ఆఫీసులో కనుక్కుంటే ఈమధ్య నువ్వు చాలా ఖచ్చి బెట్టుతున్నట్లు తెలిసింది. ఎందుకో నేను ఊహించదలచుకోలేదు.

“నేను నీకూ అవసరంలేదు, నీ భార్యకూ అవసరంలేదు. మీజీవితాలు విచిత్రపరిణామాలుపొందాయి. ఇంకా అనేక చిత్రవిచిత్ర పరిణామాలు మీ జీవితాలలో రాగలవు! కాని ఆపరిణామాలలో నాకు భాగంలేదు. నేను భాగం వంచుకొనే రకంకావు అవి !!

“నీకోసం పద్మావతీ, పద్మావతితోసం నువ్వు ఉద్భవించారనీ, మీ ఆదర్శజీవితం, హీనస్థితిలో ఉన్న కులాలవారికీ, జాతులకేకాకుండా ఉత్తమకులాలవారికీ, జాతులకూ కూడా ఆశయం కాగలదనీ ఉద్బోధింపిపోయాను. కాని, మీరూ అందరితోపాటువారే అయ్యారు.

“ఈ సందర్భంలో నేను మీ దగ్గిరలేకుండా దూర దేశాలకుపోతే మీరు ఒకరికొకరు సన్నిహితం అవుతారేమో!

“మీ ఇద్దరూ నేను ఆశించేరీతి వృద్ధిపొంది తిరిగి కలియుదురుగాక. మీకు దీర్ఘాయురారోగ్య ఐశ్వర్యాలూ, దాంపత్యప్రేమ సాఫల్యమూ, బహు సంతానలాభమూ కలుగుగాక అని ఆశీర్వాదిస్తూ,

గాఢానురాగంతో

నరసింహమూర్తి మేష్టారు”.

ఈ ఉత్తరం చూడగానే బుచ్చి వెంకట్రావు మొదట చాలా ఆశ్చర్యంపొందాడు. “ఏడిశాడు వెట్టిబాగులవాడు! పోతేపోయాడు. శని విరగడైంది అనుకుంటాను. ఈరోజుల్లో పెద్ద నీతినియమాలు రాస్తాడేమిటి? దేవుడుంటే నీతి నియమాలూ! దేవుడేడి గోపరాజు రామచంద్రరావు అనే ఆయన వాదించినట్లు? ఇతరులకు ఇబ్బందిలేకుండా, మనకీ ఇబ్బందిలేకుండాఉంటే చాలు. కాని నాకు నీతులు చెప్పవస్తాడేమిటి?” ఆతని మోములో చిడిముడిపాలు కాంతులు ప్రసరించాయి.

“అయినా మంచివాడు. ఎంతచాకిరీ చేశాడు! ఎంతనమ్మకం! తల్లితండ్రీ తనకూ పద్దాలుకూ అయ్యాడు. ఎంతఓపిక, ఎంతనెమ్మది, ఎంత ఆపేక్ష! సరే ఎక్కడకు వెడతాడు? నాలుగురోజులుకాగానే వస్తాడు. ఈలోగా తిరిగిరానీ!”

ఆమర్నాడు బుచ్చి వెంకట్రావు చూసుకున్న ఉత్తరం పద్మావతికీ వచ్చింది. ఏమిటీ ఉత్తరం అనుకుంటూ, పద్మ కవరువిప్పి చదవ నారంభించింది.

ఉత్తరం సాగినకొద్దీ ఆమెగుండె దడదడ ఎక్కువ కాసాగింది. ఉత్తరం పూర్తిచేసి కాళ్ళు తేలిపోగా, పద్మావతి మంచంమీద కూలబడింది. ఏమిటి మేష్టారే! తమ్ముడిచి వెళ్ళిపోవటమా! ఇంకేముంది! ఇంక తనకు సముద్రమే దిక్కు.

ఆమెకేదో భయంపట్టుకుంది. తాను తన భర్త దగ్గి
రకు వెళ్ళడానికి భయం వేసింది. వెళ్ళి "వమిటి" అని నర
సింహమూరి మేష్టారును గురించి అడగాలని. కాని వమి
అడుగుతుంది? ఆయన చాలా దూరమైపోయాడు.

తమను గురించి ఆయన అల్లా రాసినా డేమిటి?
వమిటి? ఆలా వెళ్ళిపోయినా డేమిటి? తన గతి వమిటి?
ఆమెకు కళ్ళు తిరిగిపోయినాయి.

అష్టమ గుచ్ఛము

1

నరసింహమూర్తి మేష్టారు రాసిన ఉత్తరం చదువు నున్నప్పటినుండి పద్మకు ఉద్భవించిన ఆవేదన నానాటికీ ఎక్కువైపోయింది. తనకెంత విసుగు ఉద్భవింపచేసినా, నరసింహమూర్తి మేష్టారు తనదగ్గరకు రావడం మాయమైపోగానే, ఆలో టామెకు రోజురోజుకూ ఆందోళన ఎక్కువ చేయసాగింది. సాయంకాలంకాగానే ఆయన వస్తాడన్న భావం, ఆతడు రాకపోయేసరికి గుండె గుభేలుమనడమూ! నాలుగురోజులు గడిచేసరికి పద్మావతికి భరింపరాని బాధ కలిగింది.

ఏమయ్యాడు? ఎక్కడ బాధపడుతున్నాడో! సముద్రంలోనో, ఏ రైలుకిందోపడి ప్రాణం తీసుకోలేదుకదా!

ఈమధ్య తాను సముద్రతీరానికి వెళ్ళినా, సముద్రం గాని, ఇసుకతినైలుగాని, కెరటాలుగాని, నీరదూరాలుగాని కనపడడం మానివేశాయి. కాదులూ, జనమూ, రేడియో సంగీతమూ, జనులఘోషా, వేషాలు, భాషలూ, ఒత్తుగా, ఘాటంగా కమ్ముకువచ్చి కనబడుతాయి. ఆలాంటిది నేడు నరసింహమూర్తి మేష్టారు ఆమెజీవితంలోంచి మాయమైపోయినప్పటినుండి, ఆమెకు సముద్రం ఎంతోదూరంగా చిన్న కెరటాలతో దృశ్యం కాసాగింది. సముద్రపుచేపలు

నీటిలో ప్రాణరహితమై తేలిపోయి కనబడినవి. ఎక్కడ చూచినా మండిపోతూ ఇసుక ఎడారిలా సముద్రమూ, ఇసుకతీరాల బయళ్లూ ఆమె మనోనేత్రాలకు గోచరించినవి.

ఆమె కన్నులు మూసుకోలేదు, కన్నులు తెరచిఉంచుకోలేదు. నిద్దుర ఎండిపోయింది. నుదురు మండిపోతున్నది. ఒళ్ళు సలసల కాగిపోతున్నది.

ఆమె ఆంధ్రమహిళాసభలో ఉండలేకపోయింది. భర్త దగ్గరకు వెళ్ళలేదు, సుశీలకడకు పోలేదు.

ఏమవుతుంది తనబ్రతుకు? ఎందుకు ఈ ఆవేదన? అందరికీ ఈలాంటిపరిస్థితులు సంభవిస్తాయా? వారికీ ఏవో సంఘటనలు జీవితంలో ప్రత్యక్షం అవుతూనే ఉంటాయి. ఊహించుకోలేని కష్టాలు వారికీ కలుగుతున్నాయి. అవ్యక్తమైన ఆశయాలు, వ్యక్తమైన ఆశలూ వారికీ ఉన్నాయి. తనకింత శాధవమి? తన మనస్సునకు ఇంత కుదురులేదేమి?

శ్రీమతీదేవిని తనతో రమ్మని పద్మ ఆహ్వానించింది.

“ఎక్కడకు పడ్డా?”

“రండి అక్కా! నన్ను మీ రెక్కడికైనా నాలుగు రోజులపాటు తీసుకుపోండి!”

“మనం ఇద్దరమే?”

“ఆ!”

“ఏమిటీ అసలు విషయం?”

“నన్నెక్కడకైనా సరే తీసుకు వెళ్ళండి. నాలుగు రోజులపాటు ఈస్థితే నాకు ఉంటే నన్ను మోదవాకం పిచ్చి ఆస్పత్రిలో చేర్పించవలసిందే!”

“నీ చదువుమాట ?”

“తిరిగివచ్చి ఆలోచిద్దాము అక్కా ! నా ప్రార్థన అంగీకరించండి. నాహృదయంలో ఉన్నది అంతా మీతో ఏమి చెప్పకోగలను”

“సరే పద్మా ! హంపీయాత్రచేసి వద్దాము. లేపాక్షి, పెనుగొండ, బేలూరు, హాలెబీడు, శ్రావణ బెలగోలా, మైసూరు, శివసముద్రం ఇవీ మనం చూసివచ్చేవి.”

“చాలాబాగుంది. మనం ఇద్దరమే ! ఇంకెవ్వరూ వద్దు.”

“కాని నా కీ పనులలో తీరిక ఏది వద్దా ?”

“ఏలాగో తీరికచేసుకోండి. ఖర్చంతా నాదే. నాకు అతిథిగానే గురువుగా మీరు రావాలి!”

“సరే, ప్రిన్సిపాలుగారి సెలవుతీసుకుని బయలుదేరు దాము. రేపు శనివారం చాలా బాగుంటుంది.”

“అచ్చా !”

ప్రిన్సిపాలుగారికి తనసంగతి అంతా చెప్పకొని, పద్మా వతి ఆమెకడ సెలవుతీసుకొని, శ్రీమతితో బయలుదేరి యాత్ర ప్రారంభించింది.

పాఠశాలలో ఇతరు లెవ్వరికీ ఈ యాత్రవిషయం తెలియదు. వీరిరువురూ చల్ల గావచ్చి సెంట్రల్లో బాంబాయి మెయిల్ ఎక్స్కి గుంటకల్లు చేరుకున్నారు. అక్కడనుండి రైలుమారి హోస్పేట చేరి, హంపీ చేరుకున్నారు.

హంపీలో డాక్ బంగాళాలో మకాంపెట్టి, మూడు రోజులపాటు శిథిలాలన్నీ చూచారు.

“శ్రీకృష్ణరాయల భువనవిజయం ఇవాళ ఎల్లా ఉందో చూడు! ఈలా ఒక మహానగరం శిథిలంకాకపోతే మనకు ఈమహాద్భుతప్రదర్శనశాల ఉండేదా పద్మా?”

“అదేమిటండీ అలా అంటారు? ఆనాడు తల్లిగోటలో జరిగిన భయంకర పరాభవం ఆంధ్రులచరిత్రనేకాకుండా, భారతీయచరిత్రనే మార్చేయ్యలేదండీ అక్కా?”

“అవునమ్మా! నేను చరిత్రలో ఆలా జరగడమే మంచిదనే మతిలేనిదాన్నికాదు. ప్రతి చెడ్డలోనూ మంచి కూడా ఉందని.”

వాకు హజారరామస్వామి, విఠలనాథ, గోదండస్వామి విరూపాక్షస్వామినారల దేవాలయాలన్నీ దర్శించారు.

సరిగమపథనిస అని పాడేసంగీత స్తంభం పరిశీలించారు. రాతిరథం ఆనందాశ్చర్యాలతో దర్శించారు. విజయనగర శిల్పంలో మనుచరిత్రలాంటి కావ్యసౌందర్యంఉందని శ్రీమతి కరుణామయి వద్మకు బోధించింది.

హంపీనుండి బయలుదేరి పెనుగొండ లేపాక్షి వెళ్ళారు. విజయనగరంతర్వాత పెనుగొండే ఆంధ్రసార్వభౌముల రాజధాని. అంతకుముందు చక్రవర్తులు వేసవి కాలాలు పెనుగొండలో ఆ చల్లటి ప్రదేశాలలో గడిపేవారు. పెనుగొండలోనూ విజయనగరసామ్రాజ్య చిహ్నాలు హృదయాలకు ఏవో ఆవేదనలను కలుగజేస్తాయి.

లేపాక్షి క్షేత్రానికి సంబంధించిన పూర్వగాథలు తెలుసుకుంటూ ఆ విచిత్రదేవాలయాన్ని, అందున్న

అద్భుతశిల్పాన్ని, విచిత్ర చిత్రలేఖనాలనూ గమనిస్తూ వారి దువురూ జగత్తును మరిచిపోయారు.

అక్కడనుండి మైసూరురాష్ట్రంలో హోయిసాల శిల్పుల సంపూర్ణాలంకార స్వరూప మహా భావ విన్యాస దార్శనికాలైన దివ్యశిల్పాలను బేలూరులో, హాలేబీడులలో వారు దర్శించారు.

అక్కడనుండి శ్రావణ బెలగోలాలో గోమతేశ్వరుని దర్శించారు.

“ఎందుకు అక్కా, మనుష్యుడు కొండలలాంటి ఈ మహాశిల్పాలను సృష్టించాడు?” అని పద్మావతి ప్రశ్నించింది.

“చెల్లీ! మనలో అతి సూక్ష్మశరీరమూ ఉంది. అతి స్థూలమైన ప్రపంచమూ ఉంది. అతి సూక్ష్మభావాలే పార తాకికవిశ్వంలో విశ్వస్వరూపాలైన భావాలు. వానికి రూప కల్పన చేసేటప్పుడు, ఈ పర్వతాలలాంటి శిల్పాలను సృష్టించారు”

మైసూరులో వారు బృందావన వనసౌందర్యం, గరి సెప్ప జలపాతం, అద్భుత ప్రకృతీదేవి ఆనందతాండవం చూచినారు.

ఈ తాండవభావం ప్రత్యక్షంచేసుకొనడానికి వారు చిదంబరం చేరినారు.

శ్రీమతి పద్మావతికి నటరాజభావం వర్ణించి చెప్పింది. సృష్టి స్థితి లయాత్మకమైన లీల నాట్యభావములు; అందుకనే,

“ఆంగిక భువనం యస్య
పాచికం సర్వవాఙ్మయం

ఆహార్యం చంద్రతారాది
తన్నమస్సాత్వికం శివం”

ఆనంద తాండవాదులు, శౌరీశంకర మహాభావ
రూపాలు. శంకరాచార్యులు సౌందర్యపరమావధి దేవీ
భావంలో, ఆనందపరమావధి శైవభావంలో దర్శించినాడని
శ్రీమతి అన్నది.

జగల్లీల మహాభావయుక్త సంధ్యానాట్యము. ప్రళ
యాలు, కల్పాంతాలు, నూత్న తారాజననాలు, నిత్య
నూతన విశ్వాద్భవాలు, ఆనందనాట్యాలు, తారకలకాంతి,
కాలభావసముద్భవ రహస్యము లాస్యనాట్యము. ఈ మహా
భావం వెనకాల శక్తిలీల, నృత్యము అని శ్రీమతి అరమూక
కన్నులతో ఏవేవో మాట్లాడింది.

2

పద్మావతి యాత్రకు వెళ్ళిందని బుచ్చివెంకట్రావుకు
తెలిసేసరికి ఆతనికి ఆశ్చర్యమూ, కోపమూ, ఏదో భయమూ
కలిగాయి.

ఎందుకు వెళ్ళింది ? తనతో చెప్పలేదే ! ఇంత స్వతం
త్రించిందే ! ఆంధ్రమహిళాసభ కళాశాల ముఖ్యాచారిణి
తాను పద్మావతిని చూడడానికి వెళ్ళినప్పుడు తనతో కొంచెం
గట్టిగా మాట్లాడింది.

“ఎందుకండీ మీ భార్యను చదివించాలని పూను
కొన్నారు. ఆవిడనరాలు ముద్దవుతున్నవి? ఆవిడకు పేరూ

ప్రఖ్యాతులూ వచ్చేశాయి. చదువుమీద శ్రద్ధతగ్గింది. మొన్న జరిగిన పరీక్షలలో ఆ అమ్మాయికి చాలా తక్కువ మార్కులు వచ్చాయి. అంతకుముందువచ్చిన మార్కులను బట్టి ఆలోచించడానికి వీలులేదు.”

“ఈ సుధ్య ఎక్కడా సంగీతసభలు ఒప్పుకోలేదుకదా అండి!”

“నిజమేనండి. సంక్రాంతిముందునుంచి అలాగనే చదువుసాగించింది. కాని జీవితంతంతా సంగీతం పొదివిఉన్న ఆ బాలికకు చదువుకు తావులేదు. చదువుకోసం సంగీతం మానుకునేసరికి, ఆ అమ్మాయికి నరాలు పట్టుతప్పిపోతున్నవి. మతి తానుమారవుతున్నది.”

“మీ సలహా ఏమిటండీ?”

“చదువుమానిపించి ఒకసారి ఇంటికి తీసుకువెళ్ళండి”

“పరీక్షకోజులు మూడు నెలలేకాదండీ ఉంటా!”

“ఏమిలాభం?”

బుచ్చి వెంకట్రావు తలవాల్చుకొన్నాడు. అధ్యక్షురాలికి నమస్కరించి, వచ్చి కారులో కూర్చున్నాడు. కారును తానే నడుపుకొనివచ్చినాడు. ఎక్కడకు పోవాలో ఆతనికి తేలియలేదు.

ఆతనికి సుశీలాదేవిని సలహా అడుగుట ఇష్టంలేదు. తాను తనభార్యంటే చాలా ఆపేక్షగా ఉంటాడని ఆమె అనుకుంటుందేమో? అనుకుంటే తప్పేమి? అని. మళ్ళీ అనుకున్నాడు. కాదు, ఆమెతో ఈవిషయం చర్చించక్కూడ

దని ఆతడు నిశ్చయంచేసుకున్నాడు. ఆతడు వెంటనే సుశీల దగ్గరకు కారు పోనిచ్చినాడు.

సుశీలకు పద్మావతి హంపీ మొదలైన క్షేత్రాల యాత్రకు వెళ్ళిందని బుచ్చి వెంకట్రావు చెప్పగానే “మంచి వనిదా చేసింద”ని ఆమె వెంటనే అన్నది.

“అదేమిటి? ఈయాత్ర మంచిదేనంటావు సుశీలా?”

“తప్పక! తిరగనీ దేశాలు. ఏమయ్యా! యాత్రవల్ల వచ్చేజ్ఞానం జన్మంతా చదివినా రాదే!”

“వెళ్ళితే వెళ్ళనీ! నాకేమి గాని—”

“నీ భార్యసంగతి నీకుదా అక్కరలేదా?”

“భార్య అని ఒళ్ళో పెట్టుకుని తిరుగుతారా?”

“ప్రేమ ఉంటే అంతేదా!”

“ప్రేమఉంటేకూడా, ముఖావంగా ఉన్నట్లు కనబడే భార్యాభర్తలు లేరా?”

“కాబట్టి నీకు నీ భార్య అంటే బాగా ప్రేమ అన్న మాట! అపిడి!”

“ప్రపంచం సంగతి చెబుతున్నానుగాని.”

“చిత్రంగాఉంది నీసంగతే: ఇంతకూ నీకు నీభార్య మీద బాగా ప్రేమఉందా లేదా సొల్లు!”

బుచ్చివెంకట్రావుకు సుశీల అనే మాటలకు చాలా కోపంవచ్చింది.

“మీరయిన పెద్దమేడ తీసుకున్నాడు. శుభమువలూ రంచూసి అందులో ప్రవేశించాలి. త్వరలో సినిమాపని ప్రారంభించాలి. మీరయిన నాకు అప్పగించిన

సోమేశ్వరరావు అచ్చుపనులన్నీ చేస్తున్నాడు. ఏమి కథో మనం ఆలోచించలేదు సుశీ!”

సుశీల బుచ్చివెంకట్రావును సోఫాలో కూర్చోపెట్టి ఆతని పక్కగా, దగ్గరగా కూర్చుంది. ఆతని మెడచుట్టూ చేయి వేసి, కుడిచేత్తో జుట్టు సవరించసాగింది.

“నువ్వేగా నాకుదా నాయకుడవు?”

“నువ్వేగా నాకు నాయికవు!”

ఇద్దరూ పకపక నవ్వుకున్నారు. వారిద్దరూ అలా కూర్చుని ఉండగానే, అక్కడకు రాధాకృష్ణ ఏదో కూని రాగంతీసూ వచ్చాడు.

“ఏదైనా సినిమా నీను రిహార్సలు చేస్తున్నారా?” అన్నాడు రాధాకృష్ణ.

సుశీల నెమ్మదిగా దూరంగా జరిగింది.

బుచ్చివెంకట్రావు కంగారుపడ్డాడు. తెల్లబోయాడు. నెమ్మదిగా సంబాళించుకొని వెండి సిగరెట్టుకేసు జేబులో నుండి తీసి, మీటనొక్కి తెరచి, అందులో స్టేటు ఎక్స్ప్రెస్ రోడ్ సిగరెట్లు రాధాకృష్ణను తీసుకొని కాలచమన్నట్లు ఆతని ఎదుట చాచినాడు.

“నేను త్రీ కాజిల్సుతప్ప ఇంకోరకం కాలచను కాదటయ్యా! ఒక్కొక్క గొంతుకు ఒక్కొక్కరకం చక్కగా సరిపోతాయి!” అని రాధాకృష్ణ తన సిగరెట్టుకేసు తాను తీసుకొని ఒక సిగరెట్టు వెలిగించాడు.

రాధాకృష్ణకు కోపం వచ్చిందని బుచ్చివెంకట్రావు అనుకున్నాడు. ఏమిటి ఈతనిఉద్దేశం? సుశీలను తన కాగిలిం

తలలోనికి పురికొల్పింది అతడే! తమ్ము ఇద్దర్నీ వదలి ఎన్ని సార్లో రాధాకృష్ణ వెళ్ళిపోయాడు. సుశీలకూడా తన మనస్సు కరిగించి ఆమె అంతట ఆమె తన ఒడిలోనికి ఏలా చేరింది? చిత్రచిత్ర విలాసాలెన్నో సుశీల తనచుట్టూ భర్త ఎదుటే సుఖ్యచుట్టే వేస్తూఉంటే, ఆ భర్త ఏమీ అనకుండా, చూచి చూడనట్లున్నప్పుడు సుశీల తన పురుషత్వానికి స్త్రీకావడం వారి కిష్టమనుకున్నాడు బుచ్చివెంకట్రావు. ఆతడింతవరకూ వరస్త్రీసంగమదోషానికి పాల్పడలేదు. ఈమధ్యే ఏ దుష్టపు గడియలు ఆవేశించాయో తనకూ తనభార్యకూ మధ్య దూరాలు ఉద్భవించుకువచ్చాయి. ఆ సమయంలోనే శ్రీ శుకుణ్ణికూడా మనస్సు మురిపించే సుశీల తనజీవితంలో ప్రవేశించింది. ఆ ప్రవేశంలో ఉన్న భావం పూర్తికాకుండా రాధాకృష్ణ అడ్డంపచ్చేటట్లయితే, వీళ్ళు తన్ను మోసం చేస్తున్నట్టే అయిందిగా. అందుకనే ఆ పిచ్చిబ్రాహ్మణుడు నరసింహమూర్తి అంత గోలపెట్టాడు.

రాధాకృష్ణ బుచ్చి వెంకట్రావుకు తెలియకుండా ఆతనిమోము పరిశీలించి ఆతనిహృదయంలో సుడిగాలై తిరిగే భావాలు గ్రహించాడు.

“సుశీ! మా ఇద్దరికీ ఏవైనా ఫలహారం కాఫీలు ఏర్పాటుచేయి” అని సుశీలవైపు బుచ్చివెంకట్రావు గమనించకుండా తీక్షణమైన చూపు బరపి కంటిసైగచేసినాడు.

సుశీల బుచ్చి వెంకట్రావుద్గిరకు వచ్చి ఆతని భుజం మీద చేతులు వేసి “అయిదునిముషాలలోదా దుస్తులు

మార్చుకుని వస్తుంటిని. మనం ముగ్గురం చూస్తేవా, చాలా మాట్లాడుకోవలసిఉండే. కాఫ్యాదులకు ఆర్డరుదా ఇస్తున్నాను” అని గబగబ లోనికి వెళ్ళిపోయింది.

3

ఆమె లోనికివెళ్ళిపోగానే రాధాకృష్ణ బుచ్చి వెంకట్రావుదగ్గర కూర్చుండినాడు..

“వెంకట్రావుగారూ, మీ మోములో ప్రసరించిన ఛాయలనుచూచి, మీకు నన్నుగూర్చి కొన్ని తప్పభిప్రాయాలుపడుతూఉన్నట్లునుకుంటున్నాను”

“అవన్నీ ఇప్పుడెందుకు లెండి?”

“నన్ను పూర్తిగా చెప్పకోనివ్వండి. నాకు పూర్వకాలపు ఛాందసపుభావాలేమీలేవు. స్త్రీలు ఎవరిని ప్రేమించారో వారితో కులాసాగాఉండవచ్చునని నా నిశ్చయమైన అభిప్రాయం. కాని వివాహంచేసుకొన్నాక ఆ భర్తకు విడాకులు ఇచ్చి, తాను మళ్ళీ వివాహంచేసుకోవాలి. అంతే. వివాహంచేసుకొని ఆభర్తవెనక పరపురుషునితో సాంగత్యంచేయడం నా ధర్మశాస్త్రప్రకారం అధర్మం. తనభర్తను తాను పురుషునిలా ప్రేమించి, స్నేహంలో ఇతరపురుషులతో అతిచనువుగా ఉండవచ్చును. అంతే! మీకు సుఖీలనడవడియొక్క గమతుచూచి, ఆమె మిమ్ము ప్రేమిస్తున్నదని తప్పభిప్రాయపడుతున్నారని అనుకుంటున్నాను. నాజీవితం వదులుఅయినదే! కాని అధర్మం, అసత్యం, నా బ్రతుకు

నూరుగజాలదూరానికై నా రానివ్వను. నేను సుశీలను కనుక్కుంటాను. ఆమె మిమ్మల్ని నిజంగా ప్రేమిస్తే, వెంటనే ఆమెకు విడాకులు ఇస్తాను. నేను సుశీలను గాఢంగా ప్రేమించవచ్చును. కాని నా ప్రేమ ఆమెజీవితానికి అడ్డం రాకూడదు. ఈ విషయమే చెప్పితే మీరు నన్ను గురించి తప్పభిప్రాయాలు వడరని అనుకుంటారు. ఈ సంఘటనలు స్నేహానికి అడ్డం రాకూడదు. దొంగస్నేహం అయితేనే స్నేహంకాదు. అది శత్రుత్వానికన్న అధమాధమం !

రాధాకృష్ణమాటలు వింటూఉంటే, బుచ్చివెంకట్రావుమనస్సు క్రుంగిపోయింది. రాధాకృష్ణమాటలలో దాపుడు లేదనిమాత్రం అతనికి తట్టింది. అవును తాను సుశీలను వాంఛించినమాట నిజం. ఆమె ఉద్దేశమేదో! తాను వద్దావతిని వదిలి, ఆమెకు విడాకులు ఇచ్చి సుశీలను పెళ్ళి చేసుకోవాలా?

అతనిహృదయం ఎక్కడికో జారిపోయినట్లయినది. బుచ్చివెంకట్రావు మాటలాడలేదు. ఆతడు చటుక్కున లేచి వీధిలోనికి వెళ్ళి తన కాకుఎక్కి ఇంటికి వెళ్ళిపోయినాడు. రాధాకృష్ణ ఆశ్చర్యముపొంది కదలక అట్లానే నిలుచుండిపోయినాడు. ఆతని సిగరెట్టు చేతిలో కాలుతూనే ఉంది.

ఇంతట్లో సుశీల చీరమార్చి మంచరకం సిగరెట్టులా వచ్చింది.

“ఎంగె మన బుచ్చివెంకట్రావు?” ఆమెమాటలు తీక్షణంగా ఉన్నాయి.

“ఇంటికి వెళ్ళిపోయినట్లున్నాడు!”

“నువ్వు పంపివేసివా?”

“నేను వెళ్ళమనలేదు. వెళ్ళుతోంటే ఉండమనలేదు.”

“కారణం?”

“కారణం ఏమిటి నీ మొగం! కాస్త స్పష్టంగా చెప్పాను. ఆతడు మారిపోయినాడు. దిగాలుపడిన హృదయంతో చక్కాబోయి ఉంటాడు.”

“నీతినియమాలు చెప్పడం సాగిసివిదా కాబోలు. నీ దొంగనీతి, నీ పద్ధతీ నాకుదా తెలియవా? నీ సుగుణ గణాలు మనస్నేహంలో నాకుదా అర్థంకాలేదా? మన సినీమాజాతివారికి నీతినియమాలుకూడా ఉండునా ఏమి? ఒక బాలికను ఒకడు పెళ్ళిచేసుకుంటానని ఆశపెట్టి తీసుకు వూడుస్తుడు! ఆవిడ ఒక గొప్పతార! అయినా వెణ్ణి బాగుల్ది. ఆ పిచ్చిది వాణ్ణి నమ్మి, వాడితో పెళ్ళిఅవుతుందని నమ్మకంతో కాపురం చేస్తుందే! ఎన్న? ఆమెకు గర్భం అవతరిస్తుందీ! తన అవసరం తీరగానే ఆతడు ఆమెను వీధి లోనికి త్రోసి తలుపు వేసుకుంటాడు. ఆడవాళ్ళు మీ కళ్ళకు పశువులు, బజారువస్తువులు. చూడు ఈ బుచ్చి వెంకుల్ని! వీడుదా పంది. చక్కనిది, ప్రజ్ఞావంతురాలు అలాంటి భార్యనుదా సరీగా చూడలేక తన ఇంటిలోనుంచి తరిమివేస్తే, ఆ అమాయకురాలు ఆంధ్రమహిళాసభలో వెళ్ళిచేరిందే! ఆనందంపడుతోంది పాపం! ఆవిడ ఏదోబాధ పడుతూ దక్షిణాది యాత్రలకు బయలుదేరిందట!”

“ఓసి ఫూల్! నేను ఎప్పుడైనా నీవిషయంలో అసాచిత్వంగా ప్రవర్తించానా? మనం ఇద్దరం వివాహం

చేసుకొనేముందు' నేను సంబంధంకల్పించుకొన్న స్త్రీలు వటి జారిణులు. నేనా వివాహంముందు నా చరిత్ర అంతా నీతో చెప్పినాను. పోనీ నువ్వుమాత్రం 'అనాఘాత పుష్పం'లా ఉంటివిగనుకనా? కాని మన వివాహం అయిన దగ్గరనుండి నా చరిత్రలో ఏ విధమైన దోషమైనా చూపించ గలవా? ఒకటే చెప్తున్నాను, బాగా మనస్సుకు ఎక్కించుకో! నీకూ ఈ బుచ్చివెంకట్రావుకూ ఎంతవరకూ వెళ్ళిందో నాకు తెలియదు. నీకు ఆతనితో గాఢసంబంధం ఏర్పాటు చేసుకోవాలని ఇష్టంపుడితే నా చాటునమాత్రం ఆవిధమైన నడవడిక సుతరామూ వీలులేదు. అంతటితో నీకూ నాకూ బండ్. ఈ ఆస్తిఅంతా తీసుకొని వెళ్ళిపో. నేను మళ్ళీ నా జీవితం ప్రారంభించుకుంటా!"

ఎప్పుడూ ఏడుపంటే ఏమిటో ఎరగని సుశీల అక్కడ సోఫాపై కూలబడిపోయింది. వెక్కివెక్కి ఏడుపు ఆమెను ముంచుకువచ్చింది. సోఫాలో పడిపోయి, దిండులో ముఖము దూర్చుకొని సముద్రంపోటులా రోదించింది.

న వ మ గు చ్చ ము

1

“కంచితో నాయనాపిళ్లె, పుదుక్కోటలో దక్షిణా
 మూర్తిపిళ్లె, తిరుచునాపల్లి గోవిందస్వామిపిళ్లె, అలహా
 నంబి, కోయంబత్తురు తాయి, బెంగుళూరు నాగరత్నం,
 వీణధనం, కంచి ధనకోటి, బందరు సుసర్ల దక్షిణామూర్తి
 గారు వీరందరూ కొద్దిసంవత్సరాలక్రితంవరకూ సర్వదక్షిణా
 పథమూ రసవాహినులతోనింపిన మహాగాయకులు. ఆం
 ధ్రలో సంగమేశ్వరుడు, వీణ రమణయ్యగారు, ఆదిబట్ల
 నారాయణదాసు” అని, శ్రీమతి తిరుచునాపల్లి లో విఘ్నే
 శ్వరుని కొండ ఎక్కుతూ పద్మావతికి చెప్పింది.

“ఓహో, ఆనాటివారి అదృష్టం అక్కా! ఈనాడు
 అరియకుడి, శేంబంగుడి, మధురమణి, పాపా వెంకట్రా
 మయ్య, బాలసుబ్రహ్మణ్యం మొదలయినవాగున్నా
 ఉన్నారు. ద్వారంవారు, హరినాగభూషణంగారు, పారుపల్లి
 రామకృష్ణయ్య జగత్పూజ్యులు.”

“మనం ఎప్పుడూ ఏ విద్యవిషయంలోనన్నా విద్యా
 ర్థులుగా ఉండాలి చెల్లీ! ఈ విశ్వరహస్యము, మన నిత్య
 విద్యార్థిత్వంలో కొంచెం కొంచెంగా, తెరవీడుతూ దర్శన
 మిస్తుంది. ఆ ప్రత్యక్షమే మనకు ఆనందం సమకూరుస్తూ
 ఉంటుంది.”

“ఆనందమేనా ఈ ప్రపంచానికి కావలసిన వస్తువు అక్కా ?”

“అవును ! సేవ ఇతరులకు ఆనందం సమకూర్చడానికి, జ్ఞానం ఆనందంకోసం. సర్వకృషి ఆనందంకోసం. కళలు ఆనందంకోసం !”

“వైద్యమూ, వ్యవసాయమూ, చేపలుపట్టడమూ ఆనందంకోసమూ ఏమిటి అక్కా !”

“ఆ ! ఇతరులు జబ్బుతో బాధపడుతూ ఉంటే, వైద్యంవల్ల జబ్బుకుదిరించి ఆనందం సమకూరుస్తాముకాదా ? వ్యవసాయం తిండిగింజలు వగైరాలవల్ల ఆకలితీరితే ఆనందం. అందుకే చేపలు పట్టడమూనూ !”

ఈలా అనేకవిషయాలు చర్చించుకుంటూ పద్మావతి, శ్రీమతి తీర్థయాత్ర సాగిస్తున్నారు. అనేక మానవ ప్రకృతులు ఈయాత్రలో పద్మావతికి శ్రీమతి బాధవల్ల నెత్తేనేమి, తాను గాఢంగా పరిశీలించడంవల్ల నెత్తేనేమి అవగతం కాసాగినవి.

మనుష్యుడు తనకు లోతైన శక్తి, సంపదా, ఇతరులలోఉంటే చూచి ఓర్వలేడు. ఓర్వలేనితనం జగత్సంక్షోభానికి కారణంఅవుతుంది. దక్షిణాది సంగీతనిధులు కర్ణాటక బాణిని అద్భుతంగా కాపాడుకుంటూ వస్తే, నీరసులై పరిశ్రమచేయక తపస్సు చెడగొట్టుకొని తెలుగువారు అరవడం ఎందుకు ? ద్రావిడ కజగం అని బ్రాహ్మణద్వేషంతో దక్షిణాది బ్రాహ్మణేతరులు అరవదేశానికి స్వాతంత్ర్యం కావాలనడానికి కారణమూ ఈ ఓర్వలేనితనమే !

శ్రీమతి :- 'కజగం' - 'సంఘం' అన్న సంస్కృత మాటకు తద్భవం. 'పేశం' - 'భాష' అన్న పదానికి తద్భవం. ఇంక మణిమేఖలై, శిలప్పాధికారం సంస్కృత సమాసాలే. వారి తొలిక్కావ్యయంలో 'కావ్యం' అన్నమాట 'కావ్యం' అన్నమాటకు తద్భవం.

పద్మావతి :- మనకు ఏది మంచో, ఏది చెడ్డో ఎల్లా తెలుసుంది అక్కా?

శ్రీమతి :- మనజీవితంలోని సామ్యశక్తి అది నిర్ణయించగలదు.

అన్ని క్షేత్రాలలోని గుళ్లు, గోపురాలూ చూపిస్తూ, వానిలోని శిల్పసౌందర్యం వర్ణిస్తూ, మధుర, రామేశ్వరమూ మొదలయిన క్షేత్రయాత్ర సంఘాల్లోకావించి, తిరువనంతపురం చేరుకున్నాడు మన ఇద్దరు యాత్రికులు.

తిరువనంతపురంలో అనంతపద్మనాభుడి దర్శనం చేసుకుని, కన్యాకుమారి అగ్రం చేరుకున్నాడు వారు.

2

కన్యాకుమారి అగ్రందగ్గిర, ఎదుట ఆకాశంలోనికి పోయి పోయి విశ్వానితో లీనమైపోయిన మహాసముద్ర గంభీరభావం దర్శించి పులకరించిపోయినారు మన యాత్రికులిద్దరూ!

“ఈ సముద్రము కలియు
ఏ విశ్వరూపాన !

ఈ జీవితము మెలయు

ఏ దివ్య భావాన

నిత్యయాత్రాంకిత పు

నీతమపు యాతరగ”

అంటూ తీయగా పాడుకొన్నది శ్రీమతి.

“ఈ దృశ్యానికి, ఈ పాటకూ సంబంధం ఏమిటి! అక్కా!”

“ఓసి వెట్టిదానా! ఒక పవిత్రదృశ్యం సంఘాతమై ఒక మహాభావం ఉదయిస్తుంది. అది కావ్యరూపంగా వచ్చినప్పుడు ఆ దృశ్యానికి, ఆ కావ్యానికి పత్యక్ష సంబంధమేమీ కనబడదు నిజమే! కాని ప్రతికావ్యానికీ విశ్వమే హంగవుతుంది.”

ఆ పాట ఎంత అర్థమైనదో, ఆ మాటలూ అంతే అర్థమయ్యాయి పద్మావతికి. అయినా పద్మావతి శ్రీమతి ఆలోచనాపథం కొంచెంకొంచెం అవగతంచేసుకొంటున్న కొలదీ ఆమెకూ ఏవేనో నూతనమైన పొలిమేరలు గోచరిస్తున్నాయి. మానవజీవిత వైచిత్రీ సర్వశ్రుతియుక్తమై ఆమెకు దర్శనమిస్తున్నది. సామ్యతలు ఉండవు. ఒక్కొక్కప్పుడు తాళం తప్పుతుంది. గమకము మాయమాతుంది.

ఈ నిత్యయాత్రలో మనుష్యు డొకప్పుడు అటూ ఇటూపడిపోతాడు. జీవితం దుర్భరపూతుంది. కాలం అప్పుడు చౌకంగా ప్రసరిస్తుంది. సంతోషసమయాలు ధృతంగా ప్రవహించిపోతాయి. అందుకనే నా పదాలలోని విరహబాధ విలంబితపూతుంది? కవులు బాధాపూర్ణమైన క్షణాలను

యుగాలుగా వరిస్తారు. ఆనంద స్పందితమైన సంవత్సరాలు క్షణికాలై గడచిపోయినా యంటారు.

కాలగర్భంలోనుండి ఉద్భవించి కాలాతీతమాతుంది రాగం. మానవకాంతూరూపమైన రాగమే సంగీతంలో రాగమైనది. కాబట్టే అనంతమైన సంపూర్ణ, ఔధవ, షాధవ రాగాలు అనురాగ, కరుణ, క్రోధాది రాగాల రూపాలు కాబోలు. ఆమెకు తల తిరిగినది. ఆమెలోనుండి బరువైన నిట్టూర్పు వెలువడింది.

ఆ నిట్టూర్పు విని శ్రీమతి ఆమెవైపు తిరిగింది. “ఎందుకు తల్లీ నీకు నిట్టూర్పు?”

“ఎందుకేమిటి? ఈ సముద్రం ఎంతవరకు? ఏ తీరాలుచేరుస్తుంది? ఆ తీరాల భూమి ఎంతవరకు, ఏ సముద్రాలవరకూ? ఆ సముద్రాలు?”

“ఆలాగే ఆలోచనలు సముద్రంలోని కెరటాలవుతాయి. స్వప్నాలు లోతులు!”

“ఎంత లోతులు?”

“మనం మునగలేనివి!”

“అప్పుడా లోతులకు సార్ధకత?”

“తెలుసుకోగలిగినవారికి?”

“ప్రతివిషయమూ సముద్రమేనా?”

“కాక!”

“ఆకాశమంత అనంతమా సముద్రంలోతు?”

“ఆ లోతూ అనంతంలోనే లీనమవుతుంది!”

“అంటే?”

“పసిఫిక్కుమహాసముద్రం ఆరుమైళ్ళలోతు అనుకో!
అక్కడ భూమి. ఆ భూమి తవ్వుకుంటూపోతే, కొన్నివేల
మైళ్ళవతల, ఆవలప్రక్క సముద్రం ఆ సముద్రంపై అంచు
ఆకాశంలో!”

ఇద్దరూ మానంవహించారు.

ఆలా వారు రెండురోజు లాగినారు.

మూడవదినండేదయం ఆ అగ్రసముద్రంలో స్నానం
చేసి, కన్యాకుమారిగుడిలో పూజలుచేసి, వచ్చి భోజనానికి
ఇంకా రెండుగంటలు వ్యవధిఉండడంవల్ల సముద్రంబిడ్డనే
వచ్చి కూర్చున్నారు. ఇంకా యాత్రికులు స్నానాలుచేస్తూనే
ఉన్నారు. కుడివేపుగా నూర్యుడు ఆకాశంలోనికి చొచ్చుకు
పైకి సాగిపోతున్నాడు. చల్లనిగాలి వీస్తూఉంది. ఆకాశంలో
మేఘాలులేవు. సముద్రంకెరటాలు ఎక్కడ ఉద్భవించాయో,
వస్తూ బిడ్డన విరుగబోయే రేకలుతాల్చి వయ్యారంగా తలలు
వంచి నురుగులతో బుడగలతో విరుగుతున్నాయి. ఆ విరుగు
డులోనుంచి చిన్నతరంగాలు ఉద్భవించి బిడ్డకు గుసగుస
లతో నివేదిస్తున్నవి.

3

అప్పుడు పద్మావతి సముద్రం హోరుకు తన కంఠం
శ్రుతికలిపి, తోడిరాగంలో, ఆదితాశంలో

“కోటినదులు ధనుష్కోటిలో నుండగ

ఏటికి తిరిగెడవే? ఓ మనసా

॥కోటి॥

సూటిగ శ్యామసుందరమూర్తిని

మాటిమాటికి జూచు మహారాజులకు

॥కోటి॥

గంగ నూపురంబునను జనియించెను

రంగని గని కావేరి రాజితెను
 పొంగుచు శ్రీరఘునాథుని, ప్రేమతో
 బొగడు త్యాగరాజు మనవి వినవే! ||కోటి||

అన్న త్యాగరాజకీర్తన పాడింది.

“కోటినదులు అనగానే గంగా, యమునా, గోదా
 వరీ, కృష్ణా, మహానది, సింధు, నర్మదా, తపతీ, కావేరీ
 మొదలయిన భారతీయ నదీ నదాలు వివిధదేశాలలో
 మస్కోరీ, అమెజాన్, నీలవోల్గా, ఒరోనికో, జాంబెసీ,
 వోల్గాది నదులు అన్నీ వివిధరాగాలు పాడుకుంటూ
 శ్రీరామచంద్రుని పాదాలకడకు ప్రవహించి వస్తూన్నట్లు
 ప్రత్యక్షమైనది శ్రీమతికి. శ్రీమతి తన్మయురాలయినది.

తాము దర్శించిన ధనుష్కోటేనా రామాయణకాలపు
 ధనుష్కోటి! అక్కడనుండేనా శ్రీరామప్రభువు లంకకు
 వారధి నిర్మించినది? ఈనాటి సింహళమేనా ఆనాటి లంక?

“ఈ కన్యాకుమారి అగ్రమూ ఈ సముద్రమూ
 చూచేనా ఆ కీర్తన జ్ఞాపకంవచ్చింది నీకు గీతాదేవీ?”

“అదేమిటక్కా నన్ను ఆలా పిలుస్తున్నావు?”

“నిజంగా నువ్వు గీతాదేవివే! ఈ పాట నా చిన్న
 నాడు నాయనా పిళ్ళై పరమ గాంధర్వస్వరూపంగా పాడి
 నాడు.”

“నాయనా పిళ్ళై అనే పేరేమిటి?”

“అసలుపేరు సుబ్రహ్మణ్యపిళ్ళై. నలుగురు అక్క
 చెల్లెళ్ళు ధనకోటి సోదరీమణులు. ధనకోటి, కామాక్షమ్మ,

అమ్మా పొన్నమ్మ, చినకుట్టమ్మ. కామాక్షమ్మ కుమారుడు నాయనా పిళ్ళై. వేరు సుబ్రహ్మణ్యం అయినా తల్లులు నలుగురూ 'నాయనా' అని పిలవడంచేత 'నాయనాపిళ్ళై' అయినాడు!"

“పిళ్ళైలు గొల్లవారా?”

“ఈ పిళ్ళైలు భోగంవారు. అందులో వీరు తెలుగు భోగంవారు. ధనకోటి మహోన్నత సంగీత విద్వాంసురాలు. ఆ కుటుంబంలో ఈయన పుట్టాడు.”

“చిన్నతనాన్నుంచి సంగీతంలో లయమైపోయి ఉంటారు.”

“వచ్చి! వట్టిమాట. ముప్పైవళ్ళవరకు గొడి! అల్లారు ముద్దుగా పెరిగిన బాలుడు! ఇంకేమి, ఏ కృషి పట్టుబడలేదు. గొడిల సావాసం. సామూ, కసరత్తూ. ఓ జట్కాబండి ఉండేది. ఆయనకు ముప్పైవళ్ళు వచ్చినప్పుడు, కంచికి ఒక మహాయోగి విచ్చేసినాడు. ఆయన 'కైలాసనాథాలయం'లో విడిదిచేశారు. ఆయన తేజస్సు చూచి నగరమంతా ఆయన్ను దర్శించి పునీతులయ్యారు. ధనకోటి చెల్లెళ్ళతో ఆయన దర్శనంచేసింది. తన చెల్లెలికుమారునిసంగతి చెప్పకొన్నది. “రేపు ఉదయం నేను రమ్మన్నానని చెప్పి ఆ యువకుని తీసుకొనిరండి” అని స్వామిజీ ఆదేశించారు.

ధనకోటి :- వాడు ఎంత బ్రతిమాలినా రాడండీ!

స్వామి:- నేను రమ్మన్నాను అంటే వెంటనేవస్తాడు.

నిజంగా స్వామిజీ చెప్పినట్లు అన్నీ జరిగినవి. నాయనా పిళ్ళై స్వామిజీపాదాలకడ వాలినాడు.

స్వామివారు ఏదో మంత్రమువదేశించి తామే స్వయంగా ఆ యువకునకు సంగీతం చెప్పినారు. ఎవ రీ స్వామి? నారదుని అపరావతారమా అని ధనకోటీ వారూ అనుకున్నారు.

ఒకరోజున ఆస్వామి మాయమైపోయినాడు. నాయనా పిళ్ళే దుఃఖం ఏడుసముద్రాలైనది. గురువుగారిని స్మరిస్తూ ఆ త్యాగరాజు అపరావతారం, ఆనాడు భారతీయ గాయకులలో నాయకమణిఅయినారు. మహాభక్తుడు ధనానికి ఆసించలేదు. నిత్య నాదబిందు కళారాధనమే!

“ఆయన తమ నల్లబైరెండవవట గానతేజస్సులో లీనమైపోయినారు. చెల్లీ! ఆయన శిష్యుడే చిదంబరపిళ్ళే గారు. నా చిన్నతనంలో కాకివాడ గానసభలో ఆయన కచ్చేరి విన్నప్పుడు నా ఆత్మ నన్ను వీడి ఆయన పాదాల కడ వాలింది.”

“అక్కా ఆయన రికార్డులు ఏమీ కనబడ వే?”

“ఆయన రికార్డులే ఇవ్వలేదు. లక్షలు ఇస్తామన్నారు ఒప్పుకోలేదు. ఇంతకన్న ఛాందసుడు తుమురాడ సంగమేశ్వర శాస్త్రిగారు, ఈ యుగంలో వీణా పరమేశ్వరుడు ధనాన్ని రోసి, తన జీవితం నాదబిందు కళారాధనకు అర్పించినాడు. ఇద్దరూ బీదవారుగానే పోయినారు.”

“ఎంత చక్కని కథచెప్పావు అక్కా ?”

“ఇది కథ కాదు చెల్లీ! చరిత్ర!”

“ఆ చరిత్రలో నువ్వు భాగస్వామివె. ఎంత అదృష్ట వంతురాలవు!

“తల్లీ! నీ జీవితం సంగీతాంకితంచేయి. సుబ్బలక్ష్మి పట్టమ్మాళులను మరపింపచేయి. ఇదీ నీ తపస్సు. నీ భర్త డే తముడు. ఆతని హృదయం నలిపివేయకు. భగవంతుని పూజా పుష్పంలా చూచుకో!”

ఈ మాటలు అంటూడంటే అక్కడకు సరసింహ మూర్తి మేష్టారు నడిచి చక్కావచ్చారు.

ద శ మ గు చ్చ ము

1

నరసింహమూర్తి మేష్టాదును చూడటంతోపే పద్మావతి తెల్లబోయింది. అపరిమితాశ్చర్యంతో నిశ్చేష్ట అయింది! మేష్టారూ! అంటూ గబగబా ఆయన దగ్గరకు పరుగెత్తిపోయి పాదాలకు నమస్కరించింది. “ఎల్లా వచ్చారు” మేము ఇక్కడ ఉన్నామని తెలిసిందా? ఇన్నాళ్లూ ఎక్కడ ఉన్నాము? మీరు లేకపోవడం నాకు మతిపోయినట్లే అయింది.” ఇలా ఏవేవో మాటలు అంటూ మోము ప్రపులమెపోగా, బొమ్మలా నిలుచుండిపోయింది.

ఇది అంతా శ్రీమతి కరుణామయి దేవి చిరునవ్వుతో గమనిస్తూ ఆలా నిలుచుండినది.

నరసింహమూర్తి మేష్టాదు ఆశ్చర్యంతో పద్మావతిని చూస్తూ మ్రమాన్పడి ఆలాగే నిలుచుండిపోయినాడు. ఈమె పద్మావతేనా? అవును, అదిగో ఆమె వసతిగృహాధికారిణి శ్రీమతి కరుణామయి. పద్మావతి! పద్మావతే! అవును ఎలా వచ్చింది! “మీరు-మీరు-మీరిద్దరూ ఇక్కడకు ఎలా వచ్చారు?”

శ్రీమతి : అమ్మాయికి దక్షిణాదిలోని దివ్యశిల్పక్షేత్రాలన్నీ చూడాలని బుద్ధిపుట్టింది. మేము ఇద్దరం కలిసివచ్చాము, మీరు మమ్మల్ని ఇక్కడ కలుసుకోడం ఆశ్చర్యమే!

నర : నేనూ దక్షిణాదియాత్ర చేస్తూ, అయిదారు

రోజులు తిరువాంకూరులోఉండి, కన్యాకుమారిదేవిని అర్చించడానికి వచ్చాను.

నారందగూ కలిసి బసకు వెళ్ళారు, పద్మావతికి ఒక వైపు ఆనందమూ, ఇంకోవైపు ఏదో ఆవేదనా! ఆమె ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది. ఆరాత్రి ఆ చీకట్లో ఆమె నిద్రరాక పక్కపై కదలకుండా పడుకునిఉన్నప్పుడు చటుక్కున ఓ ప్రబంధకావ్యంలోని కథలా తనకథ ప్రత్యక్షమై జరిగిపోసాగింది.

తాను తప్పచేసిందా? తనకు భర్త అంటే ప్రేమే లేదా? తన సంగీతం ఏమయింది? ఎందుకు తనకీ చదువు? ఈ శ్రీమతిగారూ నరసింహమూర్తిమేష్టారూ ఎవరు? ప్రపంచంలో తనకింక పనిఏమిఉంది.

ఉన్నట్లుండి ఆమె కన్నీరులో కరిగిపోయి, నరసింహమూర్తిమేష్టారు పాదాలకడ వాలిపోయి, ఆయనపాదాల మీద మోముంచి వెక్కివెక్కి రోదించినది. నరసింహమూర్తి మేష్టారు కూలబడి, పట్టలేని దుఃఖంలో మునిగి భుజాలు ఎగిరిపోతూఉండగా గొల్లమని ఏడ్చినారు.

శ్రీమతి కిది ఏమీ అర్థంకాలేదు.

“ఏమిటండీ ఇది? మీ కిద్దరికీ మతిపోయిందా? లెండి.” అని అంటూ వారిద్దరినీ ఆమె కేకలు పేసింది.

నరసింహమూర్తిమేష్టారు త్వరగా సంబాళించుకొని, తాను లేచి పద్మావతిని లేవదీసి! తనహృదయానికి అదుముకొన్నాడు.

“తల్లీ! నువ్వే నాకు కన్నకూతురువు. బిడ్డలులేని

లోపం నీ భ రసహచర్యం నీ సహచర్యంవల్లా తీర్చుకొంటున్నాను, ఏదో మన దురదృష్టవశాత్తూ ఈనాటికి ఏవేవో సంఘటనలు వచ్చాయి” అని ఆతడు శ్రీమతివై పుచూచి, “అమ్మా పదండి!” అన్నాడు.

వారందరూ నెమ్మదిగా నడకసాగించారు.

శ్రీమతి “ఏమిటండీ నరసింహమూ రిమేషారు ఈ కన్యాకుమారి అగ్రాన్ని గూర్చి?” అని ప్రశ్నించింది. ఆమె తమలోని ఈ ఆవేదన ఉపశమనం అయ్యేందుకు ఈలా ఏదేని విషయాన్ని గూర్చి సంభాషణ ప్రారంభించిందని పద్మావతీ, నరసింహమూ రిమేషారు గ్రహించారు. పద్మావతి త్వరగా ఉపశమనం పొందలేకపోవచ్చును. తన విధి శ్రీమతిగారిని మద్దతుచేయడమేకదా! అమ్మాయి దుఃఖించూచి, తానూ కరిగిపోయినాడు. కాని తాను ఈ లోకసంబంధం మానుకుని, భగవచ్చరణారవిందాల లగ్నంచేసుకోవడమే తనకు విధి అనుకున్నాడు.

“శ్రీమతిగారూ! ఈ అగ్రం ఏవేవో విచిత్రభావాలను ఉద్భవింపజేస్తోన్నదండీ. ఇది భరతదేశానికి దక్షిణపుకొన. రవివర్మగారు ఈ అగ్రాన్నే—నిలుచున్న ఒక దివ్యమాత పాదాలుగా చిత్రించారు. సముద్రహృదయాంతర దివ్యభావ మహాతరంగాలతో స్పందనమయ్యే భారతవీణ శృతితీగ మీటి కనబడింది నా కీ అగ్రం. కన్యకుమారిభావం సంపూర్ణంగా అర్థంకాలేకపోయినా, అనన్యపరమభావా లేవోనన్న కదిపివేస్తున్నవి. విరిగిపోయిన శాంతి తిరిగి హృదయంలో చేరుకుంటున్నది.”

“నరసింహమూర్తిమేష్టారూ ! పద్మావతికి పరీక్షలు దగ్గిరకువచ్చినాయి. ఇంతవరకూ బాగానేచదివింది. కాని, ఇకముందు ఏమిచేస్తుందో అని కొంచెం భయంగానేఉంది నాకు. అసలు పద్మావతికి పరీక్ష విజయంపొందవలసిన అవసరంఉందనికాదు. ఆమెకు పరీక్షలో నెగ్గడం గౌరవసంబంధం మాత్రమే అనీ నాకు తెలుసు. అయినా చిహ్నమాత్రమైన పరీక్ష నెగ్గడం నెగ్గకపోవడాలలో, ఈ రోజులలో మానవ మానసిక ప్రవృత్తి సంపూర్ణ బాంధవ్యం సంపాదించుకుంది. పరీక్షలు నెగ్గి పైకివెళ్ళడం అనే ప్రయత్నంలో, మానవునకు జ్ఞానం పాలసముద్రంలా వెల్లివిరుస్తుంది.

“పద్మావతి నాలుగు కచ్చేరీలుచేసుకుంటే పదివేలు సంపాదించుకొంటుంది. అయినా మీరన్నట్లు, ఈనాడు ఈ పరీక్షలకు మానవజీవితానికీ ముఖ్యమైన సంబంధంఉంది నుమండీ?”

“బాలసుబ్రహ్మణ్యంగారు ఎం. ఏ., ఆయన మొదటి శ్రేణి గాయకోత్తముడు. ఆ ఎం. ఏ. డిగ్రీ ఆయనకు ఇంకో లక్ష గౌరవం తెచ్చిపెడుతూఉందికదా?”

“అందుకనే కాదండీ కవిత్వంవల్ల ప్రసిద్ధనామం సంపాదించుకొన్నవారికి డిగ్రీఉంటే, లేనివారికన్న ఎక్కువగౌరవం చేస్తాము. అలాగే సినిమాతారలవిషయంలోనూ!”

“అయితే మీ ఉద్దేశం పద్మావతి పరీక్షలో కృతార్థతనుపొందడమే మంచిదని”

“కాదండీ మరి!”

“అయితే ఫిబ్రవరి వచ్చింది. ఈనెలఅంతా గట్టిగా

చదివితేచాలు. మార్చి రెండవవారంలో కాళీ వెడతారు. అప్పటికి అమ్మాయి ఘట్టగా ప్యాసవడానికి సరియైనస్థితికి వస్తుంది.”

“మీ రిద్దరూ అన్ని క్షేత్రాలూ చూచారుగా !”

“ఓ! ఇంక ఇంటికి మళ్ళడమే!”

అప్పటికి పద్మావతిహృదయం ఊరట చెందింది. వినీ వినబడని కంఠంతో,

“నరసింహమూ రిమేష్టారూ ! మీరుకూడా మీ యాత్రలు ఇంతటితో మానివేసి, మదరాసు రావాలి. మీరు రాకపోతే నేను మదరాసు వెళ్ళగానే ఎవరికీ కనబడకుండా ఎక్కడికైనా వెళ్ళిపోతాను. ఆ పాప పుణ్యాలు మీవే!” అన్నది.

నరసింహమూ రిమేష్టారు పద్మావతిని తన పక్కకు నొక్కుకుని “తల్లీ! నీ కోర్కె నాకు రామాజ్ఞ. పద, అందరం కలిసే మదరాసుపోదాం” అన్నాడు.

2

రాధాకృష్ణ తనతో ఏమిటి మాట్లాడాడు ? అతడు తన ఉద్దేశం గ్రహించాడు. ఆతనిమాటల్లో మరేమీ ఘాటు లేకపోయినా, భావం ఘాటుగానే ఉంది. వెంకట్రావుకు ఆ మాటలతో నాలుగురోజులు తిన్నగా తిండి సహించలేదు. నరసింహమూ రిమేష్టారు వెళ్ళిపోగానే సుశీల వెంకట్రావుకు ఒక నాయకు వంటమనిషిని ఏర్పాటుచేసింది. అతడి వంట కోన్నాళ్ళవరకూ వెంకట్రావుకు దుచించలేదు. తర్వాత అదే అలవాటయింది.

“వెంకట్రావుగారూ మనది ‘స్రీ లవ్’ సంఘంకాదు! కాని ఆలాని ముసలమ్మచాందసాలు కలవాణ్ణీకాదు. వివాహం చేసుకున్న స్త్రీ భర్తవిషయంలో సత్యమైన నడవడి చూపించాలి. అంతకన్న దిట్టంగా భర్త వర్తించాలి. ఇష్టంలేదూ, భార్యభర్తలతనం రద్దుచేసుకోవాలి! ఏమంటారు? వెనక ఒకటి, ముందు వేరొకటి ఉంటే న్యాయమా చెప్పండి!” అని రాధాకృష్ణ అన్నా డానాడు.

ఆ మాటలకు వెంకట్రావు కించపడిపోయాడు. ముచ్చెమటలుపోశాయి. ఒకనిమేషం అక్కడ ఉండలేక పోయినాడు. వెంటనే అతడు “రాధాకృష్ణగారూ! నాకు చాలా అరంటుపని ఉంది. నేను వెడుతున్నాను, సుశీల గారితో చెప్పండి!” అని వెళ్ళిపోయినాడు.

ఇంటికి వెళ్లే దారిలోనే అతనికి మతిపోయింది. కన్నీరు లేనిదుఃఖం అతనికి పొర్లి వచ్చింది. వక్షము వేడినిట్టూర్పుతో నిప్పురాజేయు తోలుతిత్తిలా ఎగసిపోయింది. ఇంటికి పోయి వక్కమీద వాలిపోయినాడు. ఆపూట అతడు భోజనం చేయలేదు. నాయరు పిలిచినా వంట్లోబాగుండలేదని వంక పెట్టినాడు.

ఆ మర్నాడూ, ఆ మర్నాడూ ఆఫీసుకు వెళ్ళలేదు. తన చీకుహృదయం అందరికీ తెలిసిపోయిందని ఆతడు సిగ్గు వడి కృంగిపోయినాడు. చివరికి నాయరుకూ తన మొగం చూపించలేక పోయినాడు. అతనిజీవితం ప్రాథమికావస్థ లోనే పెరిగింది. ఈనాటికి బహుశ భావసంఘాతంతో క్షమమొంది. పరస్త్రీగమనం మహాదోషమనిగాని, కాదనిగాని ఆతనికి

ఎప్పుడూ ఆలోచించవలసిన అవసరంలేకపోయింది. ఆలాగే పరస్మైగమనంచేయాలని కాంక్షా ఉద్భవించలేదు. ఆ రకమైన రంగులు ఆతని జీవితచిత్రంలో సన్నిహితంకానేలేదు. పద్మావతే ఆతనికి సర్వమై బ్రతుకు నిండివుండేది. నేడా నిండుతనం వెలితితొల్చింది. బహుళముఖమైన పూర్ణమానవజీవితంలోని ఘాటువాసనలూ, పులుముడు రంగులూ, రకరకాల చీకట్లూ, వెలుగులూ, చిత్రచిత్రాలైన జీవితాలూ, భావాలూ, రాజకీయాలూ, మతాలూ, ఆదర్శాలూ, కాంక్షలూ, వివిధ మానవహృదయాలూ ఆతనిజీవితాన్ని పొదివికొనిపోయినవి.

అడవిలో పెరిగిన పక్షిలాఉన్న ఆతడు ఉద్యానవనాలల్లోచేరిన మయూరంలా అయ్యాడు. ఈ ధ్వనులూ, ఈ వాసనలూ, ఈ గుంపులూవేసు. అక్కడ ప్రకృతి ఇక్కడ మానవారణ్యము.

నాలుగవరోజున సుశీలా రాధాకృష్ణ లిద్దరూ ఆతని ఇంటికివచ్చినారు. ఆతడు తెల్లబోయినాడు. ఆతనికి విపరీతమైన కోపంవచ్చింది. వారితో ఎంతకాలంవరలో అతడు మాట్లాడలేదు. పొడరుపూసుకున్న సుశీల మొఖాన్ని ఖెళ్ళుమని చెప్పపెట్టులతో వికారంచేయాలని ఆతనిమనస్సు ఘాండ్రించింది. సెంట్లరాసుకుని, లాలిత్వంగా దుస్తులువేసుకుని ప్రేములేని కంటిఅద్దాలుధరించిన రాధాకృష్ణుని ముక్కలు చేసి ఆతడెక్కివచ్చిన కారులోవేసి పోలీసుసేవనుకు తానే ఆ కారు తీసుకునివెళ్ళి అప్పగించాలన్న తీవ్రకోపం వెంకట్రావును ఊపివేసింది.

“వెంకట్రావుగారూ! ఏమి తీస్థితి? క్షవరంఅన్నా చేసుకోలేదు. మా రకం జీవితం మీకు అర్థంకాక కంగారుపడిపోతున్నాను!” అని రాధాకృష్ణ అన్నాడు.

“మీకూ మాకూ గాఢమయ్యే స్నేహంలో మొహమాటంలేక రాధాకృష్ణగారన్న మాటలకు మనస్సు చీకాకు పెట్టుకున్నారా” అని సుశీల అడిగింది.

వెంకట్రావు మండిపోయాడు “మీ ఇద్దరి స్నేహం నేను కోరలేదు. మీరే నా స్నేహంచేసి నన్ను గడబిడచేశారు. మీ ఉద్దేశాలు నాకు తెలియవు. మీ విధానాలు నాకు అర్థంకాలేదు. దగ్గిరకువచ్చినా మీరే, అపార్థాలుచేసుకున్నా మీరే! మీకూ నాకూ స్నేహంలేకపోవడమేమంచిది” అని ఆతడంటూ పడకగదిలోనికి వెళ్ళి, పక్కమీద మేనువాలిచ్చినాడు.

పదినిముషాలయినతర్వాత రాధాకృష్ణ ఒక్కడూ లోనికివచ్చాడు. “వెంకట్రావుగారూ! మీరు ఏదికోరితే అది చేస్తాను. సుశీలను ఇక్కడ వదిలి వెళ్ళిపోమ్మంటే వెడతాను, కాని నన్ను గురించి తప్పభిప్రాయపడవద్దని ప్రార్థన!” అన్నాడతడు.

వెంకట్రావు తెల్లబోయాడు. ఆతడులేచి రాధాకృష్ణ భుజాలమీద చేయివెచి, ఒక్క నిమేషం నిల్చిఉండి, నిట్టూర్పువిడిచి, మళ్ళీ వెళ్ళి మంచంమీద వాలినాడు. రాధాకృష్ణ మోము ప్రస్తులంకాగా, మంచందగ్గిరకువచ్చి, “నేను రేపువచ్చి కనబడతాను!” అని ఆవలకు వెళ్ళిపోయినాడు.

సుశీల లోనికివచ్చింది. ఆమె తలవాల్చుకుని గుమ్మం దగ్గర నిలుచున్నది. వెంకట్రావుగుండె గబగబ కొట్టుకుంది. ఆమె రావడమే! ఆతడు రివ్వునలేచి నిలుచున్నాడు. ఆతని గుండె రెండు క్షణికాలకాలం ఆగిపోయింది. కళ్ళు మైకం కమ్మినాయి. తలవాల్చుకున్నాడు.

“సుశీ! నువ్వు నాకు చెల్లెలవు. నువ్వు ఇంటికివెళ్ళు! ఒకరి కొకరం మనం పూర్తిగా అరంకాక ఈలాఅయింది. ఇద్దరూ ఎల్లుండిరండి” అన్నాడు. సుశీల నెమ్మదిగా వెళ్ళిపోయింది.

ఇదివరకే తనభార్య ఏయాత్రకైనా వెళ్ళనచ్చునని బుచ్చి వెంకట్రావు అనుమతిపత్రం వ్రాసి విద్యాలయాధికారిణికి ఇచ్చిఉన్నాడు. ఆవిషయం తాను బయలుదేరబోయేముందు పద్మావతి భర్తకు కవరువ్రాసి పోస్టులో వేయించింది. ఆ ఉత్తరం ఆతడు రెండురోజులు చూడకుండ ఆలాగేఉంచాడు. తర్వాత చూచుకొని ఆశ్చర్యంపొందినాడు.

ఈ యాత్ర ఎందుకు వెళ్ళినట్లు?

తాను యాత్రలకూ ప్రయాణాలకూ వెళ్ళకుండానే ఎక్కడకు చేరుతున్నట్లు?

తనకూ! ఏమి కావాలి?

అనేకులు ధనం సంపాదించుకొనడమే ఆశయంగా పెట్టుకుని, కుమిలి కూరి, దొర్లి దోరి, ఆ ధనం సంపాదించుకుంటారు. అలా వారిజన్మంతా ఆ భయంకరయోగం నిండిపోతుంది. కాని తనబోటివాళ్ళకు వ్యక్తంగాని ఏనో కాం

క్షలూ, ఆశయాలూ నిండిపోతాయి. వాని స్వరూపజ్ఞానం లేక తాము ఆవేదనలో క్రుంగిపోవడం రోజూ జరిగే నిత్య నాటకం.

తనకు సుశీల కావాలా? ఆమె తనకు దక్కితే తనకు ఏదో ఆనందం కలుగుతుందా? అంతకన్న అందమైన మలయాళభామినులు ధనంచూపిస్తే తనతోవచ్చి ఉండగలరే? మలయాళిలేమిటి? ఏదేశమైతేనా సరే ధనానికి వచ్చేవారు, అప్పరసలవంటివారు మదరాసులో ఉన్నారు.

“బ్రాతెలు” శాసనం అమలులో ఉన్నా అమలులో లేనట్లే? ఎంతమంది రహస్యంగా ఈ వృత్తిని గొప్పగా చూడలేదు? అయినా అతి పురుషవాంఛ జీవితానికి ముఖ్యంకాదే! ఆలాంటి ఆలోచనలే కలుగలేదే! ఈ సుశీల ఏదో అతి విచిత్రమైన బాలిక. ఆమెలో ఏదో అద్భుతమైన ఆకర్షణ ఉంది.

బహుముఖ్యమైన కారణాలనల్ల స్త్రీ పురుషులలో ఆకర్షణ ఉద్భవిస్తుంది. రూపసౌందర్యమూ, అవయవ సౌష్ట్యమూ, ఆకారపుతీరూ, కంఠమాధుర్యము, గుణగణాదులు, చేష్టలు ఈలా ఎన్నో కారణాలుండవచ్చును. సుశీల తనలో వశుత్వభావాలకు దోహదమిచ్చింది.

ఆలోచనలు సముద్రతరంగాలై, పోటుపోటులై ముంచెత్తుకువచ్చాయి బుచ్చి వెంకట్రావుకు.

తాను సినీమాకంపెనీ పెడుతున్నట్లు వద్దకు తెలియదు. ఆ పెటబోయే కంపెనీతో చక్కని చిత్రంతీయాలి.

అందులో పద్మ భాగంపుచ్చుకోవాలనికదా తనకోర్కె !
కాని సినిమాకంపెనీని స్థాపించి పూనుకోడం ప్రత్యేకం
సుశీలకోసం. సుశీల తనకు ఇంకా దగ్గిరగావనుంది. సుశీల
కథానాయకురాలుకావాలి. కాని తనభార్యకంతం ఆ కథలో
భాగంకావాలి.

బుచ్చి వెంకట్రావు అనేక సినిమాకంపెనీలు పరిశీ
లించిచూచాడు. అనేక సినిమాసంస్థలు కుక్కగొడుగుల్లా
ఉద్భవించి మరునాడు మాయమైపోతున్నాయి. కొన్ని ఏదో
రకంగా తంటాలుపడుతున్నాయి. కొన్ని చచ్చిచెడి చేయం
గల విన్నపాలై ఒక బొమ్మతీసి మాయమైపోతున్నాయి.
ఆబొమ్మ లాభంతెస్తే డిస్ట్రిబ్యూటరు గుంజుకుంటాడు.
విజయవంతమైన చిత్రంకాకపోయినా, ఆ చిత్రంవల్లనే
డబ్బుగుంజుకోగలడు డిస్ట్రిబ్యూటరు.

ఒక కంపెనీపెట్టి చిత్రంతీయడం ప్రారంభిస్తే ఎంత
మహోత్సవంలా అయిపోతుందో! వేలకొలదిజనులు చిత్రం
నిర్మించడానికి కావాలి. అందరూ నిర్మాతకు దాసానుదాసు
లవుతారు; కాదులు, రిహార్సల్సు, తారలురావడం, పోవడం,
చిత్రంలో ఒక్కొక్క సంఘటన తీయడం! దానికై సెటింట్స్
గులు, ఆ వెనక దర్శకుడూ, ఛాయాగ్రాహకుడూ, శబ్ద
గ్రాహకుడూ కార్యక్రమానికి ఉపక్రమించడం, అంతకు
ముందు నగలు, నాణ్యాలు, దుస్తులు, సేకరించి సిద్ధం అవ
డం! స్త్రీ పురుష తారలకు వేషాలువేయడం, సెటింగులలో
దీపాలు అమరించడం, ఆ దీపాలతో పగటిలాచేయడం,
ఆ రేపేస్తూఉండడము! ఒక్కొక్క సెట్టుకు సంబంధించిన రంగా

లన్నీతీయడం! ఎంత గడబిడ! ఈ గడబిడకంతకూ ఆతడు తాను నాయకుడు. అందరూ ఆతనిచుట్టూమూగాలి. అతన్ని కొలవాలి, పొగడాలి, గౌరవించాలి. ఆతడు సంపూర్ణాధికారి.

ఇదీ బుచ్చి వెంకట్రావు హృదయాంతరాన ఉదయించిన గాఢమైనకాంక్ష.

పద్మావతి యాత్రకువెళ్ళిన అయిదనరోజున సుశీల రాధాకృష్ణలు ఇద్దరూ బుచ్చి వెంకట్రావుదగ్గరకు వచ్చారు. రాధాకృష్ణ తానే తనకారును నడుపుకొంటూవచ్చాడు.

“రండి, దయచేయండి!” అంటూ వచ్చి వెంకట్రావు వారిని లోనిహాలులోనికి తీసుకొనిపోయినాడు.

రాధాకృష్ణ :—వెంకట్రావుగారూ, త్యాగరాజనగరంలో మొదటిరకం మేడ ఒకటి కుదిర్చాను. శుభముహూర్తం చూచి మనం పని ప్రారంభించడమే!

వెంకట్రావు:—ఫప్పు! శుభముహూర్తం చూడండి !

రాధాకృష్ణ:—మీదగ్గర ఇప్పుడు ఎంతడబ్బు సిద్ధంగాఉంది చెప్పండి ?

వెంకట్రావు:—ఇరవై అయిదు వేలున్నాయండి.

రాధాకృష్ణ తెల్లబోయినాడు, “ఇరవై అయిదు వేలతో మనం ఏంచేయగలం బుచ్చి వెంకట్రావుగారూ? పని ప్రారంభించిన పదిరోజులకుకూడ సరిపోదే!” అని ఆతడు కాలుస్తున్న సిగరెట్టు సగంపై గాడందనగానే బూడిదరాల్చు గిన్నెలో పారవేసినాడు. “ఒక లక్షైనా పెట్టుబడితో ప్రారంభిస్తారనుకున్నాను!” అని అతడు కుర్చీలో కూలబడ్డాడు.

“నాదగ్గర లక్ష ఎక్కడున్నాయి రాధాకృష్ణగారూ!

నా వ్యాపారానికి అవసరమైనసోమ్ము అరవై నేలు. ఆ సోమ్ము మారుతూఉంటుంది. ఏర్పరచుకొన్న జీతమూ, నావంతు లాభమూ, ఖర్చులుపోను మిగిలింది ఇరవై అయిదు వేలున్నాయి. అదిపెట్టిమాత్రమే సినిమా ప్రారంభించ గలను. మీరు ఇతరభాగస్వాములను తీసుకువస్తామన్నారు కాదా?" అని వెంకట్రావు రాధాకృష్ణను పుచ్చచేసినాడు.

సుశీల నెమ్మదిగా వారిరువురదగ్గిరకు వచ్చింది. ఇంత వరకూ ఆమె ఇటూ అటూ పచాచుచేస్తున్నది. "నాపేర వేసిన ఆరువేలూవేసి, నేనూ భాగస్వామిని అవుతాను. రాధాకృష్ణగారిదగ్గిర అయిదువేలున్నాయి. అంతవరకూ ఆయన వేస్తాడు. నా జీతమూ, రాధాకృష్ణగారిజీతము నిర్ణయించి అదికూడా కంపెనీవాటాలు చేయవచ్చును." అని ఆమె గోడకుకట్టిన ఒక నవీనచిత్రం చూస్తూ నిలబడింది.

"మీ ఇద్దరిడబ్బూ వేయడం అన్యాయం. అదీకాక మీకు ఈయబోయే జీతాలుకూడా వాటాగా చూసుకోడం మరీ అన్యాయం. నాతంటాలు నేను పడతాను. ముహూర్తం పెట్టించండి. మనం ఏర్పాటుచేసుకొన్న మేడలో పనిప్రారంభిద్దాము" అంటూ వెంకట్రావు లేచి "రండి ఆమేడ చూచి వద్దాము" అని పూర్తిచేశాడు.

3

సినిమాకంపెనీ ప్రారంభమైంది. ప్రారంభోత్సవానికే మూడువేలయింది. తారలకూ, తారకులకూ ప్రారంభరుసుములు ఎనిమిదివేలయ్యాయి. స్టూడియోకు అడ్వాన్సు

అయిదు వేలిచ్చాడు. రాధాకృష్ణ దర్శకుడు. తెలుగు చిత్రాలకు ఎవరు దర్శకులు కాలేరుగనుకా. చిత్రంకూడా గట్టిగా గీయలేని ఒక చిత్రకారుడు, కళాదర్శకుడు, సంగీతదర్శకుడు రాధాకృష్ణే !

పెళ్ళుమని ప్రారంభమైంది బుచ్చి వెంకట్రావు “నవీన చిత్రాఫిలుమ్సు” కంపెనీవారి ‘దేవాలయం’ అనే చిత్రం. ‘మందాకిని’ స్టూడియోలోతీయడం ఏర్పాటయింది. మొదటిరోజు ఘాటింగు ఒక మంత్రిగారు ‘మీట’ నొక్కి ప్రారంభిస్తారుట.

కథకు పేరుపెట్టారు. కథ ఏమిటో ఎవరికీ తెలియదు. ముందర రాధాకృష్ణ పాటలవరసలు నిశ్చయంచేశాడు. మూడు డాన్సులన్నా ఉండాలన్నాడు రాధాకృష్ణ !

“కాదయ్యా ! మొన్న లక్షలు ఆంధ్రదేశంలో గణించిన ‘కొట్టడా’ అనే అరవచిత్రంలో ఎనిమది డాన్సులు, పదహారు పాటలు ఉన్నాయి. మనచిత్రంలో ఆఖరికి ఆరు డాన్సులు, పన్నాలుగుపాటలన్నా ఉండకపోతే ఎట్లాగూ?” అని అసిస్టెంట్ డైరెక్టరు రామచంద్ర అన్నాడు.

“కథరాయడం ఎవరు ? వాటికి మాటలూ పాటలూ రాయడం ఎవరు ?” అని బుచ్చి వెంకట్రావు అడిగినాడు.

“కథ నేనే ఇంగ్లీషులో రాస్తాను. డైలాగుకూడా నేనే ఇంగ్లీషులో రాసిపారవేస్తాను. అవి తెలుగులోకి మార్చడమేగా ! కాస్త కథలు దిట్టంగా రాస్తున్నాడు మా మేనల్లుడొకడు. ఈమధ్య ప్రతిపేపరులోనూ వాడికథే!వాడు

రాసిన 'గజ్జెల చప్పడు' 'మ్యావుమ్యావు' 'పైటకొంగు' 'కుచ్చెళ్ళు!' 'రాత్రివేళ!' అనే కథలు మా రంజుగా ఉన్నాయి. వాడే నా డైలాగు తెలుగులో పెడతాడు." అని రాధాకృష్ణ అన్నాడు.

"కథలో మూడు ప్రేమదృశ్యాలు. రెండు ఆకాశంలో ఎగరటాలు, అయిదన్నా కత్తియుద్ధాలు, రెండు గుఱ్ఱస్వారులు, నాలుగు విరహతాపాలు ఉండాలి. లేకపోతే రక్తి కట్టదు" అని రామచంద్ర అన్నాడు.

"ఒక రాజభవనం. మూడు పల్లెటూళ్ళు, రెండు అడవులు, రెండు పడవసీనులు, నాలుగు పల్లెటూరి ఇళ్ళు" ఇది ఉండితీరాలని కళాదర్శకుడన్నాడు.

వీకాదశ గుచ్ఛము

1

ప్రత్యూషశీతల మధురపవన బాలికలులా పద్మావతీ,
శ్రీమతి కరుణామయీ ఎగ్మూకుసేషనులో దిగినారు.
వారితో నరసింహమూ రీ దిగినాడు. అందరూ టాక్సీమీద
ఆంధ్ర మహిళాసభా కేంద్రానికి వచ్చారు. పద్మా, శ్రీమతు
లక్కడ దిగిపోయినారు. నరసింహమూ రీ మేషారు మైలా
పురంలో ఒక హోటలులో దిగినాడు.

ఆ సాయంకాలం పద్మావతి భర్త సినిమాకంపెనీ
పెటినవిషయం, ఆ ప్రారంభమహోత్సవం, అన్ని పత్రికలలో
చదువుకొన్నది. ఇంక ఆ ఊళ్ళో నిలవలేక, ఆరాత్రి విద్యా
లయ ప్రధానాచార్యిణిగారితో సమాలోచించినది. ఇంక
వారందినాలకు బాలికలనుతీసికొని శ్రీమతిగారు కాశీ వెడ
తారు. అంతవరకు తాను మదరాసులోఉండడం భావ్యం
కాదనీ, ఆ మరునాడే నరసింహమూ రీ మేషారుని తీసుకొని
తాను కాశీ వెళ్ళిపోతానని మనవిచేసుకొన్నది. ప్రిన్సిపాల్
గారు అందుకు ఒప్పుకొన్నది.

ఆ మరునాడుదయం గ్రాండ్ ట్రంక్ ఎక్స్ ప్రెస్
బండిలో రెండవతరగతిలో పద్మ, తన్ను తండ్రికన్న ఎక్కు
వగా సంరక్షించే నరసింహమూ రీ మేషారుతో బయలు
దేరింది.

భర్తంతు ఎందుకో తనకో భయం! తనకు తన భర్తపై ప్రేమ నశించేపోయిందా?

సేషనులోనికి జాజిమల్లి మొగ్గలదండలూ చేరులూ అమ్మకానికి వచ్చాయి. ఆ బాలిక మతిపోయినట్లు అమ్మకానికివచ్చిన జాజిమల్లెపూలన్నీకొన్నది. తానున్న ఆడవాళ్ళ సెకండుక్కాసు కంపారుమెంటంతా ఘు మ ఘు మ లా డి పోయింది. ఏనాటినుండో తన జీవితంలోనికి ప్రసరించివచ్చి చేరిన ఆలోచనలు, కళలు, ఆశలు, ఆశయాలు, సంఘోషాలు, దుఃఖాలు ఒక్కసారిగా ఆ మధురసుగంధాలతో కలిసి పైకి పొంగివచ్చాయి. తన బావ తనకు అవతారపురుషుడుకాదా! తన బావ తనకు వీరాధివీరుడుకాదా! తన చిన్నతనంలో తన బావకోసం తిండి నిద్రామాని ఎదురు చూడలేదా! తన బావకు వేరువేరు సంబంధాలువస్తే, అంత చిన్నతనంలో, తనకు బాలికల బ్రతుకులోఉన్న గుబాళింపులు అర్థంకానిరోజుల్లోనే ఎంత బాధపడిపోయింది! తన బుచ్చివెంకులుబావ, తన సముద్రదేవుడు, తన జాజిమల్లెల పొదరింటికాడు, తన పూర్ణిమల చంద్రుడు తనకు దూరం అయిపోతే తాను బ్రతికి లాభంఏమిటి?

ఈ రైలుఎక్కేసరికి తనకు ఈ విచిత్రమైన ఆలోచనలు ఏమిటి? అవును కొత్తగా కావలిలో తానూ తనభర్తా కాపురంచేసేరోజుల్లో, ఏటిలో పడనమీద కలిసివెళ్ళిన ప్రతి నిమేషమూ, తనకు ఏనో మధురమధురమైన ఆలోచనలు కలిగేవి. పక్కనే శ్రీకృష్ణునిలా తన బావ! తాను రెండేడ్ల బండ్లిపై బావతోకలిసి తమణుకు వెదుతూఉన్నప్పుడూ ఈ

దీతిగానే ఆలోచనలు, మద్రాసులో తామిద్దరూ కొత్తగా
కాపురంపెట్టిన దివ్య ముహూర్తాలలో తానూ తనభార్య
వెనకసీటులో జైవరూ, నరసింహమూర్తి మేష్టాదుముందు
కూర్చుని కంచి, కాళహస్తి, తిరువతి వెళ్ళినప్పుడు, అలా
అలా కారు మహావేగంలో వెళ్ళిపోయేసమయంలో, తాను
తన బావవల్లో తలపెట్టుకొని, ఆకాశంలా గంభీరమైన ఆతని
మోము చూస్తూ ఏవేవో అద్భుతమైన ఆలోచనలలో మునిగి
పోయింది. తనబావ! తన బావ! జాజిపూవులు, సన్నజాజులు,
జాజిమల్లెలు! తన బావ సినీమాకంపెనీపెట్టినాడని నరసింహ
మూర్తిమేష్టా రన్నారు.

ఎందుకు సినీమాకంపెనీ?

ఎందుకు ఆ గొడవంతా నెత్తిమీదపెట్టుకొన్నారు
తన బావ!

ఎన్ని లక్షలో ఖర్చు?

తాను తనకు ప్రాణమూ ఆత్మఅయిన బావనువదిలి
ఆలా దూరంగా వెళ్ళిపోతే తన బావ సినీమాలుపెడతాడు,
నాటకాలూ పెట్టవచ్చును. ఇదంతా తనతప్పు.

తనకు 'గీతాదేవి' అని బిరుదు. తాను సంగీతకళా
నిధిగా పేరు సంపాదించింది. అంతకూ ఎవరుకారణం? ఎవ
రమ్మా తన జీవితం ఇంతచిత్రంగా మార్పుచేసి, తన కీ పెద్ద
ఆలోచనలు ఆలోచించేశక్తి నిచ్చింది? బావ! తన బావ!

గ్రాండ్ ట్రంక్ ఎక్స్ ప్రెస్ అతివేగంగా వెళ్ళిపో
తోంది. కొత్తరకం కెనడా రైలుఇంజను అతివేగం.

ఈనాడు జీవితమే అతివేగం. ఎన్నిజన్మలకో కలగ

వలసిన సంస్కారం ఈనాడు తనకు ఈ కొద్దిసంవత్సరాల లోనే చేకూరిందే.

రైలు గూఢూరు వచ్చింది. పక్క మగవారిసెకండు క్లాసులోఉన్న నరసింహమూ రిమేషూరు వచ్చి “భోజనం వస్తుంది. భోంచేసేయి తల్లీ!” అన్నాడు.

“మేషూరు! బావగార్ని నేను చూడకుండా బయలు దేరాను!”

“నిజమే! అంతతొందరగా బయలుదేరాం మనం మరి!”

“మీరై నా నాకు గట్టిగా చెప్పలేదేమండీ!”

“నేనా! నేనా?”

“పోనీలెండి, మీకుమాత్రం ఏం తెలుసు నామనసు? ఏమిటో ఇంతతొందరపడిపోయాను!”

నరసింహమూ రిమేషూరు పూనంగా స్లాట్ ఫారంలో చూడనిచూపులతో ఎవరికొరణో చూస్తున్నాడు.

“బావగారిని నన్ను ఏరోప్లేనులో వచ్చి కలుసుకో మంటే!”

“వస్తాడా?”

“ఇక్కడే ఒక టెలిగ్రాం ఇవ్వండి!”

“ఏమని?”

“నాకు చూడాలని బెంగగాఉందనీ, ఇద్దరంకలిసి కాశీ, ప్రయాగా, బృందావనం, మధుర, గోకులం మొదలైనవి చూడాలనీ!”

“పరీక్షి లైనవరకూ చూడడం ఏలాపడుతుంది? అప్పుడే వసానం టే?”

“మీరు తెలిగ్రాం ఇవ్వండి మేస్టారు!”

“నువ్వు మదరాసులో ఆతణ్ణి చూడకుండా వచ్చే శావు! ఇప్పుడు చూడాలని అంటే, ఆతడు—”

“ఎందుకండి ఈ కుశ్శకలూ? నిజంగా నాకు ఆబుద్ధి పుట్టింది. మదరాసులో ఉన్నదేలేదు. పైగా సినిమాకంపెనీ పేరువినగానే కడుపులో దిగులుపుట్టికదా బయలుదేరాను!”

“సరే సరే!”

నరసింహమూర్తి మేస్టారు తెలిగ్రాం ఇవ్వడానికి వెళ్ళిపోయాడు.

2

“కళకు ప్రధానాశయం ఆనందం. ఆనందంచేకూర్చుకోడానికే సంగీతం, చిత్రలేఖనం, శిల్పం, కవిత్వం, నాట్యం, సినిమా, నాటకం మొదలైనవన్నీ!” అని సంగీతదర్శకుడు రాధాకృష్ణ అన్నాడు.

“సరేనయ్యా! కాని మా నరసింహమూర్తి మేస్టారు కళలన్నీ భక్తిరూపాలనీ, కవిత్వం సాలోక్యమనీ, చిత్రమూ శిల్పమూ సారూప్యమనీ, సంగీతం సామీప్యమనీ, నాట్యం సాయుజ్యమనీ అనేవారు. ఆ మాటలు నాకు నచ్చాయి. అట్లాగే మనకథ కొంచెం లోకానికి ఏదయినా ఉపకారంగా ఉండొద్దామరి!” అంటూ బుచ్చివెంకట్రావు, కాల్చే సిగరెట్టు ఆఖరుకాగా బల్లపై బూడిదగిన్నెలో వేసినాడు.

“ఇప్పుడువచ్చే సినీమాలు ఖక్కితో కూడుకొనిఉన్నాయనా మీ ఉద్దేశం?”

“ఖక్కిలేదూ బండలులేవు ! చచ్చుఫిల్ములు తీసిపారేస్తున్నారు. కూలీలుకూడా ఫిల్ములుచూడడానికి తాము సంపాదించుకొనే నాలుగురాళ్లు పారేసి వెడుతున్నారు. ఎంత డబ్బు బుగ్గిపాతాతోందో!”

“ఇవాళ మనంతీసేబామ్మ నీతిదాయకంగా ఉండాలనా మీ ఉద్దేశం వెంకట్రావుగారూ? అయితే మన లక్షా, బుగ్గిపాలయిందన్నమాటే !”

“అదికాదండీ ! మనం అల్లెకథ అందింగా ఉండాలి. మనలో అనేక ఉత్తమవిషయాలనుగురించి పరివర్తనంవచ్చేటట్టూ ఉండాలి. ఆలాంటికథ చాలాగొప్పది. నేను ఈమధ్య చాలా ఇంగ్లీషుసినీమాలు చూస్తున్నాను. వాటిలో కొన్ని ఎంతో బాగున్నాయి. పైగా ఆ కథలు ఎన్నాళ్ళవరకూ నన్ను వటుకువదలం దే! అదీవిషయం. అట్లాంటికథ అల్లాలి.”

“నేను రాసినకథ ఎల్లాఉందంటారు?”

“బాగా నేఉందనుకోండి, కాని అందులో అన్ని రుచులూ—”

“లేవంటారు, అదేమిటండీ! ఆ రాచకొడుకు దేశం చూడ్డానికి బయలుదేరాడు, దారిలో...”

“అబ్బబ్బా! ఏమిటండీ ఈ రాచకొడుకులు వాళ్ళూ! ‘అనగా, అనగా’ అని మాఅవ్వ కథలు చెప్పేది. ఆ కథల్లో రాచకొడుకులు దేవతల్లా తోచేవారు. ఇప్పుడువచ్చే సినీమాల్లో రాచకొడుకులు నాగేశ్వర్రావులే కాదండీ ! రాచ

కొమరితలు అంజలీలూ, దేవతాకన్నెలు వరలక్ష్మణులు !
అబ్బా విని ప్రాణంవిసిగిపోతోంది.”

“మనం విసగడంకాదుగదా ఆలోచించనలసింది !
ప్రజలందరూ విరగబడిచూడడం. వాళ్ళకు నాగేశ్వర రావులు
వీరాధిపీకులే, వాళ్ళ కఱకత్తులు నిశితమైన వీరఖడ్గాలూ!”

“అదేమిటండీ. రివాల్యూకుపెట్టుకొని కత్తియుద్ధాలూ,
ముష్టియుద్ధాలూ చేస్తారు. పైగా ఆ వేషాలేమిటి? లాగులు
కోట్లు. ఆ డ్రెస్సులు గవర్నరుగారి కోచీలు తోలే ప్యూనుల
వేషాలు, ఆ డ్యాన్సులేమిటి, ఆ పాటలేమిటి? ఛా ఛా!
భాషలోకూడా స్త్రీ పురుషుల సంబంధాలు అర్థమిచ్చే
మాటలూ, పాటలూ, రామచంద్రా మాకులంవాళ్ళ తిట్లు
కూడా అంత ఛండాలంగాఉండవు!”

“పెలిగ్రాం! సార్!” అని వీధిలోనుండి కేక విస
బడింది.

బుచ్చివెంకట్రావు, రాధాకృష్ణ, వెంకట్రావు మేడ
మీద పద్మావతి కాశీప్రయాణంచేసేరోజున సాయంకాలం
నాలుగుగంటలకు, సినీమావిషయాలు చర్చించుకునేందుకు
కలుసుకొన్నారు. అప్పుడే ఈ తంతివార్తవచ్చింది. అది
రాధాకృష్ణ అందుకొని, కాగితంతీసి, మడతవిప్పి చదివి
నాడు. “పద్మావతి ... పరీక్ష ... కోసం... కాశీ... వెడు
తున్నది...నిన్ననే...రామేశ్వరం...నుండి రాక ... నేను
కూడా... వెడుతున్నాను...నిన్ను...చూడాలని...ఆదుర్దా
వడుతున్నది...అక్కడ...చూడటం...వీలు...లేకపోయింది
వెంటనే...విమానంలో...బయలుదేరి ...ఢిల్లీలో...కలు

సుకో...నరసింహమూర్తి" అని ఉంది. "తంతి సూక్ష్మాకు
రై త్వే సేవనునుంగి ఇచ్చినట్లున్నది వెంకట్రావుగాచూ!"

"మీరు వెంటనే బయలుదేరి వెళ్ళడం మంచిది!" అని

రాధాకృష్ణ అన్నాడు.

"ఎక్కడికి?"

"ఢిల్లీ."

"ఇప్పుడు వెళ్ళమంటారా?"

"ఆ, ఢిల్లీ లోకలుసుకొనే మీరు ఒకటిరెండురోజులు
అమ్మాయిలోఉండి వెంటనేరావచ్చును. కాశీవరకూ వెళ్ళి
దిగపెటిరండి!"

"ఇదో దండగా?"

రాధాకృష్ణ మాటాడలేదు. వదిలిమిషాలాగి, "నేను
ఇంటికి వెడతాను. ఇంటిదగ్గరేఉంటాను. మీరు వెళ్ళదలచు
కొన్నదీ లేసదీ, నాకు 'ఫోను' చెయ్యండి!"

"సరేలండి!"

రాధాకృష్ణ వెళ్ళిపోయినాడు.

ఒక్కసారిగా విరుచుకుపడే సముద్రకెరటాలులా
ఆలోచనలు విరుచుకుపడ్డాయి - వెంకట్రావుహృదయంలో,
ఏమిటి? ఎప్పుడునచ్చింది యాత్రనుంచి వద్దానతి? ఎందుకు
తన్నుచూడలేదు? ఆవెంటనే ఎందుకు కాశీవెళ్ళినట్లు?
తక్కినపిల్లలందరుకూడా వెళ్ళినారా?

ఆతడు తెలిఫోనుతీసి ఆంధ్రమహిళాసభను పిలిచి
నాడు. ఎవరో పలికినారు. కాశీకి పరీక్షకువెళ్ళే బాలికలు
ఇంకా వారంరోజులలోగాని బయలుదేరరని తెలిసింది.

కృతజ్ఞత తెల్పి, ఆతడు ఘోను పెట్టివేసినాడు.

ఆతని కేదో ఆవేదన ముంచెత్తుకువచ్చినది. ఎంత అద్భుతంగా పాడుతుంది తన పద్మ! తనదేనా పద్మ? పద్మ భారతానేనా? చిన్ననాడు తనతో ఆడుకున్న వయ్యారా లతో కులికిపోయిన సడుచేనా ఈనాటి పద్మ? పద్మను ఈనాటిస్థితికి తీసుకురావడమే తన కానాడు తపస్సు. ఆ పిల్లది, తన ఇల్లాలు, తమ ఇద్దరి చిన్నతనంలో దేవతలా ఉండేది. ఇప్పుడు దేవతకాదా?

ఆతడు ఒక సోఫాలో చతికిలబడినాడు. ఆ బాలికకోసం కాదూ తాను కావలిలో కాపురంపెట్టింది? తన పద్మకోసం కాదూ తాను లక్షాధికారికావాలని పట్టుబట్టి చివరకు జయము పొందినాడు! ఎందుకు తాను మదరాసువచ్చింది! ఆమెకు సంగీతంచెప్పించడం, ఆమెకు చదువు చెప్పించడం తనకు ఏ కవులూ వర్ణించలేని ఆనందంకలిగేది. ఆమెకు ఎన్నో ముద్దునుసు మురిపాలచీరలూ కొన్నాడు. ఆ చీరలు ధరించు కొని తలదువ్వుకొని, నగలు అలంకరించుకొని, పొడరు రాసు కొని, వాలుకన్నులతో, ఆ చక్కటి చక్కటిరూపంతో గుళ్ళోబొమ్మలా తన ఎదుటికివచ్చి “నేను నీకు తగినట్లు ఉన్నానా బావా!” అని తన్నడిగినప్పుడు తానా బాలికను నడుంపట్టి పైకి పువ్వును ఎత్తినట్లు ఎత్తేవాడు.

పద్మే తనకు భార్యకాకపోతే తాను తనవాళ్ళందరి మల్లనే గోచీపెట్టుకొని వట్టి తలపాగా చుట్టుకొని తెప్పమీద సముద్రంలోకి చేపలకోసం వెళ్తుండవలసినవాడేకద! సంగీతం చెప్పిస్తే అందులో ప్రపంచంలో అందరి ఆడవాళ్ళ

కన్న అమృతంగా పాడగలిగిందే! చదువు చెప్పిస్తే అన్ని తరగతులలోను మొదటిగావచ్చింది. చదువు లక్షాధికారుల కేనా సొత్తూ?

అతడు చివుక్కున లేచినాడు.

ఆ పద్మవిషయంలో తా నిట్టా బొత్తిగా పిచ్చివానిలా అయిపోయినాడేమిటి?

“జాజిమల్లి ప్,” “జాజిమల్లి ప్” అని వీధిలో పూల వాడు కేక వేసినాడు పిడుగుపడినవానిలా బుచ్చివెంకట్రావు మ్రాన్నడిపోయినాడు.

3

పద్మావతికి పూలంటే ప్రాణంకదా! అందులో జాజి మల్లి పూలంటే చెప్పలేనిఇష్టం. తన ఊటలో ఎన్నో జాజిమల్లి పందిర్లు పెంచింది. గులాబీలు, దాలియాలు, చేమం తులు, కా ర్నేషన్లు, ఆరురకాల బోగ్గెన్విల్లాలు కనకాం బరాలు ఎన్నిరకాల పూవులో!

ఎవరో నేర్పినట్లు ఆ పూలూ ఆకులూ గుత్తులుకట్టి కళాశాలలోపెట్టి బల్లలలంకరించేది.

తల్లో పూలచేరులు ఆమె అలంకరించుకోవాలి. ముడి వేసుకుంటే అర్థచంద్రంగా, జడవేసుకుంటే మధ్య కనకాంబరపు సూర్యబింబం, చుట్టూ రెండువరసల జాజిమల్లెలు.

కొందరు పూలుతోరణాలులా అసహ్యంగా ముడుచు కుంటారు. పద్మావతి దేవతాస్త్రీలా అలంకరించుకుంటుంది.

చిన్ననాడు కాడమలెలు ఎంతసొంపుగా దండలు
కట్టింది. 'పువ్వులదానా' అని తాను పద్దాలును పిలిచేవాడు.
పద్దాలుకు తనపైన ప్రేమేలేదా?
పద్దాలూ! పద్దాలూ!!

*

*

*

రైలు కొత్తరకపు కెనడాఇంజనుతో లోకాలు పడి
పోయినట్లు ముందుకుసాగిపోతోంది.

తన రైలుపెట్టెలో తనతో ప్రయాణంచేస్తున్న ఇద్దరు
అరవస్త్రీలు పద్మావతిని అరవంలో ఏవో అడిగినారు. ఏవో
నాలుగుముక్కలు పట్టుబట్టడానికాని పద్మావతికి అరవమేమీ
రాదు. ఆ పెట్టెలో ఐదుసీట్లే ఉన్నాయి. అయిదుగురు పద్మా
వతితోపాటు ప్రయాణంచేస్తున్నారు. ఒక అమ్మాయి మారు
వాడి అమ్మాయి, ఒక అమ్మాయి పంజాబీయువతి. వారు నలు
గురూకూడా ఢిల్లీకి ప్రయాణం. పద్మావతి మొదట ఢిల్లీకి
పోయి, అక్కడనుండి వెనక్కు కాశీ వెళ్ళడానికి నిశ్చయించు
కొని బయలుదేరింది.

అరవస్త్రీలలో ఒకతె ఇరువది రెండేళ్ళపడుచు. ఆ
యువతి పద్మావతి సంగీతకచ్చేరీ ఒకదానికి హాజరయింది. ఈ
గీతాదేవిగానం పరమాద్భుతం అని ఆమె అప్పుడే అనుకుంది.
రేడియోలో గీతాదేవి ప్రోగ్రాం వచ్చినప్పుడు ఎప్పుడూ ఆ
బాలిక అతిసంతోషంగా వినేది. వసంతకుమారి, పట్టమ్మాళూ
ఒకపైపూ, గీతాదేవీ, సుబ్బలక్ష్మీ ఇటుపైపూ, వీరు నలు
గురూ స్త్రీ గాంధర్వరాజ్యాలకు మహారాణులు అని ఆ
బాలిక అనుకొన్నది. ఎంత అరవబాణీకి శిష్యురాలైనా ఈ

గీతాదేవిలో నిజమైన తెలుగుబాణీయొక్క మహామంత్రిత మాధుర్యం ఏదోఉంది అనుకొన్నది. ఈనాడు ద్రవిడ ప్రజా లోకం ఈ తెలుగుబాణీకి ముగ్ధులవుతున్నారు. అది సంగీత సంప్రదాయ సభాసంఘం కాకపోవచ్చుగాక. కాని అరవ సిసీమాలలోపాడే భానుమతి, సూర్యకుమారి, కన్నాంబ, బాలసరస్వతి, లీల ద్రావిళ్ళను మాయకమ్మినట్లు తమ తీయనిపాటల మంత్రాలతో కటివేశారు.

నిజమైన సంప్రదాయం దెబ్బతింటున్నది సత్యమే! అయినా గాలి ఎటు వీస్తోందో తెలియటంలేదూ!

“ఏమండీ మీపేరు గీతాదేవికామా?” అని ఆ మీనాక్షి అమ్మాళ్ ఇంగ్లీషులో పద్మావతిని ప్రశ్నించింది.

“అవునండీ. మీపేరు?”

“మీనాక్షి. ఈవిడ మా వదినగారు, పర్వతవర్ణ నమ్మాళ్. ఆవిడ భర్త మా అన్నా, మా వారూ, ఢిల్లీ సెక్రటరేట్లో ఉద్యోగాలు చేస్తున్నారు.”

“నేను కాశీకి మెట్రీక్యులేషన్ పరీక్షకు వెడు తున్నాను.”

“చాలా సంతోషం.”

“నాపేరు మీకెట్లా తెలిసింది?”

“మీ కచ్చేరీకి ఓదానికి వచ్చాను. ఎంత గొప్ప పాటండీ మీది!”

“తెలుగువారి సంగీతం మీకు నచ్చిందా?”

తెలుగువారి సంగీతమూ, అరవవారి సంగీతం అని అద్భుతమైన సంగీతాలకు తేడాలుఉంటాయా? బాణీలు

తేడాలుఉండాయి. మీ వేషం వేసుఅయినా మనం ఇద్దరం భారతస్త్రీలమే కాదండీ!”

ఇంతలో ఆ పంజాబీ అమ్మాయి వీరిద్దరిదగ్గరకు వచ్చి కూర్చుని “మాది ఒకనాడు లాహోరు, ఈరోజు మదరాసు కాపురం. ఢిల్లీలో మానాయనగాడు మిలిటరీలో ఉన్నారు. కెప్టెన్! మావారు ట్రిప్లి కేనులో కొత్తగా బట్టలదుకాణం పెట్టుకున్నారు. బాగా లాభంవస్తోంది, మేం త్యాగరాజనగరులో ఉంటున్నాము. మదరాసువచ్చి రెండేళ్ళపైన అయింది. అరవబాలికలు, తెలుగుబాలికలు మాతో ఎంతో ఆప్యాయంగా కలిసిఉంటున్నారు. అందరమూ భారతీయాంగనలము అన్నమాట ప్రతిఅక్షరమూ నిజం” అన్నది.

“షాడండీ” అని రెండవ అరవ అమ్మాయి కోరింది. రైలు వేగంగా బిట్రగుంట దాటి వెళ్తోంది.

పద్మావతి రైలుహోరుకు శ్రుతికలిపి కోడిరాగం ఆలాపన ప్రారంభించింది. ఆ రాగం అరగంట పాడింది. తరువాత తానం ఎత్తుకుంది. తానం ఇరవైనిముషాలు సాగింది. ఆవెనక పల్లవి ప్రారంభించింది.

వంగోలు దాటిపోయింది.

పల్లవి ఒక అరగంట సాగింది.

సేషన్లు వెళ్ళిపోతున్నాయి.

రైలు మహావేగంతో సాగిపోతుంది.

ద్వాదశ గుచ్ఛము

1

రైలు వేగంగా సాగిపోతోంది. పద్మావతిహృదయంలో ప్రత్యూషం ఉదయించేట్లులే లేదు. తన బావ ఢిల్లీ రాక పోతే? తన బావకు తానేమీ పనికిరాకపోతే? పురుషునకు స్త్రీగాని, స్త్రీకి పురుషుడుగాని ఒక్క స్త్రీపురుష సంబంధా ర్థానికేనా ఉద్భవించింది? అయితే పండులవలె, ఋషిదంప తులవలె జీవించే వృద్ధులైన భార్యభర్తలగతి?

బ్రహ్మచారిణులై, విధవాత్వాన యోగినులై జీవిస్తూ, జాతిసేవచేసే ఉత్తమస్త్రీలజీవితాలు అర్థములేనివేనా? మానవజీవితం తీగెలలుకుపోయిన నికుంజమువంటిది. బహుశ లతాపూర్ణ నికుంజములో ఏ తీగను విడిగా పరిశీలించగలమూ అని పద్మావతి భావించుకొన్నది.

రైలులో తనతోటి ప్రయాణీకులైన ఈనూత్న స్నేహి తురాండ్రు తన్ను సంగీతంపాడమని ప్రార్థించినప్పుడు, తాను పాడుటకు సందేహించలేదు. వా రా పాటవిని ఆనందంలో ఏవో లోకాలలో తేలిపోయామని ఉప్పొంగిపోతూ తన్ను మెచ్చుకొన్నారు. భగవంతుడు తన కా గాంధర్వమహిమను ప్రసాదించింది ఏదో ఉత్కృష్ట సేవ జగానికి అర్పించమనే కదా! ఎంతకాలం తాను నీడలనుచూచి భయపడి పారి పోవడం? తనబావ ఢిల్లీలో తన్ను కలుసుకుంటాడా సరేసరి,

ఆతనికి నిజమైన సైదోడ్, ఆతని నీడలనుండే సంఘ సేవలో మానవజాతికి సాష్టాంగమవుతుంది. తన్ను కలుసుకోలేకూ- తాను ఒంటిగానే బ్రతుకుదాకుల ప్రయాణిస్తూ జాతికి పరిచర్యచేస్తుంది, చదువు పూర్తిచేస్తుంది. సేవచెయ్యాలనే అనుకుంటే, చేసే దీక్షకలవారికి మార్గాలూడేన్నాయి. మార్గాలలో మహా తమమైసవీ డేన్నాయి.

ఇంక తన బావను దూరంనుండే ఆరాధించుకుంటూ తన సేవామార్గాన్ని అనుసరించిపోతుంది.

మనుష్యులెంత దగ్గిరవారైనా వారిహృదయాలు ఇనప గోడలవెనకడన్నట్లు ఉంటాయి. ఆ హృదయాలు తామన్న ప్రేమార్ద్రతాపూర్ణములై కరిగిపోతాయని నమ్మినంతసేపూ ఆ హృదయాలు ఆ రీతిగానే ప్రత్యక్షమవుతూ ఉంటాయి. ఎదుటి జీవితాలలో అర్థములేని ఏదో ఒక సంఘటన సంభవించేసరికి, ఆ సంఘటన ఇవతలిహృదయాలకు కోటి క్రీసీడలు కమ్ముకొని దర్శనమిస్తుంది. ఇంక వీరికీ వారికీ ఇంతవరకూ ఉన్న సామరస్యం మాయమై, కాకోలంవంటి విషం ఉద్భవిస్తుంది. తాము గరళకంఠులై ఎవ రా విషం ఆస్వాదించుకోగలరు ?

తనబావ తన్ను ప్రేమించడంలేదని తా నెందుకు నిర్ధారణచేసుకోగలిగింది ? పద్దాలు నిట్టూర్చింది. రైలు స్టేషనులో ఆగుతూనేఉంది. యోజనాలను అంగుళాలు చేస్తూ సాగిపోతూనేఉంది.

తాను మాత్రం తన బావను అంతుఎరగని గంభీర ప్రేమతో ప్రేమించిఉంటే, తన కెందుకు బావంటే విసుగు

జన్మించింది? బావంటే ఏదో భయం వేసి ఏదేని సాకుతో, బావను విడిచి పారిపోయింది! ఎట్లు విడిచి ఉండగలిగింది తాను? ప్రేమకోసం సర్వమూ ఆహుతిస్తారన్నమాట వట్టిది. గాఢంగా కోరిన ఏ సంఘటనకోసమైనా మనుష్యుడు తన జీవితం కొంత ఆహుతిస్తాడు. ధనం, పదవి కోరినవాడు తన గౌరవం, తనలోని ఉత్తమ మానవత్వం నాశనంచేసుకొంటూనే ఉన్నాడు.

ఇప్పుడు పద్మావతిలో బాలికాత్వము జారిపోయింది. ఆమె మనస్సులోని మంచులు దెసలకు ప్రవహించి మాయమై నాయి. చిన్ననాటినుండి తన నాయకుడు బుచ్చివెంకటలు బావే! అతడు తనకై ఆతనికై తాను, మెట్లెక్కుతూ పైకి నడిచివచ్చాడు. తాము చిన్ననాడు ఆడుకోన్న సముద్రానికి మేరలు చిన్నవి. ఈ నా డవి విస్తరించి గడపలను దాటి పోయాయి.

ప్రతి జీవితమూ ఇంకో జీవితంతో చేయి అంది పుచ్చు కొని మెట్లెక్కిపోవలసిందే. అదే మానవుని నిత్యలీల! అదే భగవంతుని నిత్యభేల! అనుకుంది ఆమె చిన్నబిడ్డలా. ఆమె హృదయం శాంతిపొందింది.

రైలు వేగంగా సాగిపోతూ ఉంది.

2

బుచ్చివెంకట్రావు ఆకాశపథంలో మహావేగంగా ఉత్తరానికి ఎగిరిపోతున్నాడు. నరసింహమూర్తి మేష్టారి తెల్లిగాం అందిన వెంటనే కారుమీద విమాన కార్య

లయానికి పోయి, వెంకట్రావు ఢిల్లీకి టికెట్టు కొనుక్కున్నాడు. ఆ మర్నాడు ఉదయమే విమానం అందుకొని ప్రయాణం సాగించాడు.

క్రింద ఎన్నిపట్టణాలు, నదులు, కొండలు వెనక్కు పరుగుడుతున్నాయో! పొలాలూ, అడవులు, జిల్లాలూ, రాష్ట్రాలు వెనకనేఉండిపోయాయి. ఆలాగే తన బ్రతుకులో ఎన్నో కాంక్షలు, బాధలు, ఆనందాలు, సంఘటనలు వెనక్కు వెళ్ళినా, అవన్నీ ప్రయాణమార్గంలో ఉండనే ఉన్నాయి. అదేరీతి తన జీవితంలోని సంఘటనలూ ఆలాగే ఆ వెనక సంవత్సరాలలో ఉండిపోయాయో ఏమో? మనుష్యుడు వెనక్కు వెళ్ళడం నేర్చుకుంటే, ఆ జీవితయానంలో మళ్ళీ ఆ సంఘటనలన్నీ సంభవిస్తాయా? తన తల్లిదండ్రులు వెనకటి ప్రపంచాన్ని ప్రత్యక్షంచేస్తూనేఉన్నారా కదా !

తాను తన గ్రామంలో తల్లిదండ్రులకు, అన్నదమ్ములకు చక్కని పెంకుటిల్లుకట్టించి ఇచ్చాడు. మామగారికీ, చాలామంది చుట్టాలకూ తన రొయ్యపప్పు, ఎండుచేపలూ ఎగుమతికంపెనీలో వాటాలుఇచ్చాడు. తనలో వాటాల వారందరిదగ్గర కొద్దోగొప్పో సొమ్ము నిల్వఉండి. ఆ వాటాదార్లందరూ చిన్నచిన్న పెంకుటిళ్ళు కట్టుకున్నారు, కాని వారందరూ ఇంకా పల్లీయులే. ఇంకా పుట్టగోచీలు పెట్టుకుని తన చుట్టాలు, పెద్దలూ చిన్నలూ అందరూ సముద్రంవేటకు వెడుతూనే వున్నారు. ఆలా పల్లీయులు సముద్రంవేటకు వెళ్ళకపోతే తన కంపెనీ దివాలాతీసిందన్నమాటే !

తన పల్లెవారిలోనుండి ఇంగ్లండులోవలె ఉత్తములైన

నావికులు తయారుకావాలి. చదువులు లేకపోవడంచేతనే కదా తనవాళ్ళని ప్రభుత్వం యుద్ధనౌకా నావికులుగా జేర్చుకొనకపోవడం. కులమత వైషమ్యాలవంటి ఈ నికృష్ట జీవితానికంతకూ చదువులేకపోవటమే కారణం. తన పద్మ చదువుకొన్నది. చదువుకుంటుంది. తాను చదువుకొంటున్నాడు. ఈ పరీక్షలు చదువులో ముందుకు ప్రయాణం చేయించగల మజిలీలవంటివి. తన పద్మ బి. ఏ., ప్యాసవుతుంది. తానూ తనపద్మా దేశాలుతిరుగుతారు. తన కంపెనీ బాగా ఏర్పాటుచేసి, తానూ తన పద్మా అమెరికాకో, ఇంగ్లండుకో పోయి అక్కడ చేపలవిషయమూ అందుకు సంబంధించిన సముద్రజ్ఞానమూ, సముద్రయాన ప్రావీణ్యతా నేర్చుకుని రావాలి. అప్పుడే తనదేశానికి తా నేదైనా సేవ చేయకలడు. తనకు ఉద్యోగాలు అవసరంలేదు. తన కంపెనీ మంచిలాభాలు తెస్తున్నది. తాను ఇదివరకు కంపెనీల వారి వలె పల్లెవారిదగ్గర అతిచవకగా కొని, అతిలాభంగా అమ్మటంలేదు. తా నన్ని కంపెనీలకన్న ఎక్కువఖరీదులకు కొంటున్నాడు. లాభసాటికి పరదేశాలకు ఎగుమతిచేస్తున్నాడు. చీనాకు, జపానుకు, బర్మాకు, మలయాకు, సింహాళానికి, జావాకు తనసరకు రవాణాఅవుతోంది. తాను ప్రభుత్వానికి లెక్కలన్నీ సరిగాచూపించి, ఇవ్వవలసిన పన్ను సకాలంలో ఇస్తున్నాడు. తనకు రాజకీయాలు అనవసరం, ఆంధ్రరాష్ట్రంవిషయంలోమాత్రం తనకు తీరనికోర్కె ఉంది. మద్రాసులో సగపాలు తెలుగువారున్నారు. అయినా

మద్రాసు తెలుగువారిది కాకపోవడమేమిటి? పోనీ కొంద రన్నట్లు సగంసగం పంచితే, ఉభయరాష్ట్రాలవారికీ మేలు. ఏ రాష్ట్రంవారిదైనా మద్రాసు దెబ్బతింటుంది. చివరకు ప్రత్యేకరాష్ట్రమైనా మదరాసు హీనస్థితి పొందుతుంది. రెండురాష్ట్రాలకు ముఖ్యపట్టణమైతే మద్రాసు ఇప్పటికన్న మహోన్నతస్థితి పొందుతుంది. లేనిపోని అహంభావాలు పెట్టుకొని మనుష్యులు తామూ నాశనపకాతారు. ఇతరు లనూ నాశనంచేస్తారు.

ఏమిటీ తన కీ ఆలోచనలు. ఈలాంటి ఆలోచనలే తన కీ మధ్య. వీనిఅన్నింటికీ కారణం పద్దాలు తనకు, చిన్నతనం నుండి ఓ దేవకన్యలా దర్శనం ఇచ్చేది. ఆమెకు తగిన భర్త కావాలని తాను యుద్ధానికి పోయినాడు. యుద్ధంవారికి అన్నీ సప్లయిచేసే కంపెనీలవారివిషయం అంతా చూసి, తాను యుద్ధంనుంచి రాగానే రొయ్యపప్పు, ఎండుచేపల ఎగుమతికంపెనీ పెట్టినది. పద్దాలును లక్ష్మీదేవిని చేయ డానికే. తనపద్దాలు సౌందర్యదేవత. తన పద్దాలు సరస్వతి. తన పద్దాలు తనజీవితానికి ఆరాధ్యదేవి.

ఏ తిక్కపుట్టండో తనకు. మదరాసునగరంలో తన పద్దాలు వట్టి పల్లెపిల్ల అనిపించింది. తనతోపాటు తన పద్దాలు ముందుకు సాగిరావటము లేదనిపించింది. ఈ సినీమాతారలు, ఈ బీచి సుందరులు తన్నేదో మైకంలోముంచారు. కాస్త యితే తన పద్దాలు తనకు దూరమైపోయిఉండును. ఆమె గీతాదేవి. తాను వట్టి మొరకుడు. ఆమె సంగీతంపాడుతూ

ఆసభలలో వేదికపైన కూర్చునిఉంటే, తనకు ఆకాశంనుంచి దిగివచ్చిన దేవతామూర్తిలా కనబడింది. తాను బజారుల వెంట వెడుతూఉంటే, ఆమెరిక్కాదులు విన్నప్పుడు, రేడియోలో ఆమె పాడినప్పుడు, దివ్యమైన ఆ గాంధర్వం విన్నప్పుడు తన కప్పు డామె వెలిగిపోయే శరీరంతో ఎదుట నిలుచున్నట్లే అయ్యేది.

పద్మాలూ! సౌందర్యాలరాణీ! దివ్య గాంధర్వాలు లోకాలను ఉప్పెనలుగా ముంచే గీతాదేవీ! మూర్ఖుడై తాను తన్నే మరిచిపోయేస్థితికి వచ్చాడా?

తానట సినీమాకంపెనీ పెడతాడట. సుశీలమాత్రం సీతాకోకచిలకల్లే తనదే. నర భరత పక్షులను కొన సాహసించాడట! ఎంత దౌర్భాగ్యము. ఏనాటికైనా పతితుడు కాబోయే పురుషునికి స్త్రీయే చేయి అందిస్తుంది. స్త్రీ వట్టి బిడ్డలకనే పశువు అనుకొన్న ప్రతిపురుషుడూ కూవంనది వంటి పరమదౌర్భాగ్యకూపంలో కూలిపోతాడు.

విమానం హైదరాబాదులో ఆగి మళ్ళీ బయలుదేరింది. నాగపురంలో ఆగింది. ఆతనికి ప్రయాణంలో పలకరించేవారేలేదు. ఆలోచనలే ఆతనితోటి యాత్రీకులయ్యాయి.

విమానం మహావేగంతో రెక్కలుచాచి వింధ్య పర్వతాలు దాటింది.

పద్మావతి న్యూఢిల్లీలో దిగగానే ఎదుటకువచ్చి బుచ్చివెంకట్రావు నిలుచునిఉన్నాడు. పద్మావతికి తక్కిన సర్వమూ మాయమైనది, నీవిగా రూపమెత్తిన దివ్యత్వంలా ఆమెకు బుచ్చివెంకట్రావు కనిపించినాడు. రైలులో ప్రయాణంచేసిన తోటి మహిళలు, ఒకదేవికి నమస్కారంచేసినట్లు పద్మావతికి నమస్కరించి, ఆమెను కౌగలించుకొని, కరస్పర్శ చేసి ఢిల్లీనుండి వెళ్ళబోయేముందు తమ తమ ఇండ్లకు ఆమెను రమ్మని ఆహ్వానించారు.

పద్మావతి సర్వమూ మరచిపోయింది. వా రేమంటున్నాలో ఆమెకు వినబడలేదు. ఏదో చిరునవ్వు! ఏదో నిర్వచింపరాని ఆనందం.

ఇంతటో ఆమెకు చటుక్కున జ్ఞప్తికివచ్చి, ఆ స్నేహితురాండ్రకు బుచ్చివెంకట్రావును కళ్ళతో చూపి, సిగ్గుతో "వారే! వారే! నన్ను కలుసుకోడానికి విమానంమీద ఢిల్లీవచ్చారు!" అని చెప్పింది. వా రాతనికి నమస్కరించారు. ఆతడూ సిగ్గుపడుతూ వారికి ప్రతి నమస్కరించాడు. ఎవరి మగవారు వారి కడకు వచ్చారు. మగవారిని ఒకరికొకరు ఆడవారే పరిచయం చేశారు. ఒకరికొకరు నమస్కరించుకొన్నారు.

అందరూ ఒకరిదగ్గర ఒకరు సెలవుపుచ్చుకొని మళ్ళీ కలుసుకుందామనుకొని ఎవరిదారిని వారు వెళ్ళిపోయినారు.

ఆమె ఏర్పాటుచేసుకొన్నవారింటికిగాక బుచ్చివెంకట్రావు తా నేర్పాటుచేసిన హోటలుకు పోదామన్నాడు.

నరసింహమూర్తిమేష్టాదుకు తన బిడ్డలిడ్డరూ ఈవిధముగా కలుసుకోవడం నైకుంతం అబ్బినట్టైనది. సర్వపవిత్రక్షేత్రాలు ఒక్కసారిగా దర్శించినట్లు ఆతనిఆత్మ పొంగిపోయినది.

నరసింహమూర్తిమేష్టారి జీ వి తం సంగీతమయం. విశ్వమే గాంధర్వంలోనుంచి ఉద్భవించిందని ఆతనినమ్మకం. ఆతడు కలలుకన్న పరమ సంగీతమూర్తి తన శిష్యురాలైన ఈ కైవర్తక బాలికయై ఉద్భవించింది. ఆతడు ధనకోసం ఆదినుంచి ఈ కుటుంబాన్ని నమ్ముకొని మదరాసురాలేదు. పద్మావతి సంసారమోహంలోపడి ఎక్కడ సంగీతం మరచిపోతుందో అన్న భయంతో వారు అడగగానే వారి వెంటబడి వచ్చాడు. తానింత వండుకొన్నాడు, వారికింతపెట్టాడు. వారు తనకోసం మాంసాహారమే మానివేశారు. బుచ్చివెంకట్రావుకు మాంస భక్ష్యాలపై మనస్సుపోతే మిలిటరీ హోటలులో మంచిదానికిపోయి తినివచ్చాడు. స్త్రీలకున్న పటుదల పురుషులకుండదు. పద్మావతి మాంసం మానివేసిందంటే తన జన్మలో మాంసాహారమే ఎరగనిదిగా అయిపోయింది. అందుకనే నరసింహమూర్తిమేష్టారు పద్మావతిని కన్నకూతురుకన్న ఎక్కువగా ప్రేమించుకొన్నాడు.

వారు ముగురూ టాక్సీమీద బుచ్చివెంకట్రావు, ఏర్పాలుచేసిన ఉత్తమమైన ఒక హోటలుకు వెళ్ళారు.

రైలుస్టేషను ప్లాట్ ఫారంమీదగాని, కారులోగాని, హోటలులోదిగి తమ భాగంలోనికి పోయినప్పుడుగాని పద్మా

వతి భర్తతో ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది. బుచ్చివెంకట్రావు భార్యతో ఏమీ మాటలాడలేకపోయినాడు.

నరసింహమూర్తి మేష్టాదుమాత్రం ఏదో గ్రహించినట్లు దారిపోడుగునా మాట్లాడుతూనే ఉన్నాడు ప్లాట్ ఫారం మీద.

“ఏమయ్యా బుచ్చివెంకట్రావు! మాకన్న ముందు వచ్చే శావే?” అన్నాడు. అందుకు వెంకట్రావు.

“అవును!” అన్నాడు.

“అక్కడ మాయమై ఇక్కడ తేలినావా?”

“అవును!”

కారులో డ్రైవరుపక్క ముందుసీటులో కూర్చుని ఉన్నప్పుడు నరసింహమూర్తి మేష్టాదు వెనక్కు తిరిగిచూడకుండానే “నిన్ననే వచ్చే సేయగలిగావన్న మాట బుచ్చివెంకట్రావు?” అని ప్రశ్నించాడు.

“అవును?” అని అన్నాడు బుచ్చివెంకట్రావు.

“విమానంలో భయం వేయదూ?”

“వేయలేదు!”

“రెండు మూడు గంటలలో విమానం రాగలిగిందన్న మాట.”

“ఊ!”

హోటలులో “సామా నెక్కడ పెట్టించున్నావయ్యా బుచ్చివెంకట్రావు?” అని నరసింహమూర్తి మేష్టాదు ప్రశ్నించాడు.

“అది నీగది. ఆ గది—”

“సరే సరే!” అన్నాడు మేష్టారు.

ఇద్దరిగదులమధ్య తన గది ఏర్పాటుచేశాడేమిటి? అని నరసింహమూర్తి మేష్టారు దిగులుపడిపోయినాడు. తన కొద్ది సామాను తన గదిలోపెట్టించుకొని, పద్మావతి సామాను పద్మావతిగది అని సైగచేసిచూపించిన గదిలో పెట్టించాడు. గది, గదివెనక పడకగది, పడకగది ప్రక్కన స్నానాలగది. అందులో వేడినీళ్ళకుళ్ళాయీ, చన్నీళ్ళకుళ్ళాయీ ఉన్నాయి. పడకగదులలో, పందిరి మంచం, పసుపూ, శుభ్రమైన రంగులదుప్పటీ, బీరువా, అద్దంఉన్న బల్నా, సోఫా, ఓ మంచుకుర్చీ.

అందమైనవస్తువులు అలంకరించిఉన్నాయి. ఇవన్నీ చూచి నరసింహమూర్తి మేష్టారు ఓ నిట్టూర్పుపుచ్చి “నా కెందుకయ్యా ఇవన్నీని?” అని అనుకున్నాడు. పది నిముషాలు ఏమిటిది? అని తలపై చేయిపెట్టుకొని ఆలోచిస్తూ సోఫాలో కూలబడి కూర్చునిఉన్నాడు. ఏదో జ్ఞాపకంవచ్చినవానిలా తువాలూ, నలుగుపిండి, నూనే తీసుకొని స్నానాలగదిలోనికి పోయాడు.

రమ్మని తెలిగ్రాం ఇవ్వగానే వచ్చాడు. బుచ్చివెంకట్రావుమనస్సు మారింది అని నరసింహమూర్తి మేష్టారు పొంగిపోయాడు. హా! వారిరువురకు ఈ విడిగదుల ఏర్పాటుమిటి? వచ్చినప్పటినుండి ఇంతవరకూ వారిరువురకూ

మాటలేలేవే? పూరణ్ణె ఆనందంతో మాట్లాడుకోలేక పోయారా? మొదట ఒకరిని ఒకరు చూడగానే నారిరువ్రి ముఖాలు వికసించాయి. తాను చూడనట్లు నటిస్తూ జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తూనే ఉన్నాడు. బుచ్చి వెంకట్రావుకూ సుశీలకూ ఎంతవరకూసాగింది? సంబంధం హద్దుదాటితే ఎందుకు వచ్చినట్లు ఉతడు? భార్యగనుక అధికారం చెలాయించడానికా? అయితే భార్యను పరీక్ష పూ రిచేసుకోనీయకుండా తీసుకుపోతాడా? అయితే ఇంతఖర్చయ్యే ఈ హంగామా ఎందుకు? ఆడవారిమనస్సు బ్రహ్మకే అర్థంకాదన్నాడుగాని మగవారిమనస్సులు వారికే అర్థంకావు. తాను భగవంతుని ప్రార్థనచేయడంతప్ప గత్యంతరం ఏముంది?

4

తన గదిలోకి వెళ్ళింది వద్దానతి. సేషన్ ప్లాట్ ఫారంపై తన బావనుచూడగానే ఆమెకు పట్టరాని ఆనందం కలిగింది. చిన్నతనంలో ఒకసారి తన బావ సముద్రానికి బలి అయిపోయాడు అన్నప్పుడు తన ప్రాణమే పోయినట్లయి, తన కీ ప్రపంచమే లేదనుకుని, తానుకూడా సముద్రానికి బలి అయిపోదామని నిశ్చయించుకొన్నప్పుడు, బావ దొరికాడు. బ్రతికిఉన్నాడు రెండురోజులలో వస్తాడు అని వార్త విన్న నాటి అద్భుతానందంకన్న ఈనాడు తన కెక్కువ ఆనందం కలిగిందే! ఆ వెంటనే బావ ఏదోవిధంగా ఉంటే తాను మాట్లాడలేకపోయింది. ఏదో అధోలోకాలకు క్రుంగిపోతు

న్నట్లు తనకు ఆపరాని నిస్పృహ కలిగింది. తనకు ఈలా విడిగా గదీ ! బావకు తనపై ప్రేమేపోయిందా? బావ తన్నిక ప్రేమించడా? తన కీ సంగీతం ఎందుకు? ఈ చదువులు పరీక్షలు ఎందుకు? రమ్మనగానే వచ్చాడే! ఎందుకు? కళ్ళనీళ్ళు తుడవడానికా? ఆమెకు వెక్కి వెక్కి ఏడ్పు వచ్చింది. ఆ పందిరిమంచంపైన వాలిపోయింది.

అటు బుచ్చివెంకట్రావుకు ఆశ్చర్యంకలిగింది. పద్మావతికి తనపై కోపంతీరలేదని ఆతడనుకున్నాడు. ఆమె మాట్లాడదు. అంతమానం! తాను సిగరెట్లు అవీ కాలుస్తూఉంటాడు గదా అని ఆమెకు ప్రత్యేక గదీ అవీ ఏర్పాటుచేశాడు. ఒక్క మాట మాట్లాడకు. తన కెందుకు రమ్మని తెలిగ్రాం ఇచ్చినట్లు? తన దేవి పద్మావతి ఇక దూరమైపోతుందా? ఇకనుండి తన బతుకు తెల్లవారిపోతుందా? ఆతడు సిగరెట్లు పెన సిగరెట్లు కాలుస్తున్నాడు. ముందుగదిలో ఒక సోఫా కుర్చీపై చదికిలబడి కన్ను మూశాడు.

ఒకసారి మహామారిలా ఎక్కడనుండో తప్ప అభిప్రాయం కలిగినప్పుడు, ఆ తరువాత అందుకు సంబంధించిన వారి వర్తనమంతా ఆ భావానికి శ్రుతిఅయిపోతుంది. ఆ తప్పఅభిప్రాయం ఇంకా గాటమైపోతుంది.

ఆ ముగ్గురూ ఆరోజూ, ఆ మర్నాడూ ఏలా గడిపాగో? ఆ మహానగరంలోని, ఆచుట్టుప్రక్కల విచిత్రాలు ఏలా సందర్శించినారో? కుతుబ్ మీనార్, లాల్ ఖిల్లా,

జుమ్మానుసీదు, ఫత్తేపూర్ సిక్రీ పైత్యరోగినోట భక్ష్మా
లయ్యాయి. మహాత్మాజీ చైత్యప్రదేశమైన రాజఘాట్
దివ్యక్షేత్రంకడ పద్మావతి గుండెలవియగా రోదించింది.
బుచ్చి వెంకట్రావునకు కన్నుల నీరు తిరిగింది. నరసింహ
మూర్తి మేష్టారు ఆడదానిలా వాపోయినాడు.

మహాత్ముడు అవతారపురుషుడు, దుఃఖారులైన సర్వ
మానవుల బాధలూ హరించి తన బ్రతుకులో ఆస్వాదించు
కొన్నాడు. బీదతనంవల్ల, కడుపునకు ఒక కణమైనా లేని
దౌర్భాగ్యంవల్ల ఒక కన్నునుండైనా ఒక్క బాప్పబిందు
వైనా రాలిననాడు తక్కినవారి బ్రతుకులు నృధా అనీ ఆ
బ్రతుకులు హింసాపూరితాలనీ, ఆయన బోధించాడు.
ఆయన శిష్యులే నేడు రాజ్యభారం వహించి దీన మానవుల
కళ్ళనుండి రక్తాశ్రువుల మహారుగులుగా ప్రవహింప
చేస్తున్నారని నరసింహమూర్తి మేష్టారు గజగజలాడి
పోయినాడు.

ఈ అవతారము, ఈ దైవస్వరూపుడు, కోరి అవతారం
చాలించింది మనుష్యుల కర్మశూదయాలు చూచేకదా !
ప్రేమలు ఉద్భవించని, ప్రేమలు ఎండిపోయిన మనుష్యులే
మహాత్మునిగుండెలో రివాల్యుషనీస్ చేర్చినారు. “ఓ ప్రభూ !
నువ్వు ప్రేమసముద్రానివి ! ఓ పరమకరుణామూర్తి ! నీ
బ్రతుకే ఒక ధర్మవిశ్వం!” అని వెంకట్రావు వివశుడై ఆ
పవిత్రక్షేత్రం ఎదుట సాష్టాంగపడినాడు.

వారందరూ లేచి ఈవలికి వచ్చినప్పుడు వెంకట్రావు భార్యదగ్గరకు పోయి “పద్మా! నాపైన ఇంకా కోపంతీర లేదా?” అని ప్రశ్నించినాడు. పద్మావతి కన్నులతీరుతోనే ఆతనిమోము ఒకసారి ఆశ్చర్యంతోచూచి “కోపం ఏమిటి బావా?” అన్నది.

“వచ్చినప్పటినుండి ఏదో అలాడేన్నా వేమి?”

ఆ బాలికకన్నులు గంగా, యమున లయ్యాయి. “బావా! బావా! నిన్ను...నిన్ను ... ఓ నిమిషమైనా ... వదిలిఉండలేను. నా కీ పరీక్షలూ వద్దు...ఈ...ఈ... సంగీ తమూ వద్దు!...నీకింత చాకిరిచేసుకుంటూ...ఉంటాను.”

“అదేమిటి పద్మా!”

“బావా! నువ్వే...నువ్వే...నాకు...మహాత్ముడవు నా...పైన నీకు...నీకు...ప్రేమ... పూర్తిగాపోయింది ... అని...అని.”

“ఓసి వెట్టిపిల్లా! నీకోసం నేను బ్రతికిఉన్నాను. సముద్రంలో నా పడవ అలా దరి, అంచులేకుండా కొట్టుకుపోతూ నీమూర్తి ... అందాలనీ, నువ్వు ...నా ఎదుట ప్రత్యక్షం అవుతూ...నాకు సరియైనదారి చూపించింది. నీకోసం యుద్ధానికి వెళ్ళాను. ఆ యుద్ధంలో నీఆలోచన, నువ్వు నాకోసం కనిపెట్టుకొని ఉన్నావన్న ఆలోచన నాకు ఏనుగుబలం, సింహాంశక్తి ఇచ్చినాయి. నువ్వే నన్నెప్పుడూ కాపాడు

కొంటున్నావు అన్న గాఢమైన నమ్మకంతో ముందుకు
చొచ్చుకువెళ్ళేవాడిని.”

“నా...నా...మీద...నీ ప్రేమ ఏమీపోలేదా?”

“ఎలాపోతుంది. పోలేదుకదా, మరీ కోటిరెట్లు పెరిగి
పోయింది. నువ్వుకోరితే అన్నీ మాని ఊరుప్రయాణం
కట్టాను.”

ఆమెకన్నులు వెలిగిపోయాయి. అప్పుడే పాలసము
ద్రంలో దివ్యకమలంతో ఉద్భవించిన లక్ష్మీలా ఆమె తేజరిల్లి
పోయింది. ఆమె పదిమంది చూస్తున్నారని సిగ్గుయినా
లేకుండా భర్తపాదాలకడ మోకరిల్లి నమస్కరించింది.
వెంకట్రావు ఆమెనులేవనెత్తి హృదయాని కదుముకొన్నాడు.
సంధ్యచీకట్లు ఆవరిస్తున్నాయి. రాజఘాట్ పవిత్రచైత్యంపై
సాయంసంధ్యా దేవి అరుణకాంతులు వెలిగించింది.

నరసింహమూర్తిమేస్తారు తనలో ఒక నూతనానందం
పాలవెల్లువలా పొంగిపోగా, ఆ దంపతులను యమునానది
తీరాన్నే వదిలి తాను రాజఘాట్ కడ ప్రార్థిస్తూ కూర్చున్నాడు.

చీకట్లు ఆవరించాయి. జగమంతా దీపావళిలా దీపా
లతో నిండింది.

“పద్మా!”

“బావా!”

“నువ్వు బి. యే. కూడా పూర్తిచేయాలి!”

“మీరు తలపెట్టిన సినీమా పూర్తిచేయండి!”

“మనకథే కొంచెంమార్చి, పేరులుమార్చి తీయి
ద్దాము.”

“ఛా! సిగుకాదండీ!”

“నా గీతాదేవీ! నాఆత్మలో అధివసించిఉన్న పద్మా!”

ఆమె ఆతనిఒడిలో తలనుంచి ఆతనిపాదాలు హృద
యానికి అదుముకొంది.

జాజిపూల పరిమళాలు జగమంతా నిండిపోయాయి.

ఓం అసఙ్గో మా స ద్ధమయ !

తమసో మా జ్యోతిర్నమయ

మృత్యోర్మా అమృతం గమయ.”

సమాప్తం

